THE BOOK WAS DRENCHED

భాగవతకథలు

గ్రంథకర్త:

చివుకుల సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు,

తెనుగు పండితులు, బోర్డు హైస్కూలు, కావలి.

పబ్లిషర్సు:

వేంకటరాం అండ్ కో,

హెడ్డాఫీసు: ఏలూరు. బ్రాంచి: బెజవాడ.

బెజవాడ ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల యందు

క. కోదండరామయ్యగారిచే ముద్రింపఁబడెను.

1929.

[వెల 0-8-0.

విషయసూచిక

పీఠిక

ప్రపంచమునందు జీవుఁడు మానవజాతియందే భూతదయ, సత్యసంధత మున్నగు సత్యుత్తమ గుణములు గలవాఁడై మంచిస్థితికి రావలయును. ఇతరమార్గము లున్నను గారణాంతరములచేఁ గొంచెముగఁ గలవని చెప్పనగు. సహజముగ సద్గుణములు కలవాఁడై మనుజుఁడు పూర్ణానందము గలవాఁడగుటకు భగవదనుగ్రహము కలవాఁడు కావలయు. ఆ దైవానుగ్రహమును అతని సద్వర్తన, సద్గుణ సదాచారముల చేతనే పొందవలయు. ఆ సద్వర్తనాదులును బాల్యమునుండియె మానవసంఘమునందు వ్యాపించినఁగాని పొందనేరవు. కనుక చిన్నతనమునుండియె బాలుర కట్టి గుణములలవడునట్లు సేయవలయునన్నచో నట్టియలవాటు కలవారల చరితములు సుప్రసిదములయినవి వినుపించుటకంటె సులభమగు మార్గాంతరము లేదు. ఆ కారణమున నట్టివారల చరిత్రములు పఠనీయములు కావలయునుగదా? కాన మన పూర్వపు ఋషులు పూర్వకాలపు మహనీయులగువారల చరితములను బురాణములయందుఁ బ్రకటించి యున్నారు. అట్టి పురాణములను దేశభాషలయందు వెల్లడిచేసి దేశభాషాకవిపుంగవులు వన్నెకెక్కియున్నారు. అట్టి గ్రంథములయందలి వివిధవిషయములను ఇప్పటి మనసంఘ పురోభివృద్ధికి నాధారభూతులగు విద్యార్థులగు బాలకుల మనస్సులయం దంకురింపఁ

జేయువలయు నన్నచో సులభశైలిలో నాయావిషయములను దేశభాషలో వచనమునందు వ్రాయుటకంటె వేరుపాయము లేదు. కనుక కొన్ని భాగవతపురాణమునందలి కథలు, వర్తమానాంగ్లాంధ్ర పాఠశాలలయందలి బాలురకు సులభముగఁ దెలియుటకై యాంధ్రభాషయందు వ్రాయఁబడెను.

ఇట్టిగ్రంథములు పఠించుటవలన భగవద్భక్తి, మాతాపితృభక్తి, సత్ప్రవర్తన, సత్యసంధత, ఔదార్యము, దయ, సత్యము మున్నగు గుణములు పాఠకులగు బాలురు మున్నగు వారల మనస్సునం దంకురింపఁజేసి, పెంపును బొందింపఁ జేయ గలవనుట యతిశయోక్తి కానేరదు. ఆయాస్థలములయందు సందర్భానుసారముగఁ గొన్ని తెలుఁగు గ్రంథములందలి పద్యములును జేర్పఁబడెను.

ఇట్లు విన్నవించు సుజనవిధేయుఁడు,

చివుకుల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిలు.

భాగవతకథలు.

1. అజామీళుఁడు.

"క. హరిభక్తులతో మాటలు
ధర నెన్నఁడుఁ జెడనిపుణ్య ♦ ధనములమూటల్
వరముక్తికాంత తేటలు
నరిషడ్వర్గంబు చొరని ♦ యరుదగు కోటల్."

కన్యాకుబ్జనగరమున అజామీళుఁడను భూసురుం డొకఁడు గలఁడు. అతఁడు చతుర్వేదములను, సకల ధర్మశాస్త్రములను సంపూర్తిగ నభ్యసించి నిరంతరము నాచారపరుఁడై యొప్పుచుండెను. ఆతఁడు సమస్తశాస్త్రముల నభ్యసించి విజ్ఞానసంపన్నుఁడై యుండినను, మోహమును మాత్రము గెలువలేక పోయెను.

ఆతఁ డొకనాఁడు భగవదర్చనకై పురసమీపమున నున్న వనంబునకుఁ బోయెను. ఆసమయమున నచ్చటి కొక

వృషలి వచ్చెను. అక్కాంత కడు సౌందర్యవతి. దానిం గాంచిన యంతనే యజామిళుని చిత్తము చలించెను. ఆతఁ డా నారీ మణికి వశ్యుఁ డయ్యెను. ఆతఁ డా వృషలిని నిజపత్నిగా భావించి సమస్త సౌఖ్య భోగముల నందుచుండెను. ఆచారము మొదలగునవి క్రమక్రమముగా నశించెను. చౌర్య ద్యూత పానము లాతనిని వరించెను. ధనార్జనమునకై యనేకక్రూర కృత్యములను జేయుచుండెను. అగ్నిసాక్షిగఁ గైకొన్న భార్య ముఖమే చూడక యుండెను. వృషలియం దాతనికిఁ బెక్కండ్రు కుమారులు పుట్టిరి. కనిష్ఠకుమారుని పేరు నారాయణుఁడు. నారాయణునియం దజామిళునకుఁ బ్రేమ మెక్కువయుండెను. ఎప్పుడును నాతఁ డక్కుమారు నెడబాయక యుండెను.

కొన్నాళ్ళ కా యజామిళుఁడు వృద్ధుఁ డయ్యెను. దృష్టి మాంద్యము కలిగెను. శరీరమంతయు ముడుతలుపడెను. చేతఁ గఱ్ఱ లేకున్న నడువలేక యుండెను తలయంతయు నెరసెను. వీనికిఁదోడు జాడ్యముగూడ సంభవించెను. తుదకు మరణ కాలము గూడ సంభవించెను. ఘోరభయంకరరూపములతో యమకింకరు లాతని కన్నుల యెదుట నిలిచిరి ఆసమయమున బాలుఁడగు నారాయణుఁడు తోడిబాలురతో నాడుకొనుచుండెను. అట్టిసమయమునం దయినను నజామిళుఁడు కుమారుని మఱువక యాతనిపై, బ్రేమను “విడువలేక నారాయణా! నారాయణా!” యని పెక్కుమారులు పిలి

చెను. అజామిళుని నోటినుండి నారాయణశబ్దము వచ్చిన యంతనే విష్ణుదూత లరుదెంచి, యమదూతల నావలకుఁ బాఱఁదోలిరి.

అజామిళునకు యమకింకరులను జూచినప్పుడు కలిగిన భయము, విష్ణుదూతలను జూచినయంతనే పోయెను. అతఁడు మంచముపైనుండి లేచి వారికి నమస్కరించి యేదియో పలుకఁ బోయెను, గాని వా రదృశ్యులైరి. విష్ణుదూతలను దర్శించుట చేత నాతనికి గొంతజ్ఞానము కలిగి, యదియంతయు నారాయణుని దివ్యమహిమ యని తలంచి, తా నంతకుపూర్వ మొనర్చిన దుష్కార్యములకు మిగులపశ్చాత్తాపము నంది, విరాగియై, పుత్రసహిత యగు వృషలిని విడిచి, గంగాతీరమునకుఁ బోయి, యిందిరారమణుని మనంబున నిలిపి, ఘోరమైన తపస్సుఁజేసి ముక్తిఁబొందెను.

అనేక పాపకార్యము లొనర్చినను మరణసమయమున శ్రీమన్నారాయణనామసంస్మరణముచేత నజామిళుఁడు స్వర్గమును బొందఁ గలిగెను. కావునఁ బ్రతిమానవునకు నారాయణ దివ్యనామస్మరణము సర్వశుభంబుల నిచ్చు ననుమాట వ్యర్థము కాదు. సంసారబంధము నుండి తప్పించి, నిరంత రామోదము నొసంగు నది యొక్క హరిపాదచింతనమే.

2. బలిచక్రవర్తి.

"సీ. బ్రతుకవచ్చుఁగాక ♦ బహుబంధనములైన
వచ్చుఁగాక లేమి ♦ వచ్చుఁగాక
జీవధనములైనఁ ♦ జెడుఁగాక పడుఁగాక
మాటఁ దిరుగలేరు ♦ మానధనులు."

దేవదానవు లమృతంబునకై పోరాడినప్పుడు, దైత్యవల్లభుండయిన బలి దేవేంద్రునిచే నోడింపఁబడి, తన యనుచరులతో నందందుఁ జరించుచు సమయమునకై వేచియుండి, దైత్యాచార్యుండగు శుక్రునకు శిష్యుండై యతనిచిత్తంబు రంజిల్ల సేవించుచుండెను. బలిభక్తికి శుక్రుం డెంతయుసంతసించి యతనిచేత విశ్వజిద్యాగంబుఁ జేయించెను. దానిచే హోమపావకుఁ డాబలికి కాంచనపటబద్ధరథమును, సూర్యుని హయంబులఁబోలు హయంబులును, గంఠీరవధ్వజమును, దివ్యమైన ధనువును, గవచంబు నిచ్చెను. అతనితాతయగు ప్రహ్లాదుఁ డొకపద్మమాల నొసంగెను. శుక్రుఁ డొకశంఖమును బ్రసాదించెను. ఇట్లు మహా దనుగ్రహము వడసిన యాతఁడు దేవేంద్రునిహసించు వైభవముఁగలిగి, పలుదానంబుల విప్రులం దనిపి, త్రిభువన విఖ్యాతపరాక్రమముచే నొప్పి దేవతలను సాధింపఁ దలఁచి మహాశౌర్యధనులగు పెక్కండ్రు దానవవీరు లాతనిం బలిసి కొలువ, నమరావతిపై దండెత్తెను. ఇట్లు

పరాక్రమంబున విజృంభించి యబ్బలి తననగరముపై దండు విడియుటఁజూచి మహేంద్రుఁడు బృహస్పతిని రావించి "గురువర్యా! ఇంతకుఁబూర్వ మీతఁడు మనచే నోడింపఁబడి మరల దండెత్తి వచ్చినాఁడు. ఇంతగా నితని కీర్తి ధైర్య సాహసము లెట్లు వచ్చినవి? ఈతని కెవ్వఁడు తోడయ్యె! కాలాంతకుని చందమున వెలింగెడు నీతని నెట్లు రణంబున మార్కొనఁగల" మని పలికెను.

అంతటను బృహస్పతి సురేంద్రుని జూచి యిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. "మహేంద్రా! యోగ మొనర్చి బ్రహ్మవాదులయిన శుక్రాచార్యాదుల యనుగ్రహమున నీతఁ డిట్టిసంపద నందినాఁడు. ఈసమయమున వీని నెవ్వరును గెలువ జాలరు. రణంబున శత్రువుల గెలువవలయును, లేదా సమానముగఁ బోరవలయును. ఈ రెండునుగాకున్న వీరస్వర్గమునయినను బొందవలయును. ఇవి సమకూడనప్పుడు తొలఁగి చని సుదినములకై నిరీక్షించుచుండుట మంచిది. కావున నీ విప్పుడు రాజ్యము విడిచి కొన్నాళ్ళందుఁగాలముగడుపుట మంచిది" యని పలికెను. మహేంద్రుఁడు బృహస్పతివాక్యములకు సమ్మతించెను. అమరులెల్లరును గామరూపులై యమరావతిని విడిచి చనిరి. అంతట బలి శత్రువివర్జిత మగు నాకము నాక్రమించి మూఁడులోకములును దనవశముఁ జేసికొని పరిపాలించుచుండెను. భృగ్వాదు లాతనిచే శతాశ్వమేధంబులం జేయించిరి.

దైత్యచక్రవర్తియగు నాబలి ధర్మసంబద్ధుఁడై విప్రులం దనుపుచు వదాన్యుండని ప్రసిద్ధిగాంచుచు రాజ్యపరిపాలనము సేయుచుండెను. ఆతని పరిపాలనమున భూతలంబున నెవ్వరికి నేవిధమయిన కొఱంతయు లేకయుండెను.

ఇట్లుండ నమరమాతయగు నదితి, తన పుత్రుండగు మహేంద్రుఁడు సతీసుతులతోడను, నమరులతోడను రాజ్యము విడిచి యందందుఁ బలుబాములు పడుచుండుట కాత్మ వగచి నాథుం డయిన కశ్యపునిఁ జేరి మ్రొక్కి దీనాననయై యిట్లు పలికెను. "దేవా! బలిచక్రవర్తి నాకము నాక్రమించి, త్రిభువన ప్రఖ్యాతి వహించుచుఁ బరిపాలనము సేయుచున్నాఁడు. ఎండ కన్నెఱుఁగని యింద్రునియిల్లాలు పరులపంచలఁ బడియుండెను. త్రిభువనసామ్రాజ్యముఁ గోలుపోయి దేవేంద్రుఁ డడవుల యందుఁ దిరుగుచుండెను. తత్సంతానమగు జయంతాదులు నానావస్థలఁ బడుచుండిరి. కావున నమరులకు సౌఖ్యము గల్గు విధంబు నీ వారయుము." అదితిపలుకులు విని కశ్యపుఁడు "నారీమణీ! ఇదియంతయు విష్ణుమాయ. కావున నీ వాతనిని సేవింపుము. శుభము గలుగు" నని తెలిపి, నారాయణ పూజావిధానము నెఱింగించెను. కశ్యపాదేశంబున నాసాధ్వీమణి శ్రీహరిని సేవింప నతఁడు ప్రత్యక్షం బయ్యెను. అదితి యామహాత్మునకు నమస్కరించి యనేకవిధంబులఁ బ్రస్తుతించి "దేవా! యసురులు సురల నదలించి నాక మేలు

చున్నారు. కన్న కడుపుగావున నిట్లు చింతించు చున్నాను. నాచింతఁ బాపి నన్ను రక్షింపు” మని విన్నవించెను. అప్పలు కులు విని యాశ్రితకామధేనువైన హరి యామె కిట్లనెను. “నీవు చింతింపవలదు. ఆ దైత్యులను మాయోపాయమున జయింపవలయును. నీవు నీనాథుని సేవింపుము. నేను నీకుఁ దనయుఁడనై బలిగర్వము నడంచి తద్భాగ్యము హరించి బృందారకులచే దివం బేలింతు” నని పలికి యంతరానుఁ డయ్యెను. అదితి కశ్యపుని యాశ్రమమున నుండి యాతనిం గొలుచుచు గర్భము ధరించి, కాలక్రమమున నొక శుభదినమున వామనుని గనెను. ఆ బాలుఁడే శ్రీమన్నారాయణుఁడు. ఆతని జననమునకు సుపర్వు లెల్లరును సంతోషించిరి. ఇట్లు జనించిన భగవంతుఁడు తన నిజరూపము నుజ్జగించి, కపటవటునిచందమున నుండెను. ఆబాలునకు కశ్యపప్రజాపతి మహర్షులచే నుపనయన కర్మకలాపములు సేయించెను. ఆతనికి సవిత సావిత్రి నుపదేశించెను. బృహస్పతి యజ్ఞోపవీతంబును, సోముఁడు దండంబును, గగనాధిష్ఠాన దేవత ఛత్రింబును, బ్రహ్మ కమండలువును, సరస్వతి అక్షమాలికయు, సప్తర్షులు కుశపవిత్రింబులు నిచ్చిరి. యక్షేశుఁడు భిక్షాపాత్రి నిచ్చెను. అక్షయంబని పార్వతి భిక్షఁ బెట్టెను.

ఇట్లు కృతకృత్యుండైన వామనుఁడు దేశాంతర సమాగతులయిన భూసురులవలన బలివదాన్యతంగూర్చి విని, తల్లి

దండ్రుల యనుమతిని వడిసి, యాతనిం జూడఁదలఁచి బయలు దేరి నర్మదానదిం దరించి యుత్తరతటంబున నున్న దాన చేందురిని యశ్వమేధవాటిక సమీపించెను. అతనిఁ జూచి యచ్చటివారెల్లరు నాశ్చర్యమందుచు ననేకవిధములఁ దమలోఁ దాము మాటలాడు కొనసాగిరి. సామగానంబులఁ జేయు నుద్గాతలచేతను, మంత్ర తంత్రార్థములం బేర్కొను మహానీయులచేతను, అధ్వరవిధానములం జెప్పెడి సభ్యుల చేతను, హోమకుండంబులందున్న త్రేతాగ్నుల వెలిగించు యాజకులచేతను, యాగవాటము నిండియుండెను. వామనుండు యాగవాటమును బ్రవేశించి, సభామధ్యముననున్న బలిచక్ర వర్తిం జేరి కుశపవిత్రాక్షత సంయుతంబగు దక్షిణహస్తము సాచి యాశీర్వదించెను. బలి తనయాసనంబునుండి లేచి వటుని పాదములకు నమస్కరించి, బహువిధములఁ బూజించి, గద్ది యపైఁ గూర్చుండఁబెట్టి భక్తివినయంబులఁ బ్రకటించుచు నిట్లు పలికెను. "వడుగా! నీ వెవ్వరివాఁడవు? నీ నివాసస్థలం బెయ్యది? నీ విచ్చ్యేడ కరుదెంచుటం జేసి నేను ధన్యుఁడనయి తిని. నావంశము పావన మయినది. నా యజ్ఞము యోగ్య మయ్యెను.

"మ. వర చేలంబులొ మాడలో ఫలములో వన్యంబులో గోవులో
హారులో రత్నములో రథంబులొ విశిష్టాన్నంబులో కన్యలో
కరులో కాంచన మో నికేతనములో గ్రామంబులో భూములో
ధరణీఖండ మొ కాక యేమడిగెదో ధాత్రీసురేంద్రోత్తమా!"

అను బలి పలుకులకు వామనుఁడు మిగుల సంతోషించి యిట్లనెను. "దానవేశ్వరా! ఇది నా నివాసమని యెట్లు చెప్పుదును? లోకమునం దంతటను చరించుచుందును. నేనెవ్వరివాఁడ నని నుడువుదును? నేనందఱకును గావలసినవాడనే. ఎప్పుడును సుజనులయం దుందును. విషయ మట్లుండనిమ్ము. నీవు సత్యసంధుఁడవు. మీకులమువా రందఱును మంచివారు. మీ కులమున రణభీరువులును వితరణభీరువులును లేరు. మీ తాతయగు ప్రహ్లాదుని యశోలతలు భూతలంబు నుండి త్రివిష్టపమునకుఁ బ్రాకినవి. నీ వాతని గుణంబులను బూని జన్మించితివి. ఇంద్రాదులఁ దోలి త్రిజగంబులను బరిపాలించుచుంటివి. రాజ్య మున్నంత మాత్రమున పేరు రాదు. అర్థిజనరక్షణము కలిగియుండవలెను. నే ననేక వదాన్యులను విని యుంటినిగాని నిన్నుఁ బోలినవాఁ డీజగంబుల లేఁడు. నీకేమి కావలయునని నన్నుఁగోరితివి. ఒంటివాఁడనగు నాకేమి కావలయును. మూఁడడుగుల నేల యిమ్ము. అదియే నాకు బ్రహ్మాండమగును."

ఆ పలుకులకు దానవేంద్రుఁడునవ్వి "భూసురోత్తమా! యాచనావిధానము నీకుఁ దెలియున ట్లున్నది. ఇట్టి స్వల్పదానము నిచ్చుట నాకే లజ్జగ నుండును. అసురేంద్రుఁ డొక బ్రాహ్మణునకుఁ బదత్రయ దానం బిచ్చె నని విన్నవారు నవ్వుదురు. కావున నధికం బయినది యింక నెద్దియైన

గోరుము” అనెను. ఆమాటలకు మాయామాణవకుం డగు శ్రీహరి యిట్లనెను. “ తనకు బ్రాప్తమగునట్టిది లేశమయినను బదివేలని భావించి తృప్తిఁజెందని మనుజుఁడు సప్తద్వీప సామ్రాజ్యము లభించినను దృప్తిఁబొందఁడు. ఆశకంతములేదు సంతుష్టుఁడు మూఁడుజగంబులయందును బూజింపఁ బడును. సంతోషి కెప్పుడును సుఖ ముండును. వానికి ముక్తి లభించును. నీవు రాజేంద్రుఁడ వని నిఖిలము నడుగుట నాకు ధర్మము గాదు. నాశక్తికిఁ దగినది నేను నిన్ను యాచించితిని. నేనుకోరిన పాదత్రయ భూమినిమాత్ర మిమ్ము. నే నిరతము గోరను. స్వీకరింపను.” బలి యింక మారుమాటాడలేదు. వామనుఁడు కోరిన దాన మీయ నిశ్చయించెను. శుక్రుఁడు దానవేంద్రుని నిశ్చయం బెఱింగి రహస్యముగా నాతనితో నిట్లనెను. “దనుజేశ్వరా! ఈతఁడు నిజమైన ధరణీసురుఁడు కాఁడు. దేవకార్యము సాధించుటకు శ్రీహరియే యదితి గర్భమున నిట్టి రూపమున జనించినాఁడు. ఈపరమ రహస్యము నీ వెఱుంగక కోరిన దానం బిచ్చెదనని పలుకుచుంటివి. దీనివలన దైత్యసంతతి కుపద్రవము కలుగును. ఈతఁడు నీ వైభవమెల్ల హరించి యింద్రునకుఁ గూర్చును. మూఁడడుగు లను మాటయేగాని విశ్వరూపుఁడై మూఁడు లోకములు నాక్రమించును. ఏదానమువలన నాశ మొదవునో యయ్యది దానముగాఁ దలంప రాదు.

ఆ. వె. వారిజాక్షులందు ♦ వైవాహికములందుఁ
బ్రాణ విత్త మాన♦భంగమందుఁ
జకిత గోకులాగ్ర ♦ జన్మరక్షణమందుఁ
బొంకవచ్చు నఘము ♦ వొందఁ డధిప!

కావున నామాట విని యీదానమును మానుము. రాజ్యమును, వంశమును నిలుపుము."

ఆమాటలువిని బలిచక్రవర్తి క్షణమాత్రము నిమీలిత లోచనుండై యోచించి శుక్రున కిట్లనెను. "మహాత్మా! నీవు నిజముఁ జెప్పితివి. ఇయ్యది గృహస్థధర్మమే. కాని యిందులకు నాచిత్తము సమ్మతింపదు. పలికి లే దనుటకంటె మఱియొక పాపములేదు. ఎట్టి దుష్కర్మునినైన భరించెదను గాని, సత్య హీనునిమాత్రము మోయఁజాలనని మున్ను భూదేవి బ్రహ్మ తో వచించి యుండెను. ఆచార్యా! ఎందఱు మహారాజులు ధరిత్రిఁ బాలించిరి? ఎందరేగిరి? ఒక్కఁడైన సిరిని మూటఁ గట్టుకొని పోవజాలెనా? యశఃకాము లయిన శిబిప్రముఖుల పవిత్రనామంబులు జగంబున నెప్పటికైన మఱువనగువచ్చునా? స్వామీ! క్రతువులచేతఁగాని, తపములచేతఁగాని పొంద శక్యముగాని యీ మహానుభావుఁడు నా పూర్వపుణ్యమున నిచ్చోట కర్థియై వచ్చినాఁడు.

"శా. ఆదిన్ శ్రీసతికొప్పుపైఁ దనువుపై ♦ నంసోత్తరీయంబుపైఁ
బాదాబ్జంబులపైఁ గపోలతటిపైఁ ♦ బాలిండ్లపై నూత్నమ

ర్యాదం జెందు కరంబు గ్రిందగుట మీ♦దై నాకరంబుంట మే
ల్లాదే రాజ్యము గీర్తుల్ సతతమే ♦ కాయం బనాపాయమే.”
“మ. నిరయంబైన నిబంధమైన ధరణీ♦నిర్మూలనంబైన దు
ర్మరణంబైనఁ గులాంతమైన నిజముల్ ♦ రానిమ్ము కానిమ్ము పో
హరియైనన్ హరుఁడైన నీరజభవుం ♦ డభ్యాగతుండైన నాఁ
దిరుగ న్నేరదు నాదుజిహ్వా వినుమా ♦ ధీవర్య! వేయేటికిన్.”

ఈ మహానుభావుఁ డడిగినదానమేకదా నే నిచ్చుచుంటిని. అట్టియెడల నన్నితఁ డేల వంచించును? ఒకవేళ వంచించుఁ గాక ఆతఁడే రక్షించును. రక్షింపఁడా? పోనిమ్ము. నేనుమాత్ర మన్నమాటఁ దప్పను. మేరువు తలక్రిందగుఁగాక! పారావారము లింకుఁగాక! ఎవ్వరిని వేఁడనివాఁడుఁట. ఒంటివాఁడుఁట. సమస్తము నెఱింగినవాఁడుఁట. అట్టివాఁ డర్థియై నాకడ కరుదేరఁ బొమ్మని యెట్లు ద్రోసిపుచ్చుదును? ఇంతకంటె మఱియొక పాప మున్నదా?”

శుక్రునిమాటలకు బలి సమ్మతింపలేదు. అందులకు శుక్రుం డలిగి పదభ్రష్టుఁడ వగు మని యాతనికి శాపమిచ్చెను. బలిచక్రవర్తి శాపమున కయినను భయమందక వటునకుఁ బాదత్రయ భూమి నొసంగ సంకల్పించుకొని, నిజసతీమణి యగు వింధ్యావళిని హేమఘటముతో జలంబులఁ దెమ్మనెను. ఆమె బంగారుకలశంబుతో జలంబులఁ దెచ్చి భర్త కొసంగెను. అంతట దానవేంద్రుఁడు పాపసంహారణములగు శ్రీహరిచరణంబులఁ గడిగి తజ్జలంబునుదన శిరముపై జల్లుకొని, ధారా

పూర్వకముగాఁ బదత్రయ భూమిని దానంబిచ్చెను. మాయా మాణవకుం డనియు, నట్టిదానమువలన నాశనము గలుగు ననియు, శుక్రుం డెంతచెప్పినను వినని బలింబోలు వదాన్యుఁ డెందైనఁ గలఁడా? వామనుఁ డాదానమును గ్రహించి విశ్వ రూపము ధరించి భువియును నభమును నాక్రమించెను.

"సత్యసంధుఁడు గావున బలిచక్రవర్తి విష్ణుం డని యెఱుంగక యిట్టిదానమును జేసినాఁడు. ఈ వామనుఁడు పద త్రయవ్యాజమున సకలమహీమండలము నాక్రమించె" నని పలుకుచు ఖడ్గాద్యాయుధంబులఁ గొని దానవులు కొం దఱు హరిపైకి నడవఁజూచిరి. అప్పుడు బలి వారిని విలోకించి "రాక్షసోత్తములారా! మనకు గలహంబున కిది కాలము కాదు. భగవంతుఁడగు శ్రీహరియే యిట్లుచేసినప్పు డెవ్వ రేమి సేయఁగలరు? మీయుద్యమమును మానుఁ" డని పలికి వారిం చెను. అంతట శ్రీహరిభావం బెఱింగి గరుడుఁడు వచ్చి వరుణపాశమున బలిని బంధించెను. అట్లు బంధింపఁబడిన బలి, యది హరికరుణాపశేషమే యని భావించి ధైర్యమున నిలి చెను. సమస్తసంపదలు చెడినను, దైన్యముగాని కంపముగాని లేక ధైర్యమును విడువక నిలిచిన బలిం జూచి వామనుఁడు "దానవేంద్రా! 'త్రిపదభూతలం బిత్తు' నని పలికితివి: సూర్య చంద్రు లెందాక నుందురో యంతభూమియు నొక్కయడుగ య్యెను. స్వర్లోక మొకయడుగయ్యెను. తక్కినపాదమునకు స్థల మెచ్చటనున్నది? ఇచ్చెదనని చెప్పినదాన మీయకయున్న

గడుఁ బాపము సంభవించును. దానివలన నిరయము సంభవించును. కావున నీ విచ్చెదనన్న మూఁడవ పాదమునకుఁ జోటుఁ జూపుము" అని పలికిన, నబ్బలి "మహానుభావా! నే నసత్యమాడను. నీ తృతీయ పదము నాశిరమునఁ బెట్టుము. స్వామీ! నీవు న న్నిట్లు చేసితివని నేను విచారింపను. నీకు నాయందుఁ గరుణయుండుటచేతనే యిట్లొనర్చితివని సంతసించెదను. నీతో వైరము గల్పించుకొనిన మావారు నీయును గ్రహమున నాదియోగీంద్రులందు దివ్యపదంబుల నందిరి. పద్మాక్షా! ముకుందా! మాధవా! అర్థివై నీవు నాకడకు అరుదెంచుట నాపూర్వపుణ్యముకాదే!" యని పలికెను. అప్పు డచ్చటికిఁ బ్రహ్లాదుఁడు వచ్చి హరికి నమస్కరించి "దేవా! ఈతనికి మున్నిందప్రపదం బిచ్చి యిప్పుడు త్రిప్పితివి. ఇది యంతయు నీమాయ. నీపాదసేవఁ జేయువానికి సురరాజ్య పదమేల? ఈతనిని నీవు రక్షించుటకే యిట్లు చేసితివి" అని పలికెను. శ్రీహరి ప్రహ్లాదునిం జూచి యిట్లు పలికెను. "నే నెవ్వనిఁ గరుణింపఁ దలంతునో వానివిత్తమెల్ల హరింతును. సమస్తైశ్వర్యమును గోలుపోయి, బద్ధుఁడయిన నీతఁ డొక్కింతయు జలింపక యున్నవాఁడు. ఈబలి సావర్ణి మనువువేళ దేవేంద్రుఁ డగు" నని పలికి, బలిం జూచి యిట్లనెను. "దానవేంద్రా! నీవు సమస్తసంపదల నంది సుతలంబున నుండుము. నేను నిన్నచ్చట నిరంతరము రక్షించుచుందును." శ్రీహరి యాజ్ఞ ననుసరించి బలి తనవారితో సుతలంబునకుఁ జేరెను.

3. అంబరీషుఁడు.

"ఆ. వె. తనువు మనువు విడచి ♦ తనయులఁ జుట్టాల
నాలి విడిచి సంప♦దాలి విడిచి
నన్ను కాని యన్య ♦ మెన్నఁడు నెఱుఁగని
వారి విడువ నెట్టి ♦ వారి నైన."

పూర్వము అంబరీషుఁడను నొక రాజేంద్రుఁ డుండెను అతఁడు సప్తద్వీపవిశాల భూమీతలంబును నిరంకుశముగఁ బరిపాలించుచు, విష్ణుభక్తిపరాయణుఁడై సద్గుణసముద్రుం డన మిగుల విఖ్యాతి వహించెను. కల్మషదూరుఁ డైన యాతఁడు వసిష్ఠ మహాముని ప్రముఖుల గురుత్వంబున సరస్వతీ తటంబున వారిప్రీతిగ ననేక యాగంబులు గావించి భూసురులను గణుతింప నలవిగాని దక్షిణలచే దనిపెను. పురుషోత్తముఁ డాతనిభక్తికి మెచ్చి ప్రతిభటశిక్షణంబును, నిజజనరక్షణమును నగు చక్ర మాతనికిఁ బ్రసాదించెను. ఇట్లు శ్రీహరియనుగ్రహము వడసిన యాభూపాలుఁడు భార్యతోఁగూడ నేకాదశీ దినమున నుపవసించి, ద్వాదశీదినమున ననేకభూసురులకుఁ గుడువంబెట్టి తాను పారణసేయఁ దలంచియుండెను. రాజేంద్రుఁడు ద్వాదశీవ్రత మొనర్చు ననువార్త తెలిసి, భోజనార్థమై యనేకభూసురులు వచ్చియుండిరి. అట్టి సమయమున దుర్వాసుఁడను మునీంద్రుఁ డతిథియై యంబరీషుని మందిరమున కు వచ్చెను.

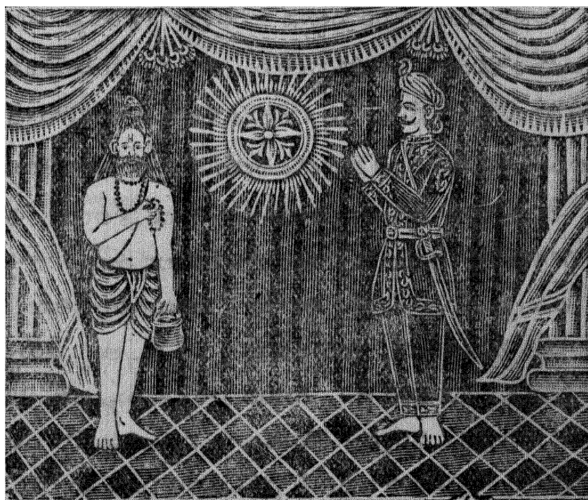
అంబరీషుఁడు మునీంద్రునకు నమస్కరించి యనేక విధములఁ బూజించి, తనయింట నన్నంబు గుడువు మని వేఁడెను. దుర్వాసుం డందులకు సమ్మతించి, కాళిందీనదియందు స్నానముసేయుట కరిగి యెంతసేపటికిని రాక తడసెను. ద్వాదశిపారణకు వేళ మించిపోవుచుండెను. ఆతఁడు రాకున్నఁ బారణఁజేసినచో ధర్మలోపం బగు నేమో యని నృపాలుఁడు భయంబందెను. ఏమిసేయుటకును నాతనికి మార్గము దోఁచలేదు. అప్పు డాతఁడు వేదవిదులయిన బ్రాహ్మణులను జూచి యావిధం బెఱింగించెను. నా రాతనిం గాంచి "అతిథి రాలే దని ద్వాదశిపారణంబు మానుట పాడిగాదు. సలిలభక్షణము మంచి" దని పలికిరి. అంతట రాజేంద్రుఁడు హరిం దలంచి జలపారణముఁజేసిఁ దుర్వాసునిరాక కెదురు చూచుచుండెను.

కొంతసేఁపటికి దుర్వాసుఁడు వచ్చి యంబరీషుఁడు జలపారణంబుఁ జేసె నని, గ్రహించి, దురాగ్రహం బేర్చి 'అతిథినై వచ్చిన మునీంద్రుఁడ నగు నన్నుఁ గూడ రమ్మని పిలిచి, నేను రాకుండఁ బారణఁ జేసితివిగా! నేను కోపించితినేని నన్ను వారింప గలవాఁ డెవ్వఁ'డనిపలికి యొకశక్తి నాతనిపైఁ బ్రయోగించెను. దుర్వాసుని దుష్కృత్య మెఱింగి యాశక్తిని జక్కబెట్టుమని శ్రీహరి చక్రము నంపెను. హరిచేఁ బంపఁబడిన చక్రము వచ్చి దుర్వాసుని శక్తిని దహించి యాతని వెంటఁబడెను. దుర్వాసుఁడు పరుగిడఁ దొడంగెను. అతఁడెచ్చటికిఁ బోయిన

చక్రము వెన్నాడుచునే యుండెను. మునీంద్రుఁడు తిన్నగా బ్రహ్మ పాలికి బోయి చక్రానలజ్వాలల నారించి తన్ను రక్షింపుమని వేడెను. బ్రహ్మ యాతనిం జూచి "మునీంద్రా! సకల లోకములకును, నీకును, నాకును, కర్తయైన శ్రీహరిచక్రమును నివారించుట కెవ్వరు శక్తు లగుదురు? ఇందులకు నే నశక్తుఁడ" నని పలికెను. అచ్చోటు వాసి యాతఁడు కైలాసమునకుఁ బోయి శంకరునితోఁ జెప్పుకొనెను. అతఁడు గూడఁ జతుర్ముఖుఁడు చెప్పినయట్లే చెప్పి శ్రీమన్నారాయణునే శరణంబు వేడు మనెను. ఇఁక దుర్వాసునకు మఱియొక మార్గ మేమియు లేకపోయెను. అతఁడు తిన్నగా వైకుంఠమునకుఁబోయి హరిం జేరి మ్రొక్కి ఇట్లు విన్నవించెను. "దేవా! పురాణపురుషా! నీమహామహిమ నెఱుంగఁజాలక నీభక్తున కెగ్గుఁ జేసితిని. నాయపరాధమును మన్నించి రక్షింపుము." దుర్వాసునిప్రార్థనము విని యాయిందిరాకళత్రుండు కరుణ వహించి "ఓయీ; తాపసా! నాభక్తుల కపరాధముఁ జేసిన వారు నా కపరాధముఁ జేసినవారే యగుదురు. భక్తుఁ డెచ్చటనున్న నేనును నచ్చట నుందును.

"క. సాధులహృదయము నాయది
సాధులహృదయంబు నేను ♦ జగములనెల్లన్
సాధుల నేన యెఱుంగుదు
సాధు లెఱుంగుదురు నాదు♦చరితము విప్రా!"

నీవిప్పుడు తిన్నగాఁబోయి యంబరీషునే వేఁడికొనుము. ఆతఁడే నీ కభయమిచ్చును" అని చెప్పిన విని యాంతఁడు కడు

అంబరీషుఁడు చక్రమును స్తోత్రము చేయుట.

రయమున నంబరీషునిఁ జేరి శరణంబు వేఁడెను. మహనీయుఁడగు దుర్వాసుఁడు తన్ను శరణంబు వేడుట కోడి, యంబరీషుఁడు హరిని మనంబునఁ దలఁచి శాంతింపుమని చక్రమును స్తుతించెను. దుర్వాసుఁడు సంతసించి, యంబరీషుని హరిభక్తి ననేక విధంబులఁ బొగడి యాశీర్వదించి చనెను.

హరింగొల్చువారికి సర్వశుభంబులును గలుగును. హరిభక్తుల కెగ్గుసేయు వారి కాపదలు వచ్చును.

4. రంతిదేవుఁడు.

"మ. బలవంతముగ నీరుపట్టున నిజప్రాణాంతమైయున్నచో
నలయం డేమియు వీనిహృజ్జ్వరము నాయాసంబు ఖేదంబు నా
జలదానంబున నేఁడు మానుననుచున్ సర్వేశ్వరాధీనుఁడై
జలముంబో సెనురంతి దేవుఁడు దయం జండాలపాత్రంబునన్॥

రంతిదేవుఁ డను నృపాలుఁ డొకఁడు కలఁడు. ఈతఁడు పరమభాగవతోత్తముఁడు. ఈతని పరిపాలనమున రాష్ట్రము నందు జనులు దరిద్ర మను మాట నెఱుంగరు. తన యొద్ద కరుదెంచు దీనులకును, నర్థులకును కోర్కెలు దీర్చుటయే యీతని దీక్ష. భూసురసేవ, గురుజనార్చనము, ఆశ్రితపోషణము, సత్యసంధత, ధర్మము మొదలగు సద్గుణములే యీతనికి భూషణములు. ఆతనివదాన్యత త్రిభువన స్తవనీయమై యొప్పెను.

ఈతఁ డనేక సంవత్సరములు రాజ్యముబాలించి తుదకు సంసారమును విడిచి మహారణ్యమునకుఁబోయి హరిని సేవించుచుండెను. ఒకప్పు డీతనికొక మాసము దినముల వఱకును నన్నమే లభింపలేదు. కడపటిదినమున వివిధ భక్ష్యములతో నిండిన భోజనము దొరకెను. ఆతఁడు దానిందెచ్చుకొని యొక వృక్షము క్రిందఁ బెట్టుకొని తినఁదలంచుచుండఁగా నొక భూసురుఁడు వచ్చి యన్నమడిగెను. ఆతనింజూచి రంతిదేవుఁడు సంతోషమంది, బ్రాహ్మణపూజ సమస్త పాపవిమోచన మని

తలంచి, పూజించి, తాను దెచ్చుకున్న యన్నములో నర్థ భాగ మాతనికి గుడువఁబెట్టెను. బ్రాహ్మణుఁ డన్నము దిని యరిగెను. తక్కిన సగపాలు రంతిదేవుఁడు భుజింపఁ దలంచు చుండగా నొక శూద్రుఁడు వచ్చెను. ఉన్నయన్నములో సగ పాలు వానికిచ్చి పంపెను. మిగిలిన కొంచెమన్నము దినుటకు సంసిద్ధుఁడై యుండ మఱెవ్వఁడో వచ్చిన వానికిం బెట్టివేసెను. ఇఁక నాతనియొద్ద జలంబులు మాత్రి మున్నవి. వానినైన ద్రావి కడుపు నింపుకొనఁ దలంచుచుండ, నొక చండాలుఁడు వచ్చి "అయ్యా! నీవెవ్వఁడవో నాకు దెలియదు. తృష్ణాబాధ యధికముగ నున్నది. నాలుకలోపలికిఁ బోవుచున్నది. నాయం దు దయవహించి నా దప్పికఁ దీర్చి రక్షింపు"మని పలికెను. రంతిదేవుఁడు కొంచెమయిన విచారింపక భగవంతుఁడు తన చిత్తము నీవిధముగాఁ బరీక్షించుచుండెఁ గాఁబోలు ననితలంచి వానింగాంచి "నాయొద్ద మిగుల మధురములయిన జలములే యున్నవి. తనకులేకపోయినను నితరులకుబెట్టిన వారిజన్మమే జన్మము. అట్లొనర్చిన వారికిఁ బరమేశ్వరుఁడు సర్వదా శుభం బులఁగూర్చు" ననిపలికి తనయొద్దనున్న జలములు వానికిఁబోసి దప్పిఁదీర్చెను. త్రిమూర్తు లాతని భక్తికిని ధైర్యమునకును సంత సించి ప్రసన్నులై "రంతిదేవా! నీ యుదారగుణమునకు మేమెంత యు సంతసించితిమి. నీచిత్తమును బరిశోధించుటకే మేమట్టి రూపంబులవచ్చి నిన్నర్థించితిమి. భక్తాగ్రగణ్యుఁడ వగు నీకు

శుభంబులు గలుగుఁగాక” యనిపలికి యాతనికి వరములిచ్చి యంతర్ధానులయిరి. రంతిదేవుఁడు హరింగూర్చి పెక్కేండ్లు తపంబొనర్చి, తుదకా దేవదేవుని యనుగ్రహమున ముక్తిని బొందెను.

---

5. అక్రూరుఁడు.

ఉ. ఎట్టితపంబు సేయఁబడె ♦ నెట్టి చరిత్రము లబ్ధమయ్యెనో
యెట్టిధనంబు లర్థులకు ♦ నీఁబడెనో తొలిబాముసందు నా
యట్టివివేకహీనునకు ♦ నాదిమునీంద్రులు యోగదృష్టులం
బట్టఁగలేనియీశ్వరుని♦బ్రహ్మమయుణ్ హరిఁజూడఁగల్గెడిన్॥

అక్రూరుఁడు కృష్ణునకుఁ బరమభక్తుఁడు. ఈతఁడు బాల్యమునుండియు సద్గుణములుగలిగి యొప్పుచుండెను. కాని యాతఁడు మధురాపురంబున లోకకంటకుఁడయిన కంసుని సేవయందుండెను. కంసుఁడు మహాక్రూరచిత్తుఁడు. బలరామకృష్ణులకు మేనమామ. అక్రూరుఁడు కంసుని సేవయందుండెనను మాటయేగాని యెన్నఁడును క్రూరకృత్యములుగాని, యధర్మకార్యములుగాని యాచరించి యెఱుఁగఁడు. కంసుఁడుగూడ నీతని విమలవర్తన మెఱింగియున్నవాఁడగుటచే దుష్టకార్యములు సేయుటయం దెప్పుడును నియమింపకయుండెను. ధర్మము

సత్యము, గురుజనసేవ, మొదలగు సద్గుణము లక్రూరుని కుగ్గుపాలతోఁ బెట్టఁబడినవి.

గోకులంబున నున్న బలరామ కృష్ణులవలనఁ దనకు గీడు మూడు నని తలంచి, ధనుర్యాగ మను నెపమున వారిని మధురకుఁ దోడి తెమ్మని కంసుఁ డక్రూరుని నియమించెను. కంసుఁడు దుర్బుద్ధిఁబూనియే రామకృష్ణులను జేరఁ దన్నుఁబంచు చుండె నని యెఱుంగును. కాని నృపాలుని యాజ్ఞ కాతఁడు వ్యతిరేకముగా వర్తించువాఁడు కాఁడు. బృందావనమునకుఁ బొమ్మని తన కాజ్ఞనొసంగిన కంసునిఁ జూచి యక్రూరుఁడు "మహారాజా! నీయానతి శిరంబునఁ దాల్చి బృందావనమున కరిగి బలరామకృష్ణుల నిటకుఁ దోడ్కొనివచ్చెదను. దైవ యోగ మెట్లున్నదో యట్లగు"నని పలికి రథంబెక్కి బయలు దేరెను. మార్గమం దాతఁడు కంసుఁడు బలరామకృష్ణులకు హానిఁగూర్పఁదలఁచిన విషయమును గూర్చి పరిపరివిధముల యోచించెను. భగవత్స్వరూపులగు వసుదేవాత్మజులఁ జూడఁ బోవుచుంటి నని సంతోషించెను. అతఁడు తన చిత్తమున "నేను పూర్వభవమున నెంతయో సుకృతముఁ జేసికొని యుంటిని. అందుచేత నే పరమ నిష్ఠాగరిష్ఠులై, యరణ్యంబుల యందుండి ఘోరతపముఁ జేయు యోగీంద్రుల కయినను దుర్లభుండయిన కృష్ణునిఁ జూడఁబోవుచుంటిని. ఎవ్వని పాదంబు లాశ్రయించి భక్తులు భయంకర సంసారవార్ధిఁ దరించు

చుందురో, యట్టిశ్రీహరియగు వాసుదేవుని వైరముచేతఁ దన కడకుఁ దోడ్కొనిరమ్మని కంసుఁడు నన్ను నియమించినాఁడు. కాని నాచిత్తముమాత్ర మనేక సంశయము లందుచున్నది. దురాత్ముఁడగు కంసుని పంపునఁగదా నేను పోవుచుంటిని. ఆతని పంపున నీతఁ డరుదెంచె నని నన్నాగ్రహించునో? లేక దయఁబూని యాదరించునో, ఇంతకును నా పుణ్యమెట్లుండునో" యని తలంచుచు సాయంసమయమునకు బృందావనమునకుఁ జేరెను. ధేనువులు తమ వత్సములతో గృహములకు మరలిపోవుచుఁ జేయు నంబారవములు, అటు నిటు పరుగెత్తు గోవులను మరలించు గోపాలకుల కేకలు మొదలగునవి చూచి యానందమందుచు నక్రూరుఁడు నందుని గృహమును సమీపించి రథము దిగి లోపలికేగును.

అప్పుడు బలరామకృష్ణు లందే యుండిరి. అక్రూరుఁ డా మహాత్ములంగాంచి భక్తిపూర్వకముగ నమస్కరించెను. వా రతనిని బెక్కువిధంబుల గౌరవించి కుశలప్రశ్నంబులఁ జేసిరి. భోజనానంతరమునఁ గృష్ణుఁ డక్రూరుని రాకకుఁ గారణం బడిగెను. "మీ మేనమామయగు కంసుఁడు ధనుర్యాగము సేయఁబూని మిమ్ములఁ దోడ్కొని రమ్మని నన్నుఁ బంపెను" అని యాతఁడు బలికెను. కంసుఁడు తమ్మేవిధముగానయిన హింసించుటకే యా ధనుర్యాగము దలపెట్టి యక్రూరునిఁ బంపె నని కృష్ణునకుఁ దెలియును. కాని లోకరక్షకుఁడగు నాతనికిఁ

గంసునివలన భయమేమియున్నది? కంసునకు వినాశకాలము సమీపించుటచేతనే తన్నుఁబిలువఁబంచినాఁడని వాసుదేవుఁడు మనంబునఁ దలఁచి నందాదులంజూచి యిట్లుపలికెను. "ధనుర్యాగ మాహాత్మ్యవము దిలకించుటకుఁ గంసుఁడు నన్నురమ్మని యీ యక్రూరునిచేఁ వార్తఁ బంపినాఁడు. ఆతఁడు మనకుఁ బ్రభు వగుటచేఁ గానుకఁగా నిచ్చుటకు నెయ్యి, పాలు మొదలగునవి సిద్ధముఁ జేసికొని, మధురకుఁ బ్రయాణము సాగింపుము." కృష్ణునియానతి ననుసరించి నందాదు లామఱునాఁడు మధురకుఁ బ్రయాణమైరి. బలరామకృష్ణు లక్రూరునిరథముపై నెక్కిరి. మధ్యాహ్న సమయమునకు రథము కాళిందీ నదీతీరమును జేరెను. బలరామకృష్ణులు రథము నచ్చట నాపి, దాహముదీర్చుకొనివచ్చి మరల రథముపై నాసీనులయిరి. అనంతర మక్రూరుఁడుగూడ జలములు ద్రాఁగివచ్చుటకు నదిలోనికిఁ బోయెను. ఆతఁడు జలంబులను ద్రాగుచుండఁగా నందు బలరామకృష్ణు లాతనికిఁ గనుపించిరి. అందుల కాతఁ డద్భుతమునంది తనదృష్టి రథముపైనిలిపి చూచెను. వారు రథముమీఁద నే యుండిరి. అక్రూరుఁడు కృష్ణునిమహిమ కత్యద్భుతమునంది, యద్దేవదేవు ననేకవిధముల స్తుతించి రథమెక్కెను. కృష్ణుఁడు మధుర కేఁగి కంసుని వధించెను. నాటినుండియు నక్రూరుఁడు కృష్ణుని గొలుచుండెను.

ద్వారకాపురమున సత్రాజిత్తను నతఁడు తనపుత్రిక యగు సత్యభామను గృష్ణున కొసంగెనని క్రోధము వహించి

శతధన్వుఁడెట్టయిన సత్రాజిత్తునకు హానిగూర్చు సమయము నకై వేచియుండెను. ఇట్లుండ బలరామకృష్ణు లొకప్పుడు హస్తినాపురమున కేఁగిరి. ఇదియే సమయ మని తలంచి శత ధన్వుఁడు సత్రాజిత్తునుఁజంపి యాతనియొద్దనున్న మణి నపహ రించి, కృతవర్మయను వానిం జేరి, కృష్ణునితో యుద్ధము సేయు టకుఁ దనకుసహాయము గమ్మని యడిగెను. కృతవర్మ యందు లకు సమ్మతింపలేదు. అంతట నాతఁ డక్రూరునడిగెను. పరమ భక్తాగ్రేసరుఁడగు నక్రూరుఁడు హరితోఁ గయ్యముసేయుటకు సమ్మతించునా? ఆతఁడు శతధ్వనుని విలోకించి యిట్లు పలి కెను. "నీవెంత యవివేకి వయితివి! వాసుదేవుని నెవ్వనిగా భావించితివి? సృష్టిస్థితిలయకారణుం డగు శ్రీమన్నారాయ ణునిగా నెఱుఁగుము. ధరాభారము బాపఁదలంచి శ్రీహరియే కృష్ణరూపమున యాదవకుల క్షీరజలధి పూర్ణచంద్రాకారుఁడై జనించినాఁడు. అట్టి మహనీయుని నేను భజింతును, సేవింతును. ఆతనిపాదములకు మ్రొక్కుదును." ఇఁక శతధన్వున కేమియు మార్గము దోఁచలేదు. కృష్ణుఁడు హస్తినాపురమునుండి వచ్చి శతధ్వనునివలన సత్రాజిత్తు వధింపఁబడెనని విని యాతని యంతముఁ జూచితీరును. ఈ విషయమును గూర్చి శత ధన్వుఁడు భయంబంది, తాను సత్రాజిత్తును జంపి, కైకొన్న మణి నక్రూరునియొద్ద దాచి, ద్వారకానగరము విడిచియెచ్చ టికో పాఱిపోయెను.

సత్యభామ హస్తినాపురమున కేగి శతధన్వుఁడు తన తండ్రిం జంపి మణి నపహరించి యెటకో పాఱిపోయి నాఁడని కృష్ణున కెఱిఁగించి దుఃఖించెను. కృష్ణుఁ డామె నూరడించి, చక్రధారియై రథంబెక్కి బయలుదేరి శతధన్వు నన్వేషించుచుఁ బోయి యొకచోట వానింగాంచి, చక్రమున వాని శిరముఁ ద్రుంచెను. కాని వానిదగ్గఱ మణిమాత్రము లేదు శతధన్వుఁడు హరిచేఁ గూలుట విని తనకడ మణియున్న కారణమున భయమంది, యక్రూరుఁడు ద్వారక విడిచి చనెను. అక్రూరుఁడు పురము విడిచిననాటనుండియు క్షామము సంభవించెను. పెక్కు లుత్పాతములు దోచెను. ఇందులకుఁ గారణమేమై యుండునని కృష్ణుఁడు పెద్దలతో యోజింప వారిట్లనిరి. "నందనందనా! పూర్వము వారణాసిపురమున క్షామము సంభవించెను. అప్పుడు తన్నగరాధీశుఁ డక్రూరుని తండ్రియగు శ్వఫల్కునిఁ గొనిపోయి తన తనూజాత నాతని కొసంగి పరిణయము గావించెను. శ్వఫల్కుఁడు వారణాసి ప్రవేశించినయంతఁ వర్షములు గురిసెను. పుడమి సమస్తసస్యసమృద్ధమై యొప్పెను. కఱవు నశించెను. మన యక్రూరుఁడు గూడ తండ్రియంతటివాఁడు. అక్రూరుఁడు మనపురమువిడిచి యరిగిన నాఁటనుండియు ఘన కిట్టిది సంభవించినది. కావున నీవెట్లయిన నాతని రావింపుము." కృష్ణుఁడు వారిమాటలు విని యాక్షణముననే చారులను బంపి యక్రూరుని ద్వారకానగరమునకు రావించి గౌరవించెను. అనంతరము కృష్ణుఁ డక్రూరునిఁ

జూచి నెమ్మదిగా "అక్రూరా! శతధన్వుఁడు నీయొద్ద మణి దాచినాఁడని నేను వినియుంటిని. ఇందలి నిజము నెఱుంగక దానిని నేనే యపహరించి యసత్యము బలుకుచుంటి నని మా యగ్రజుఁడు తలంచుచున్నాఁడు. కావున మాయన్న సందేహముఁ బాపి యమ్మణిని నీవే యుంచుకొనుము" అని పలికెను. అక్రూరుఁడు జరిగిన వృత్తాంతమంతయు కృష్ణున కెఱింగించి తనయొద్దనున్న మణి హరికిసమర్పించి ద్వారకయం దుండెను. అక్రూరుఁడు ద్వారకఁ బ్రవేశింపఁగనే క్షామ మడంగెను. నాఁటనుండియు నక్రూరుఁడు కృష్ణుని విడువక సేవించుచు నాతని యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడై భక్తులలో ముఖ్యుఁ డయ్యెను.

6. నృగుమహారాజు.

"ఆ॥ కృష్ణ వాసుదేవ ♦ కేశవ పరమాత్మ
యప్రమేయ వరద ♦ హరి ముకుంద
నిన్నుఁ జూడఁ గంటి ♦ నీకృపఁ గనుగొంటి
నఖిలసౌఖ్యపదవు ♦ లందఁ గంటి.

పూర్వము ఇక్ష్వాకునకుఁ దనూజుఁడగు నృగుఁడను నొక రాజు కలఁడు. ఆతఁడు ధర్మసంధుఁడై రాజ్యపరిపాలనము సేయుచు ననేక యాగములను జేసి, వసుధామరకోటి కనేక

విధము లయిన దానంబుల నొనర్చి యధిక విఖ్యాతి నందెను. ఆతఁడు భూసురులకు దానముగ నిచ్చిన గోవులను గణుతించుట కెవ్వరును శక్తులుగారు. ఆతఁడు వాపీ కూప తటాక వనము లనేకములు నిర్మాణము జేయించెను. ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు కశ్యపుఁడను బ్రాహ్మణున కొకగోవును దానముగ నిచ్చెను. ఆగోవు తప్పివచ్చి రాజేంద్రునిగోవులమందలోఁ జేరెను. నృగుఁ డాసంగతి తెలియక యాగోవును మరల నింకొక భూసురునకు దానముగ నిచ్చెను. ఈవిప్రుఁ డాగోవును దనగృహమునకుఁ దీసికొని పోవుచుండగా, మొదట దానముఁ గొన్న కశ్యపుఁడు వచ్చి 'యాతనిం గాంచి నాగోవును నీ వేల తీసికొని పోవుచుంటివి?' అని రోషముతోఁ బలికెను. 'మహారాజు నాకు దీనిని దానముగా నిచ్చె' నని యా బ్రాహ్మణుఁడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. ఆయిరువురు బ్రాహ్మణులును దాని విషయమై ఘోరముగఁ గలహించి తుదకు నృగునికడకుఁ బోయిరి. కశ్యపుఁడు రాజుం జూచి యిట్లు పలికెను. "రాజేంద్రా! సకలధర్మములను గాపాడుచున్న నీవు నేఁడు ధర్మముఁ దప్పి చరించితి వేల? నాకు దానమిచ్చిన యావు నీమందలోఁ దప్పివచ్చి కలియుగాక! దానిని మరల నీ బ్రాహ్మణున కేమని దానమిచ్చితివి? ఇట్టివాని నేమందును?" అని పలికిన విని నృపాలుఁ డాతనిం గాంచి వినయముతో "భూసురోత్తమా! నన్ను మన్నింపుము. నే నీ విషయ మెఱుంగక యపరాధముఁ గావించితిని. నేను నరకకూపంబునఁ బడకుండ

రక్షింపుము. దీనికి బదులుగా నీ కొక లక్ష గోవుల నొసంగెద” ననెను. కళ్యపుం డందులకు సమ్మతింపలేదు. నాకుం దొలుత నిచ్చిన గోవునే యొసంగ వలయు నని గట్టిగాఁ జెప్పెను. అంతట నృగుఁడు రెండవ బ్రాహ్మణునిఁ బ్రార్థించెను. ఆతఁడును సమ్మతింపలేదు. కళ్యపుం డాగ్రహముతో వెడలిపోయెను. రెండవ బ్రాహ్మణుఁడు తన కిచ్చిన గోవును దీసికొని పోయెను.

కొన్నాళ్ళకు నృగుఁడు మరణించెను. యమకింకరులు వానిం గొనిపోయి దండధరునిముందుఁ బెట్టిరి. ఆతఁడు నృగునిఁ జూచి,

“మ॥ మనుజేంద్రోత్తమ! వంశపావన జగ
న్మాన్యక్రియాచార నీ
ఘనదానక్రతు ధర్మముల్ త్రిభువన
ఖ్యాతంబులై చెల్లెడిన్
మును దుష్కర్మఫలంబు నొంది పిదపం
బుణ్యానుబంధంబులై
చనుసౌఖ్యంబులఁ బొందు పద్మజుని యా
జ్ఞం ద్రోవఁగా వచ్చునే.”

అని పలికి భూమింబడఁ ద్రోయించెను.

అట్లు నేలకుఁ ద్రోయఁబడిన యానృపాలుఁడు ఊసరవెల్లి రూపమును గైకొని ద్వారకాపుర ప్రాంతమున నొకజలరహిత కూపమునఁ బడియుండెను. ఇట్లుండఁ గొన్నాళ్ళకా కూపము దరికి శ్రీకృష్ణునిపుత్రులగు ప్రద్యుమ్నాదులు వచ్చి

యా యూసరవెల్లిం గాంచి కొండవలెనున్న దానిరూపమున కచ్చెరువుఁబొంది దాని నందుండి వెడలించుటకుఁ బాశంబులఁ గట్టి లాగిరి. కాని యది కదలలేదు. అప్పుడు వారు కృష్ణుని సన్నిధికిఁ బోయి యావృత్తాంతము నెఱింగించిరి. వాసుదేవుఁ డయ్యెడ కరుదెంచి, యూసరవెల్లిం గాంచి, యొకతృణము చే దాని నీవలకు వెడలించెను. వెంటనే యా యూసరవెల్లి నృగుఁ డై నిలిచి కృష్ణునకు నమస్కరించి "దేవా! నీయనుగ్రహము వలన నాదుస్థితిఁ బాసి పూర్వరూపము గాంచితిని. నన్ను నీ భక్తునిగా నేలి నిరంతరము నాహృదయపద్మమున నుండుము" అని పలికి భగవదనుగ్రహమున దివ్యవిమాన మెక్కి దివంబున కరిగెను.

7. భీష్ముఁడు.

"సీ. కుప్పించి యెగసినఁ ♦ గుండలంబులకాంతి
గగనభాగంబెల్లఁ ♦ గప్పికొనఁగ
నుఱికిన నోర్వక ♦ యుదరంబులోనున్న
జగముల వ్రేగున ♦ జగతిగదలఁ
జక్రంబుఁ జేపట్టి ♦ చనుదెంచురయమున
పైనున్న పచ్చని ♦ పటము జాఱ

నమ్మితి నాలావు ♦ నగుబాటు సేయకు
మన్నింపు మని క్రీడి ♦ మరలఁ దిగువ
తే॥ గరికి లంఘించు సింహంబు♦కరణి మెఱసి
నేఁడు భీష్ముని జంపుదు ♦ నిన్నుఁ గాతు
విడువు మర్జున యనుచు మ♦ద్విశిఖవృష్టిఁ
దెరలి చనుదెంచు దేవుండు ♦ దిక్కు నాకు."

భీష్ముని పితృభక్తి యనుపమానమైనది. పితృవాక్యపరిపాలనార్థము రాముఁడు నిజరాజ్యసంపదలను విడిచి భార్యతో నడవులకుఁ బోయెను. భీష్ముఁడు తండ్రికొఱకు వివాహమునే మానెను. ఈ భీష్ముఁడు వసిష్ఠునిశాపవశమున గంగయందు హస్తినాపురాధీశుఁడగు శంతనునృపాలునకు జనించినాఁడు. ఈతఁడు పరశురామునియొద్ద సమస్తవిద్యలను నభ్యసించి మహాబలపరాక్రమవంతుఁడై యొప్పుచుండెను. యువరాజపదవియందున్న యీతని శౌర్యమును జూచి రాజు లెల్లరును భీతిఁ బొందుచుండిరి. శంతనుఁడును గుమారుని శౌర్యపరాక్రమముల కచ్చెరువుఁ బొందుచుండెను. యౌవనవయస్కుండైన భీష్ముఁడు రాజకార్యములయందుఁ బాల్గొనుచుఁ దండ్రికి విశేషము శ్రమలేకుండ హస్తినాపుర సామ్రాజ్యరథమును జక్కఁగా నడుపుచుండెను.

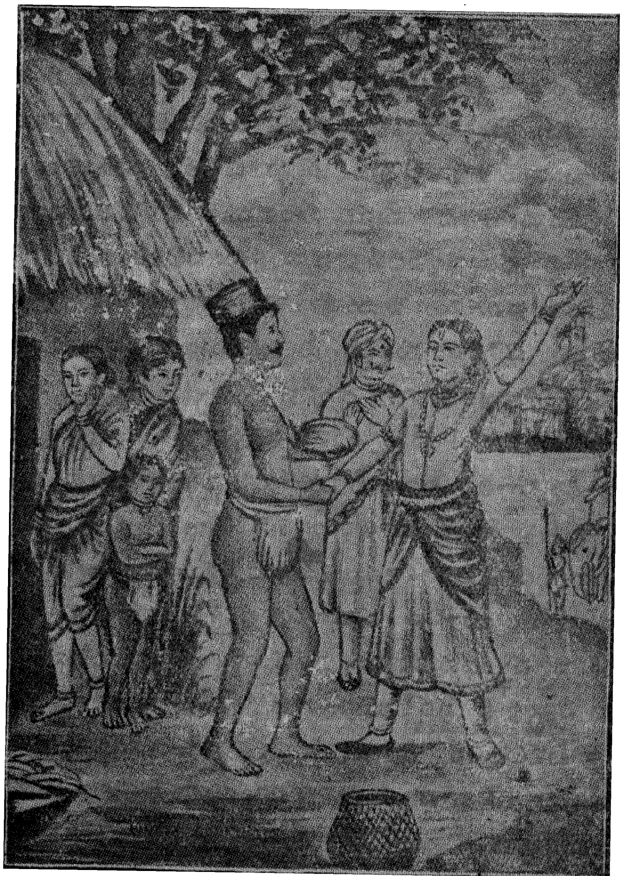
ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు శంతనుఁడు మృగయావ్యాజంబున యమునాతీరంబున కరిగి యచ్చట నోడ నడుపు

చున్న దాశరాజు కూఁతురగు మత్స్యగంధిని దిలకించి, తత్సౌం
దర్యమున కద్భుతమంది, మోహితుఁడై యామెతండ్రికడ
కరిగి, యామెను దన కిచ్చి వివాహముసేయు మని కోరెను.
అందులకు దాశరాజు శంతనునిఁజూచి "విశ్వంభరాకళత్రా!
నీయట్టివానికిఁ దనూజ నిచ్చుట నాకు సుకృతమే. నేను ధన్యుఁడ
నగుదును. కాని నాకుమాత్ర మొకయభీష్టము కలదు. నీ వీ
కన్నియను ధర్మపత్నిగా గ్రహింపఁ దలఁచినవాఁడవేని,
యీమెయం దుదయించు కుమారుని రాజుగాఁ జేయుదు
నని వాగ్దాన మిమ్ము. నీయభీష్టము ననుసరించెద"నని
పలికెను. దాశరాజు కోరికఁదీర్చుటకు శంతనుఁ డెట్లు
సమ్మతించును? యువరాజపదవియం దున్న గాంగేయుఁడు
కలఁడు కదా! ఆతనిం దలఁచి శంతనుఁ డేమియుఁ బ్రత్యు
త్తర మీయజాలక "ఈవరము దప్ప మఱియొండు కోరు
కొనుము" అనెను. దాశరా జందులకు సమ్మతింపలేదు. శంత
నుఁడు విగతమనోరథుఁడై నిజపురమునకు మరలివచ్చెను.
ఆతఁడు నగరమును జేరె ననుమాటయేగాని, సత్యవతియందు
గలిగిన మోహముచే నిద్రాహారములకు దూరుఁడయ్యెను.
రాజకార్యములన్నియు మఱచెను. నానాఁటి కతఁడు శుష్కించు
చుండెను. ఎప్పుడును మత్స్యగంధి విషయమైన చింతలో
మునిఁగియుండెను. రాజేంద్రుఁ డీస్థితియం దుండుటకుఁ గారణ
మెఱుంగక మంత్రులెల్లరును ననేకవిధములఁ దలఁచుచుండిరి.
తండ్రిదుస్స్థితిఁజూచి గాంగేయుఁడు నెమ్మదిగా నాతనిం జేరి

యిట్లుపలికెను. "జనకా ! నీవు వేటకుఁబోయి వచ్చిననాఁట నుండియు దీర్ఘచింతలో మునింగి యుంటివి. ఇందులకుఁ గారణము నా కావంతయుఁ దోఁచకయున్నది. సామంతరాజులెల్లరును నీకు విధేయులై యుండిరి. ప్రజలు సుఖముగా నుండిరి. ఇట్టియెడ నీచింతకుఁ గారణమేమి?" యని యడిగెను. శంతనుఁడు కుమారునిపలుకులు విని యిట్లు చెప్పెను. "పుత్రా! ఏకపుత్రుఁడున్ను ననపత్యుఁడును నొక్కటే విధమని శాస్త్రములయందుఁ జెప్పబడియున్నది. నీవు మహాపరాక్రమవంతుఁడవు. అతిసాహసుఁడవు. రణకోవిదుఁడవు. నీయునికి నమ్మరాదు. అందుచే వివాహమాడి యింకను దనయులఁ బడయవలయునని కోరికయున్నది."

భీష్ముఁడు తండ్రిమాటలు విని మంత్రిపురోహిత బృందముతో యోజించి యారాజేంద్రుని చిత్తము సత్యవతియందు లగ్నమైయుండుట గ్రహించి, దాశరాజుకడ కేగి 'నీతనూజయగు సత్యవతిని మాతండ్రి కొసంగి పరిణయముఁ గావింపు' మని కోరెను. అప్పలుకులు విని దాశరాజు గాంగేయుని విలోకించి "గాంగేయా! నీవు జనకార్థమై కన్యార్థివై వచ్చితివి. నీపితృభక్తికి నే నెంతయు సంతసించితిని. నేను ధన్యుఁడనైతిని. నీరాకచే నీప్రదేశమంతయుఁ బావనమయినది. నాకు మీవంటివారిసంబంధము వడయుట దుస్తరము. కాని యిందు సాపత్న్యదోషం బొకటియున్నది. అయ్యది నీచేత నివారింప

బడయవలయును. నీవలిగితివేని హరిహరులైయిన నోర్వఁజా

భీష్ముని శపథము.

లరు" అని పలికెను. దాశరాజుపలుకులయందు భావమును గాంగేయుఁడు గ్రహించి "దాశరాజా! నీ విందులకు సందేహ మంద వలదు. మాతండ్రికొఱకు నేను శపథముఁ దాల్చుచున్నాఁడ. నీ తనూజ యగు సత్యవతియందు జనించిన కుమారుఁడే హస్తినాపుర సామ్రాజ్యలక్ష్మికిభర్త కాఁగలఁడు. అతఁడే కౌరవకుల స్థితికారణుఁడగు" నని పలికెను. ఈమాటలతో దాశరాజు తృప్తి నందక భీష్మునిఁ జూచి మరల నిట్లనెను. "భాగీరథీకుమారా! నీవు సమస్త ధర్మసంవేదివి కావున నిట్లు పలికితివి. నీవు చేసిన శపథమునకు భంగము సేయవు. కాని నా కొక విషయమున సందియము వొడముచున్నది. నీ కుదయించు కుమారు లిందులకు సైరించి యుందురా?" యనిన, నచ్చటివారెల్ల వినుచుండ భీష్ముఁడు "ఇదిగో! నేను బ్రహ్మచర్యవ్రతము స్వీకరించితిని. ఇట్లే నాజీవయాత్ర వెడలఁదీసెద" నని ప్రతినఁ దాల్చెను. ఇట్టి ఘోరమైన ప్రతిజ్ఞచే దాశరాజు నొప్పించి, భీష్ముఁడు సత్యవతిని దనతండ్రికి వివాహముఁ జేయించెను. తనకొఱకు బ్రహ్మచర్యవ్రతముఁ బూనిన కుమారునిభక్తికి సంతసించి శంతనుఁడాతనికి స్వచ్ఛందమరణము వరముగాఁ బ్రసాదించెను. ఆహా! భీష్ముని పితృభక్తి వర్ణనీయముగదా! సమస్త భాగ్య భోగ్యంబుల కాటపట్టయిన రాజ్యమును, నైహికసుఖముల కాలవాలమయిన వివాహమును బరిత్యజించి, తన యశోడిండిమము దశదిగ్భాగముల మ్రోగునట్లు చేసెను గదా!

సత్యవతియందు శంతనునకుఁ జిత్రరథ; విచిత్రవీర్యులను నిరువురు కుమారులు జనించిరి. వీ రిరువురును యుక్త

వయస్కులు గాకపూర్వమే శంతనుఁడు మరణించెను. భీష్ముఁడు వారిని బెంచి పెద్దవారిగఁ జేసెను. చిత్రరథుఁడు వివాహము గాకపూర్వమే మృతినొందెను. భీష్ముఁడు కాశీ రాజపుత్రికలగు నంబి కాంబాలికలను దెచ్చి విచిత్రవీర్యునకు వివాహముఁ జేసెను. ఈవిచిత్రవీర్యునిసంతానమే ధృతరాష్ట్ర పాండురాజులు. ధృతరాష్ట్రుఁడు యుక్తవయస్కుఁడైనంతనే భీష్ముఁడాతనిని రాజుగాఁ జేసెను. మహాబలపరాక్రమవంతుఁడైన పాండురాజు రాజ్యమును సర్వవిధముల రక్షించుచుండెను. ధర్మ భీ మార్జున నకుల సహదేవులను నేవురు పుత్రులం బడసి పాండురాజు స్వర్గస్థుఁ డయ్యెను. ధృతరాష్ట్రునకు దుర్యోధన దుశ్శాసనాదు లను నూర్వురుపుత్రులు జనించిరి.

—♦ భారతయుద్ధము ♦—

రాజ్యభాగమునుగూర్చి కౌరవపాండవులకు ఘోర యుద్ధము పొసఁగెను. ఇందు భీష్ముఁడు కౌరవపక్షమున నుండెను. అట్లున్నను నాతఁడు ధర్మమునందే బుద్ధి నిలిపియుండెను. రణమున నాతఁడు పెక్కండ్రయోధుల నుక్కడగించెను. ఒకనాఁటి యుద్ధమునఁ నీతఁడు పూర్తిగ శౌర్యంబున విజృంభించి పాండవసైన్యములను జీకాకుపఱచు చుండెను. అట్టిసమయమున నాతని నెవ్వరును మార్కొనుటకు శక్తులుగాకయుండిరి. అర్జునుఁడుగూడ భయమందెను. అప్పుడు కృష్ణుఁ డర్జునునకు దేశ్రకముఁ గలిగించుటకు, దాను రణమునఁ జక్రముఁ బట్టనని

ప్రతిజ్ఞఁ జేసియున్నను, గోపోద్రేకియై చక్రముఁ బట్టి "నేఁడు భీష్మునిఁ దెగటార్చెద" నని పలుకుచు రథము నుండి నేలకు లంఘించెను. భీష్ముఁడు డెందములకు భయ మందలేదు. ఆతనికిఁ గృష్ణునియం దద్వితీయమైన భక్తి కలదు. భీష్ముఁడు కృష్ణునిసంరంభము నుజూచి నిర్మలమైన భక్తినిఁ బ్రకటించుచుఁ గరంబులు మోడ్చి యిట్లు పలికెను. "కృష్ణా! చక్రము ధరింప నని ప్రతిజ్ఞఁజేసి దాని కిప్పుడు భంగ మొనర్చి చక్రముఁ బట్టినంతమాత్రమున నేను భయమందను. కేశవా! అశాశ్వతమగు నీతనువున కాశించువాఁడఁ గాను. నీవు నాతోఁ గయ్యముసేయఁ దలఁచుట నా పూర్వపుణ్యమని భావింతును. నందనందనా! నేఁడు నాతల్లియగు గంగా మహాదేవి వీరమాత యగును. పరశురాముఁ డిచ్చిన శరవిద్య పావనం బగును. ముకుందా! సంశయింపక నన్ను మార్గాని భవదీయచక్రమున నా కంఠమును ఖండించి ముక్తి నొసం గుము." భీష్ముని పలుకులు విని కృష్ణుఁడు ముందున కడుగు వేయలేకపోయెను. ఇదియంతయు నర్జునుని రణమునకుఁ బ్రోత్సాహపఱచుటకే కదా!

—♦ నిర్యాణము ♦—

యుద్ధమున నీ భీష్ముఁ డనేకవీరుల సంహరించి, తుద కర్జునునిచేతిలోఁ గూలెను. ఈతఁడు తండ్రియిచ్చినవరప్రభావ మున శుభదినము వచ్చువఱకును శరీరమునఁ బ్రాణములు

దాల్చి, యంపశయ్య నుండి కృష్ణుని యనుమతిని ధర్మజున కనేక నీతులు దెలిపి, యేకాదశీదినంబున దేహము విడిచెను. ఈతఁడు స్వర్గస్థుఁడైనదిన మతిపావనమై "భీష్మైకాదశి" యని యొప్పుచున్నది. పితృభక్తి, రాజభక్తి, దైవభక్తి మున్నగు నవి యీ మహనీయుని చరిత్రమువలన మనము గమనింప వలసిన ముఖ్యవిషయములు గదా!

---

8. పరీక్షిత్తుఁడు.

పరీక్షిత్తుఁ డుత్తర యను కాంతయం దభిమన్యునకు జనించినవాఁడు. పాండవులీతనికి హస్తినాపురరాజ్యాభిషేకముఁ గావించి మహాప్రస్థానమున కరిగిరి. ఈతఁడు ధర్మము తప్పక మహాభాగవతశేఖరుఁడై రాజ్యపాలనము సేయుచు, నిరావతి యను కాంతం బెండ్లియాడి జనమేజయుఁడు మొదలగు కొడుకుల నల్వురఁ బడసి, కృపాచార్యుని గురుత్వంబున గంగాతీరంబున ననేకయాగములఁ జేసి, దిగ్విజయార్థము బయలు దేరెను. అట్టిసమయమున గంగాతీరమున నొక్కప్రదేశమున వృషభరూపమున నున్న ధర్మదేవుఁడును, గోరూపమున నున్న ధాత్రియుఁ 'గృష్ణుఁడు ప్రపంచము విడిచి చనిన కారణమున నధర్మములు హెచ్చుచుండె' నని సంభాషించుకొనుచుండిరి. పరీక్షిత్తుఁడు వారిని సమీపించి యా సంభాషణము వినుచుండ రాజలక్షణ ముద్రితుండైన యొకఁడు కడురయమున వచ్చి, యాధేను వృషభముల నిర్దయుఁడై తన్నఁ దొడంగెను. పరీక్షి

తుఁడు వానిం జూచి యాగ్రహోదగ్రచిత్తుఁడై యొరనుండి
కరవాలముఁ దీసి సమీపించి "ఈధేను వృషభములు నీ కేమి
యపకారముఁ జేసినవి ? వీనిం దన్నుటకుఁ గారణమేమి? మద్భు
జబల పరిరక్షితమైన భూమియం దధర్మములు జరుగఁగూడ
దను సంగతి నీకుఁ దెలియదు కాఁబోలు! నీ వెవ్వఁడవు ? నిన్ను
శాసించెదను." అని పలికి వెండియు ధేనువృషభంబుల
ననేకవిధంబుల నోదార్చెను. అడిదంబు బెడిదంబుగ జడిపించిన
యభిమన్యునందనునిఁ జూచి కలిపురుషుఁడు గడగడ వడఁక
దొడంగెను. నృపాలుఁడు వానిం గాంచి "అర్జునపౌత్రుండగు
నీతఁడు భయమందినవారిని జంపఁడు. నీవు పాపచరిత్రుఁ
డవు. మదీయ బాహుపాలితంబయిన ప్రదేశంబుల నుండఁదగవు.
ప్రాణివధ, స్త్రీ, ద్యూత, పానంబులను నాలుగుస్థలముల
యందును, నసత్య మద కామ హింసా వైరంబులను పంచస్థానం
బులయందును నీ వుండు" మని చెప్పి వానిని బంపివేసి, ధర్మ
దేవునకును భూదేవికిని సంతోషముఁ గలుగఁ జేసెను. ఇట్లు కలి
నిగ్రహముఁ జేసి యారాజేంద్రుఁడు నిజపురమునకు వచ్చి సుఖ
ముగా రాజ్యపరిపాలనము సేయుచుండెను.

—♦ శాపము ♦—

ఇట్లుండ నొక్కనాఁ డా భూరమణుఁడు మృగయావిహా
రమున నరణ్యమునకుఁ బోయి వేటాడి యలసి, దాహపీడి
తుఁడై మార్గముఁ దప్పి చరించుచు నొక్కప్రదేశమునఁ
గన్నులు మూసికొని తపమును జేసికొనుచున్న శమీకుఁ డను

మహర్షిని గాంచి, యాతనిని సమీపించెను. ఆతఁడు తపస్సునం దుండుటచే రాజును జూడలేదు. 'నాలుక దప్పి యగుచున్నది. జలము లిమ్మ'ని గట్టిగా నడిగినను నృపాలుని మాటలు మునీం

పరీక్షిన్మహారాజు.

దు్రుడు వినిపించుకొనలేదు. అమ్మునీంద్రుడు నిమీలిత నేత్రుఁడై హరిధ్యానంబున నున్న సంగతిఁ దెలియలేక పరీక్షితుఁడు తన మనంబున "అక్కటా! భూకళత్రుఁడ నగు నే నరుదేర నన్నుం గాంచి యీముని సంభాషింపక యున్నవాఁడు. దాహమైన నొసంగక యున్నాఁడు. ఋషియగు వీని కింత గర్వమా? "యని తలంచి, యలుక వహించి, యచ్చటనున్న మృతసర్పమును వింటికొప్పునఁ దెచ్చి మునీంద్రుని మెడపై వైచి పురంబునకుఁ జనెను.

కొంతసేపటి కచ్చటికి శమీకుని పుత్రుఁడగు శృంగి వచ్చి తండ్రిమెడపైనున్న సర్పశవమును జూచి భయమంది సమీపవర్తులగు శిష్యులచే నంతయు నెఱింగి, రోషంబున విజృంభించి మనంబున నించు కంతయు సంశయింపక వింటి కొపున మృతోరగంబును దెచ్చి నాతండ్రి మెడయందు వైచిన యా రాజేంద్రుఁడు నేఁటి కేడవనాఁడు తక్షక ఫణీంద్ర విషానల హేతిసంహతినిం జచ్చుఁగాక" యని శపించి, తండ్రిమెడయం దున్న మృతసర్పమును దీసి వేసెను. పిదప శమీకుఁడు సమాధిఁ జాలించి కన్నులు తెఱచి చూచి కుమారునివలన సమస్తమును విని మిగుల విచారించి యిట్లనెను. "కుమారా! ఆగ్రహముఁ బూని రాజేంద్రు నేల శపించితివి? ఆతఁడు ధర్మపరుఁడై రాజ్యమును బరిపాలించుచున్నాఁడు. ఆతఁ డవివేకముచే నా మెడల నట్టికార్యముఁ జేసినందుల కీ వాగ్రహింపఁ దగునే? రాజు నశించినచో రాజ్య

ముందుఁ జారచోరాదులు సంచరింతురు. వర్ణసంకరములు గలుగును. పరీక్షితుఁడు సామాన్యుఁడు గాఁడు. పరమభాగవతుఁడు; భారతవంశమణి. అట్టివానికిఁ గీడుఁజేసి పాపము గట్టుకొంటివి" అని యనేకవిధంబుల నాడి యాశమీకుఁడు తద్వృత్తాంతము నరపాలున కెఱింగించుర మ్మని యొక్కశిష్యునిఁ బంపెను.

మునిశిష్యుఁడరిగి పరీక్షితునకు శృంగిశాపము నెఱిఁగించెను. భూపాలుఁడు మహాదుఃఖసాగరమున మునిఁగి "అక్కటా! ఏటికి వేట కేగితిని? దప్పిఁగొని శమీకుని సన్నిధి కరిగి గాఢసమాధియందున్న యాతనిగళంబున మృతోరగ మేల వేసితిని? దైవయోగము నెవ్వరును దప్పింపఁ జాలరు. గోబ్రాహ్మణదేవతలకుఁ గీడొనర్చిన పాపము కట్టికుడుపక యుండునా?" యని విచారించి వైరాగ్యమనస్కుఁడై రాజ్యము విసర్జించి గంగాతీరంబున కేగి చిత్తంబు గోవిందపదారవిందంబుఁ గావించి ప్రాయోపవేశంబున నుండెను. అచ్చటికనేకమునీంద్రులరుదెంచిరి. పరీక్షితుఁడు వారికిఁ దనశాపమును గూర్చి యెఱింగించి, తనకు ముక్తి గలుగుమార్గంబుఁ జెప్పుఁడనిపలికి జనమేజయుం డను తన కుమారునకు రాజ్యాభిషేకముఁ గావించెను. అంత మునీంద్రులందరిలో నుత్తముఁడగు శుకమహాముని యాతనిని విలోకించి,

"ఉ. ఏను మృతుండ నౌదునని • యింతభయంబు మనంబులోఁ బలుకమానుము సంభవంబు గల • మానవకోటికిఁ జావు నిత్యమౌ

గాన హరిందలంపు మిఁక ♦ గల్గదు జన్మము నీకు ధాత్రిపై
మానవనాథ! పొందెదవు♦మాధవలోకనివాససౌఖ్యముల్."

అని వచియించి, యాతనికి భగవత్కథలఁ జెప్పఁదొడంగెను పరీక్షితుఁడును మనంబున నన్యచింతలఁ బ్రిపేళపెట్టక శ్రీహరిని దలంచుచుండెను.

అంత సప్తమదివసంబు వచ్చెను. విప్రశాపము ననుసరించి పరీక్షిద్వధార్థంబు తక్షకుఁడు బ్రాహ్మణవేషమున వచ్చుచుండెను. సర్పముచేఁ బరీక్షితుఁడు మృతినందును గావున నాతనిని బ్రదికించి ధనముగైకొనవలయు నని కాశ్యపుఁడను మాంత్రికుఁడు గూడ వచ్చుచుండెను. ఇరువురును మార్గమధ్యమునఁ గలిసికొని తమతమ వృత్తాంతములఁ దెలిసికొనిరి. తక్షకుఁడు కాశ్యపునకు నపరిమితధనం బిచ్చి పరీక్షిన్నికటంబునకు రాకుండఁజేసి పంపి తాను పరీక్షిన్మహారాజు చెంతకు జేరి యొకఫలం బిచ్చి చనెను. రాజేంద్రుఁడు దాని నాస్వాదించెను. వెంటనే యాఫలమునుండి యొకక్రిమి వెడలి, మహాకాకోదరమై పరీక్షితునిఁ గరచెను. అంతటఁ బరీక్షితుఁడు సర్పవిషాగ్నిచే భస్మీభూతుఁడయ్యెను. ఈకథచే నెంతవారికి విధి యలంఘ్యమని, సత్సంగము మోక్షప్రద మని తెలియుచున్నది.

9. ధ్రువుఁడు.

హరిభక్తియనిన సామాన్యమైనది కాదు. అది మానవునకు విజ్ఞానము, సంపదలు, నిఖిలమంగళముల నొసఁగూర్చును. భయంకరమైన సంసారసాగరము దాఁటవలెనన్న హరిసేవ యను నావ దప్ప మఱియొకమార్గము లేదు. భక్తులను రక్షించుటకుఁ గంకణముఁ దాల్చిన శ్రీమన్నారాయణుని సేవించుటకు నందఱును నర్హులే. బాలుఁడు, వృద్ధుఁడు, కుంటి, గ్రుడ్డి యను భేదమును బాటింపఁ బనిలేదు.

పూర్వము ఉత్తానపాదుఁ డను నొక రాజేంద్రుఁడు కలఁడు. ఆతఁడు ధర్మసంధుఁడై నిరంతరము ప్రజాసౌఖ్యమునే మనంబునఁ గోరుచు రాజ్యపరిపాలనము సేయుచుండెను. ఆతనికి సునీతి, సురుచి యను నిద్దఱు భార్యలు కలరు. ఆతఁడు సమస్తధర్మములును దెలిసినవాఁడైనను మోహమును మాత్రము జయింపలేకపోయెను. చిన్నభార్యయగు సురుచి యం దాతని కెక్కువ మోహము. సునీతికి ధ్రువుఁడును, సురుచికి నుత్తముఁడు నను కుమారులు గలిగిరి. ఇక్కుమారులు దినదిన ప్రవర్ధమానులై శుక్లపాకరులచందంబునఁ బెఱుగుచుఁ దల్లిదండ్రులకుఁ దమ బాల్యక్రీడలచే సంతోషమును గలుగఁ జేయుచుండిరి.

ఉత్తానపాదుఁడు రెండవభార్యయం దెక్కువ యనురాగము గలిగి యున్నవాఁ డగుటచే నెప్పుడు నా మెమందిరమందే యుండును. ఇట్లుండ నొకదినమున సురుచి గృహంబున నుత్తానపాదుఁ డుత్తమునిఁ దన యంకపీఠమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టికొని ముద్దులాడు చుండెను. ఆసమయమున నచ్చటికి ధ్రువుఁడు వచ్చి, యుత్తముఁడు తండ్రి తొడపైఁ గూర్చుండుటఁజూచి, తానుగూడ నట్లుండుటకు సంతోషముతోఁ దండ్రిని సమీపించెను. ఉత్తానపాదుని ప్రక్క నిలిచి యున్న సురుచి ధ్రువుని సంభ్రమము నెఱింగి, యడ్డము వచ్చి యక్కుమారు నీవలకు లాగి "ధ్రువుఁడా! నీవు తొందరపడవలదు. నీ సంభ్రమమునకుఁ గారణము నేను గ్రహించితిని. ఇట్టి సంతోషమును పొందుటవలనఁ బ్రయోజనము లేదు. నీవు తండ్రియంకపీఠము నెక్కుపుణ్యమును నోచుకొని యుండలేదు. అట్టిభాగ్యమే నీకున్నచో నాకే తనయుఁడవై యుందువు. కావున నీ కట్టి యభీష్టమున్నచో శ్రీమన్నారాయణుని సేవింపుము. నీ కాభాగ్యము తప్పకలభించును" అనిపలికెను. అట్లు సురుచి పలికిన విని యుత్తానపాదుఁ డూరకుండెను. కాని వారింపలేదు. ధ్రువుఁడు బాలుఁడైనను సవతితల్లియాడువాక్యము లాతనిహృదయమును దహించివేసెను. అందులో నాతఁడు క్షత్రియపుత్రుఁడు. ఆపరాభవమును సహింపలేకపోయెను. ఆతని కన్నులనుండి జలము ప్రవాహముగతిఁ బాఱఁదొడఁగెను.

మహా దుఃఖసముద్రమున మునింగెను. "సవతితల్లి యట్లు చేసినఁ జేయుఁగాక! తండ్రి యందులకు సహించియుండెఁ"నని యాతఁడు మఱింత యేడ్చెను.

ఇట్లు సురుచిచేఁ బరాభవింపఁబడి వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచు ధ్రువుఁడు కన్నతల్లియగు సునీతిం జేరెను. సునీతి కుమారుని అంకమునఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని, చిక్కుపడ్డ కురులు చేత దువ్వుచు దుఃఖమునకుఁ గారణ మడిగెను. ధ్రువుఁడు సమస్తమును వినిపించెను. తన సవతివలన నిజకుమారునకుఁ జరిగిన పరాభవముఁ దలంచి యామెగూడ వగచి, కొంతసేఁ పటికి ధైర్య మవలంబించి, ధ్రువుని విలోకించి యిట్లనెను. "నాయనా! నీవు చింతించినందువలనఁ బ్రయోజనము లేదు. లోకమునఁ బ్రతిమానవుఁడును కర్మబద్ధుఁడై యుండును. ఆకర్మను దాటుట కెవ్వరును శక్తులు గారు. నిన్నుఁ జూచిన నాకును జింత కలుగుచున్నది. కాని నేనుగూడ నేమియుఁ జేయఁజాలను. మీతండ్రిచేత నేను దాసికంటెను గడునీచముగఁ జూడఁబడు చున్నాను. దురదృష్టవంతురాలనగు నాకు జనించుటచేత నీ విట్టి ప[illegible]భవమును బొందితివి. ఈవిషయ మట్లుంచుము. నందనా! సురుచిపలుకులలో నసత్య మేమియును లేదు. ఆమె వచించినట్లు నీవు శ్రీహరిపదముల నాశ్రయింపుము. సమస్త శుభములును గలుగును. చతుర్ముఖుని యంతటివాఁడతనిం గొలుచుటచేతనే సృష్టికార్యమును జేయుటకు సమర్థుఁడైయున్నాడు.

భగవంతుఁడగు శ్రీమన్నారాయణుఁడుతప్ప నీ చింతఁబాపుట కెవ్వరును జాలరు.

ధ్రువుఁడు శోకమును విడిచి, ధైర్యము వహించి, తల్లిమాటలు విని, శ్రీహరినిగూర్చి తపము సేయఁదలఁచి యామె యనుజ్ఞఁబొంది, నగరమువిడిచి యడవిత్రోవంబట్టి పోవు చుండెను. త్రోవయం దాతనికి నారదమునీంద్రుఁడు కని పించెను. నారదుఁడు ధ్రువుని వృత్తాంతం బంతయు యోగ దృష్టినిఁ గ్రహించెను. ధ్రువున కాతఁ డెవ్వరో తెలియక పోయినను భక్తిపూర్వకముగ నాతని పాదములకు నమస్క రించెను. నారదుఁ డాతనిగుణములకు సంతసించి సాహసమున కద్భుతమంది యాతని శిరమును దనఫాలముచే స్పృశించి, "కుమారా! నీసంగతి నంతయు నేను గ్రహించినాను. నీతండ్రి రాజాధిరాజు. మీ మందిరము లక్ష్మీనిలయము. భాగ్యభోగ్య ములకు లోపము లేదు. నీవు బాల్యవయస్కుఁడవు. మానా భిమానములతో నవసరము లేదు. ఇట్టివి పురాకృతకర్మము ననుసరించి మానవులకుఁ గలుగుచుండును. 'కష్టసుఖములు దిన కర్మము ననుసరించి వచ్చుచుండు' నని యుత్తమజ్ఞాని తలంచుచుండును. నీవు శ్రీహరినిఁగూర్చి తపమునకుఁ బోవు చుంటివి. తపస్సుఁ జేయుట యనఁగా నే మని భావించితివో నాకుఁ దెలియకున్నది. అనేకవేల వత్సరములు పరమనిష్ఠా గరిష్ఠులై తపముఁ జేసిన మహాయోగులే యాతనిని జూడఁ

జాలక యుందురు. అట్టిచో బాలుఁడవగు నీ వెంత? కావున నీవు నామాట విని యిట్టి యుద్యమమునుండి నీబుద్ధిని మరలించుకొని గృహంబున కరిగి సుఖంపుము” అనియెను.

నారదుని వాక్యములకు ధ్రువుఁడు సమ్మతింపలేదు. నారదుఁడు మరల ననేకవిధములఁ జెప్పెను. ఎంత చెప్పినను హరిపైఁ జేర్చిన తనచిత్తమును ధ్రువుఁడు మరలించుకొనఁ దలఁపలేదు. ఆ కుమారుఁడు మునీంద్రునిఁ గాంచి “మహాత్మా! నేను రాజపుత్రుఁడను, పౌరుషాభిమానములు మాకులీనుల కుగ్గుపాలతోఁ బెట్టఁబడును. ఇట్టివానికి వయస్సుతోఁ బనిలేదు. నేను శ్రీహరికై ఘోరమైన తపస్సుఁ జేయుదును. ఇదియే నా దృఢసంకల్పము. ఎన్నియంతరాయములు వచ్చినను నిందులకు నాచిత్త మన్యథా వర్తింపదు. దేవా! నీవు బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడవు. నీకు దెలియనివిషయము లీపదునాల్గులోకముల యందునను లేవు. నాయందుఁ గృపాసముద్రుఁడవై, యే తెఱంగునఁ దపముఁ జేసిన శ్రీహరి సాక్షాత్కారము వడయఁ గలుఁగుదునో, యట్టిది తెలిపి, నన్నుఁ గృతార్థునిఁ జేయుము. నీ కనేకవేల వందనములు సేయుదు” నని దీనుఁడై పలికెను. ధ్రువునిమాటలకు నారదుఁడు మిగుల సంతసించి యుకనాతని చిత్తము తిరుగ దని నిశ్చయించి, యాకుమారున కిట్లనెను. “ధ్రువుఁడా! మనము దేనికిని గర్తలము కాము. సకలము భగవదధీనమైయుండును. తపస్సుఁ జేయవలయు నని నీకు సంకల్పముఁ

గలిగించినవాఁడు భగవంతుఁడే యని తలంపుము. భగవంతుఁడగు శ్రీమన్నారాయణుఁడు లోకమునం దంతటను నిండి యున్నాఁడు. ఆతఁడు లేనిస్థలమే లేదు. విజ్ఞానము, మోక్షము, మొదలగువానిం బడయదలచినవాఁ డామహాత్ముని సేవించి తీరవలయును. తపస్సునకు దగిన నిర్మలమైన ప్రదేశ ముండవలయును. యమునాతీరమున మధువన మున్నది. అది తపస్సునకుఁ దగిన దివ్యప్రదేశము. భగవదర్చనకుఁ గావలసిన వివిధపుష్పము లుండును. ఆఁకలి, దీర్చుకొనుటకు మంచి ఫలవృక్షము లున్నవి. విమలసలిలము లుండును. ఇఁకఁ గావలసిన వేమున్నవి? కుమారా! నీవు బాలుఁడ వగుటచే నియమములతోఁ బనిలేదు. ఆతనివి నిశ్చలమైన భక్తితోఁ గొలువుము.”

ఇట్లు పలికి యాకుమారుని యెడలఁ గరుణ వహించి యాతనికా నారదుఁ డిరువదియేడుదినములు జపము దీక్షతోఁ జేసినచో ఖేచరులనైనఁ జూచుటకు శక్తికలుగు వాసుదేవమంత్రము నుపదేశించెను. ధ్రువుఁ డామునీంద్రునకు నమస్కరించి మధువన మార్గమునుబట్టి చనెను.

ఇక్కడ నగరమున ధ్రువుఁ డెచ్చటికో యెవ్వరికిని దెలియకుండ నరిగినాఁ డని యుత్తానపాదుఁడు విని చింతఁ బొందుచుండెను. ధ్రువుఁడు నగరమునుండి వెడలిన నాఁటనుండియు నాతఁడు నిద్రాహారములకుఁ దూరుఁ డయ్యెను. నానాఁటికి శరీరము కృశించుచుండెను. రాజకార్యము లన్నియు

మఱచియుండెను. ఎప్పుడుఁ జూచినను ధ్రువుని గూర్చిన చింతయే పొందుచుండెను. ఇట్లుండ నారదుం డరుదెంచి ధ్రువుని సేమమును నెఱింగించి యాతనికిఁ గొంతధైర్యము కలుగఁ జేసెను.

—: తపస్సు-శ్రీహరిసాక్షాత్కారము :—

నారదప్రబోధితుఁడైన ధ్రువుఁడు మధువనమును బ్రవేశించెను. అచ్చట యమునయం దాతఁడు స్నానమాచరించి, నిశ్చలచిత్తుఁడై శ్రీమన్నారాయణుని గూర్చి ఘోరమైన తపస్సుఁ జేయఁదొడంగెను. ఆతఁడు కఠినదీక్ష వహించెను. కొన్నిదినములు ఫలములఁ దినుచు, కొన్నిదినములు కేవల ముదకమునే త్రావుచు, మఱికొన్నిదినములు నిరాహారుఁడగుచు నైదుమాసములు తపస్సుఁ జేసెను. ఆతని తపమునకు దేవత లందఱును భయమంది శ్రీహరి సన్నిధి కేగిరి. శ్రీహరి వారిం గాంచి "ధ్రువుఁడు నాకొఱకుఁ దపము సేయుచున్నాఁడు. నే నిప్పుడే యరిగి వానికి సాక్షాత్కరించి తపము వారించెద" నని పలికి వారిం బంపివేసి తాను గరుడవాహనారూఢుఁడై ధ్రువుఁడు తపముసేయుచున్న మధువనంబునకు వచ్చెను. అప్పుడు ధ్రువుఁ డేకాంగుష్ఠముమీఁద నిలిచి తపము సేయు చుండెను. లక్ష్మీకళత్రుఁ డతనియెదుట నిలిచియుండెను. ధ్రువుఁడు కన్నులు తెఱచి చూచి యపూర్వతేజమునకు విభ్రమమంది భగవంతుఁడు తన్ననుగ్రహించుటకు విచ్చేసెఁ

గాఁబోలు నని తలంచి, యానందబాష్పముల విడుచుచు నా దేవదేవుని పాదములపైఁ బడెను. ఆతఁడు బాలుఁడగుటచే నాభగవంతుని నేవిధమున స్తుతింపవలయునో తెలియలేదు. శ్రీహరి యాకుమారుని భావం బెఱింగి తన హస్తముచే నాతని శిరము స్పృశించెను. అంతట ధ్రువుఁడు దివ్యజ్ఞానముచేఁ బూరింపఁబడిన చిత్తము గలవాఁడయ్యెను. నూతనవికాస మాబాలుని మొగముపైఁ గనుపట్టెను. అపూర్వతేజశ్శాలి యయ్యెను. శరీరమునకుఁ గాంతియు, బలమును వచ్చెను.

అంతట నాతఁడు శ్రీమన్నారాయణునకు మరల నమస్కరించి ముకుళితకరకమలుఁడై యిట్లనెను. "దేవా! సకల జీవులకును నీ వాధారుఁడవు. బాలుఁడనై నను నీకొఱకుఁ దపముఁ జేసిన నన్ననుగ్రహించుటకుఁ గృపఁబూని వచ్చితి. నన్ను రక్షింపుము. లోకపరిపాలనమున కీ వనేకరూపంబులఁ దాల్చుచుందువు. స్వామీ! నిన్నాశ్రయించి సంసారసాగరముఁ దరింపఁ దలంచితిని. తండ్రీ! నాకుఁ నీవే దిక్కని నమ్మియున్నాను. నిన్నాశ్రయించిన సద్భక్తుల కెట్టి సుగతి నిచ్చెదవో యదియే నాకుఁ బ్రసాదింపుము. ప్రతాప పౌరుష బలములు నీచిత్తమును రంజింపఁ జేయఁజాలవు. నిశ్చలచిత్తములేని బ్రాహ్మణునికంటె నిశ్చలచిత్తముతో నిన్ను భజించి నీయనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడయిన చండాలుఁడు పూజనీయుఁ డగును. నారదోపదేశమున నిన్ను సేవించితిని. నీ దివ్యస్వరూపముఁ జూచినాఁడ.

ధ్రువునకు శ్రీమహావిష్ణువు దర్శనమిచ్చుట.

నాపాపంబులెల్లఁ బాసినవి. దేవా! నేను బాలుఁడను. సవతితల్లి యగు సురుచివాక్యము లగ్నికీలలవలె నాహృదయమును దహించుటచే నిట్లు వచ్చి నిన్నాశ్రయించితిని. ఆశ్రయించినందులకు నన్నుఁ గరుణించి నీదర్శనం బొసంగితివి. కృతార్థుఁడ నయితిని.''

ధ్రువుని భక్తికిని నాతని వాక్యములకును భగవంతుఁ డానందమును బొందెను. ఆతఁడకుమారుని విలోకించి యిట్లనెను. ''కుమారా! మహాయోగీంద్రులకైనను దుర్లభుండ నయిన నన్ను నీదృఢభక్తిచే వశముఁజేసికొంటివి. నీవలె నెవ్వరును దపము సేయలేదు. నాయనుగ్రహమున నీవు మహోన్నతమైన దివ్యపదము నందఁగలవు. ఇరువదియారు వేల వత్సరములు చనినపిమ్మట నట్టిది నీకు లభించును. ప్రళయసమయమునందు గూడ నీపదమునకు నాశన ముండదు. నీజనకుఁడు కొన్నాళ్ళకు రాజ్యము విడిచి వనంబుల కరుగును. నీతమ్ముఁడగు నుత్తముఁడు మృతినొందును. సురుచిగూడ తనయునిపై బెంగచే మరణించును.'' అని చెప్పి మరల నిట్లు పలికెను. ''ధ్రువా! నీవు నాకుఁగడుఁగూర్చు భక్తుండవు. నీవు రాజ్య మేలునప్పుడు నన్నుఁ గూర్చి క్రతువులు సేయుము. బ్రాహ్మణులను దృప్తిపఱచుము. కావలసిన సౌఖ్యభోగముల ననుభవింపుము. ఎవ్వరును బొందని దివ్యపదము నీ వందెదవు. ఇట్లు చెప్పి శ్రీమన్నారాయణుఁడు నిజలోకమున కరిగెను.

అనంతరము ధ్రువుఁడు శ్రీహరికరుణఁ గాంచితి నని సంతోషమును బొందుచు నిజపురాభిముఖుఁడై వచ్చుచుండెను. ఈతఁడు వచ్చుచుండుట చారులు కొందఱు చూచి నారదుని వాక్యములపైఁ గొంత ధైర్యము వహించి, నందనుఁ డెప్పుడు వచ్చునా యని గడియ యొకయుగముగ గడుపుచున్న యుత్తానపాదుని కడకు వచ్చి ధ్రువుఁడు వచ్చుచున్నాఁ డని తెలిపిరి. రాజేంద్రుఁడు సంతోషమంది యాచారులకు బహుమాన మిచ్చి భార్యాదులతోడను, మంత్రిపురోహితులతోడను ధ్రువున కెదురేగెను. ధ్రువుఁడు వీరందఱినిఁ బురసమీపముననున్న వనంబునఁ గాంచెను. ఉత్తానపాదుఁడు ధ్రువునిఁ గౌఁగిలించుకొని ముద్దుపెట్టుకొనెను. సునీతియానందమునకు మేరలేదు. ధ్రువుఁడు తండ్రికిని తల్లులకును నమస్కరించి, యుత్తముఁ గౌఁగిలించుకొనెను. సురుచి ధ్రువుని యపూర్వతేజమును జూచి పూర్వము తా నన్నమాట మఱచి "హరికరుణనందిన వారి కెట్టి కొఱంతయు నుండ"దని పలికి యక్కుమారుని దీవించెను. పిమ్మట వా రా ధ్రువుని గజారూఢునిఁ జేసి మంగళ వాద్యములతోఁ బురమునకుఁ దోడ్కొనివచ్చిరి.

—♦ రాజ్యపరిపాలన ♦—

ఉత్తానపాదుఁడు తన యిరువురు కొడుకులఁ జూచి యానందించుచుఁ గొన్నాళ్ళుండి, యుక్తవయస్కుఁడయిన ధ్రువునకుఁ బట్టాభిషేకమును జేసి, తాను తపోవృత్తి నుండు

టకు వనంబునకుఁ బోయెను. ధ్రువుఁడు రాజయ్యెను. ఆతఁడు సత్యధర్మములు దప్పకుండఁ బ్రజలను గన్నబిడ్డలవలెఁ జూచుచు రాజ్యమేలుచుండెను. ఈతఁ డిరువురు కాంతలం బెండ్లియాడి వారియందు ముప్వురు పుత్రులను నొక్క పుత్రికను గాంచెను.

ధ్రువుని తమ్ముఁడగు నుత్తముఁడు వివాహము గాక పూర్వమే హిమాలయ ప్రాంతమున నొకయక్షుని చేఁ గూలెను. కుమారునిపై బెంగచే సురుచి వానిమార్గము ననుసరించెను. ధ్రువుఁ డుత్తముని మృతికి మిగులవగచి యక్షులపై బగఁ దీర్చుకొనఁ దలఁచి బాణపాణియై దివ్యరథమెక్కి బయలు వెడలి హిమవత్పర్వతముచేరువను యక్షులనివాసమగు నలకాపురిసమీపమున నిలిచి వారిని రణమున కాహ్వానించుచు శంఖము పూరించెను. యక్షులందఱును వచ్చి ధ్రువుని మార్కొనిరి. ఆతఁ డావంతయు భయమందలేదు. రణరంగమున కాల రుద్రునిలీల జెలంగుచు నందఱ కన్నివిధముల వివిధ నారాచ పరంపరలతోఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చెను. యక్షు లనేకమాయల నేయుచుండఁ దుదకు ధ్రువుఁడు నారాయణాస్త్రమును బ్రయోగించెను. అప్పుడు స్వాయంభువమనువు వచ్చి ధ్రువుని శాంతచిత్తునిగాఁ జేసి యక్షేశ్వరుండగు కుబేరునితో సఖ్యముఁ జేసెను. పిదప నాతఁడు నిజపురమున కరిగెను.

—♦ ధ్రువమండలము ♦—

శ్రీహరికిఁ బ్రీతిగ ధ్రువుఁ డనేక యాగములుఁ జేసి, యశమంది తుద కిహలోకసౌఖ్యములను వర్జించి కుమారు

నకుఁ బట్టము గట్టి తపముఁ జేసికొనుటకు బదరికావనమునకుఁ బోయెను. అతఁ డచ్చటఁ దపము సేయుచుండ నొక దివ్యవిమానమువచ్చి యాతనియెదుట నిలిచెను. విమాననిర్వాహకులు విష్ణుకింకరు లని గ్రహించి ధ్రువుఁడు వారలకు నమస్కరించెను. వారు ధ్రువుని విలోకించి "నృపాలా! మేము విష్ణుదాసులము. నీవు బాల్యమునచేసినఁ తపస్సునకు శ్రీమన్నారాయణుఁడు మెచ్చి, నిన్నుఁదోడ్కొని రమ్మని మమ్ముఁ బంపినాఁడు. ఈ విమాన మెక్కు" మనిరి. శ్రీహరికరుణచే ధ్రువుఁడు హిరణ్మయరూపముఁ దాల్చి భూతలముననున్న తనతల్లిం దలఁచుకొని విచారింప విష్ణుకింకరు లాతనిభావం బెఱింగి నీతల్లికూడ స్వర్గమునకు వచ్చుచున్నదని తెలిపిరి. ధ్రువుఁడు విమానారూఢుఁడై గ్రహమండలమును, ద్రిలోకములును, సప్తమునిమండలమును దాఁటి శ్రీహరిచే నొసంగఁబడిన మహోన్నతమైన దివ్యపదము నందెను. అదియే ధ్రువమండలము. ఆహా! దైవభక్తి యెంతటిమహాత్కార్యమైనను సులభసాధ్యముగ నొనర్పఁ గలదనుట కిదియే తార్కాణము.

---

10. నారదుఁడు.

శ్రీహరిని సేవించుటకుఁ గులముతోఁబని లేదు. చండాలుడయినను నిష్కళంక మయిన హృదయముతో నిర్మలజ్ఞాన

సంపత్తితో, నిశ్చలభక్తితో శ్రీమన్నారాయణుని సేవించి యాతని యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడయినచోఁ బూజనీయుఁడని చెప్పుటకు సంశయము లేదు.

నారదుఁడొక బ్రాహ్మణునియింటనుండు దాసికిఁ బుత్రుఁడు. ఒక సమయమున నా బ్రాహ్మణునియింటికి గొందఱు యోగులు వచ్చి వర్షాకాల మంతయు నచ్చటఁగడుపఁ దలఁచి యుండిరి. అప్పుడీనారదుఁడు బ్రాహ్మణునిచే నాయోగులకు సపర్యలు సేయుటకు నియమింపఁబడెను. నారదుఁడు చిన్నవాఁడయినను సనత్యమ్ముఁజెప్పక యుండుట, పెద్దలయందు భక్తి, శాంతము మొదలగు సద్గుణములన్నియు నాతనియందు మూర్తీభవించి యుండెను. పరిచర్యకు బ్రాహ్మణునిచే నియమింపఁబడిన యీతఁడు యోగులను నెంతయో భక్తితో సేవించుచు వారిచిత్తముల రంజిల్లఁ బ్రవర్తించుచుండెను. అసహ్యమనక మహాప్రసాదమని భావించి, యీతఁ డాయోగుల యుచ్ఛిష్టమునుగూడఁ దినుచుండెను. యోగులు హరినామ సంకీర్తనము సేయునప్పు డీతఁడు మిగులశ్రద్ధతో వినుచు దానుగూడ దనచిత్తమును హరియందుఁ జేర్చి పారవశ్యమును బొందుచుండెను. ఇట్లుండ గొన్నాళ్ళకు వర్షము లాగిపోయినవి. ఆ యతీశ్వరు లాగ్రామమునుండి పోవుటకు సంసిద్ధులైయుండి నారదునియెడల దయగలవారై యాతనికి శ్రీహరిని సేవింపవలసిన విధానమును జెప్పి చనిరి. యోగుల యుపదేశమును

బొందిన నారదునకు మంచి జ్ఞానము కలిగెను. శ్రీమన్నారాయణుని మనంబున నిలిపెను. శ్రీహరిఁకంటె నితరదైవము

నారదుఁడు

లేఁడని యాతఁడు దృఢముగా నమ్మెను. ఆతఁడు నిరంతరము భగవంతుని సేవించుచుండియుఁ, దన యజమాని చెప్పెడు పనులను మిగులశ్రద్ధతోఁ జేయుచుండెను. తల్లి కీ నారదుఁ డేకపుత్రుఁడు. స్థితికి పేదయైనను, బ్రేమకుఁ బేదఱికము లేదుకదా! ఈతనియందుఁ దల్లికి ప్రేమ యధికమై యుండెను. ఒకొక్కొక్కనాఁడు బ్రాహ్మణునియింటఁ దీర్పవలసిన కృత్యము లాలస్యమైనప్పుడు నారదుఁడు రాత్రిసమయమున గృహము నకుఁబోవు వాఁడుక కలదు. అట్టి సమయమునఁ దల్లి వాని కెదురేగి "నాయనా! వచ్చితివా! ఆఁకొంటివి కాఁబోలు, రమ్ము" అని కౌఁగిలించు కొనుచుండును. నారదుఁడు మాత్రము జ్ఞానము నార్జించి యుండుటచే మాయావ్యామోహమునఁ బడక యుండెను. ఇట్లనేక దినములు గడచెను.

ఒకనాఁటి సంధ్యా సమయమున నారదునితల్లి క్షీరములఁ బిదుకుటకుఁ గోవుదగ్గఱకుఁ బోవుచుండఁగా విధివశంబున సర్పదష్టయై ప్రాణములు విడిచెను. తల్లి మరణమును గాంచి నారదుఁడు దుఃఖపూరితమానసుఁడు గాక భగవంతుఁ డీ విధంబునఁ దన్ను గరుణించె నని తలంచి, ధైర్యము వహించి యామెకుఁ బ్రేతకార్యములు నిర్వర్తించి, తపస్సుఁ జేయుట కొక మహారణ్యమునకుఁ బోయెను. అచ్చట నొకవృక్షముక్రింద నాసీనుఁడై మనంబును శ్రీహరిపై నిలిపి చింతింపుచుండ నాతని కొక దివ్య తేజము కనఁబడెను. కాని యది యంతలో మాయ

మయ్యెను. ఆతఁ డందులకు విభ్రాంతి నంది చూచుచుండ నిర్జ నంబైన యీ వ్యోమములో "నారదా! నీవు విచారింపవలదు. నన్నీ భవంబున నీవు చూడఁజాలవు. నీ యభీష్టము దీరు నని సూచించుటకు నా తేజము కొంచెము నీకుఁ జూపితిని. మఱియు నేవారతి నీకు వ్యర్థము కాదు. నీవు నన్ను రాఁబోవు జన్మమున వీక్షింపఁగలవు. నాకరుణకుఁ బాత్రుఁడ వగుదువు. నాభక్తు లలో నగ్రగణ్యుఁడ వగుదువు." అను పలుకులు వినవచ్చెను.

ఈపలుకు లతఁడు విని సంతోషమునంది శ్రీహరిం గూర్చి ఘోరమైన తపస్సు జేయుచుఁ గాలమునకై నిరీక్షించు చుండెను. అట్లుండఁ గొంతకాలమున కాతఁడు మరణించి, మరల బ్రహ్మదేవుని తేజము వలన జననమంది, నారదుఁ డను మునీంద్రుఁడై శ్రీమన్నారాయణుని యనుగ్రహము నకుఁ బాత్రుఁడై, నిరంతరము హరిం గీర్తించుచు త్రిలోకముల యందుఁ జరించుచుండెను. ఆహా! భగవద్భక్తులగు సాధు జనుల కృపచేఁగదా నారదుఁ డిట్టి ప్రసిద్ధిఁ బడసినది.

---

11. గ జేం ద్ర మో క్ష ము

"సీ. కలుగఁడే నాపాలి ♦ కలిమి సందేహింప
గలిమిలేములు లేక ♦ కలుగు వాఁడు

నా కడ్డపడరాఁడె ♦ నలినసాధువులచే
బడినసాధుల కడ్డ ♦ పడెడు వాఁడు
చూడఁడే నాపాటుఁ ♦ జూపులఁ జూడక
చూచువారలఁ గృపఁ ♦ జూచు వాఁడు
లీలతో నామొఱాలిఁపఁడే మొఱఁగుల
మొఱ లెఱుంగుచు దన్ను ♦ మొఱఁగువాఁడు

తే॥ అఖిలరూపములు దనరూప ♦ మైన వాఁడు
ఆదిమధ్యాంతములు లేక ♦ యడరు వాఁడు
భక్తజనములదీనుల ♦ పాలివాఁడు
వినఁడె చూడఁడె తలఁపఁడే ♦ వేగ రాఁడె."

త్రికూటాచలం బను పేర నొప్పు నొక పర్వతరాజము కలదు. ఆపర్వతముమీఁద కనుదినంబును గంధర్వాదులు విహరించుటకు వచ్చుచుందురు. దాని సమీపమున ననేకారణ్యములును, సెలయేళ్ళు మొదలగునవి సౌందర్యముగ గనఁబడుచుండును. ప్రకృతిశోభఁ జూడవలయు నన్న నాప్రదేశముననే చూడవలయును. అచ్చటనున్న యొక మహారణ్యమునఁ గల యేనుఁగు లన్నియు నొకనాఁడు గుంపులుగుంపులుగాఁ జేరి విహారమునకు బయలుదేరెను. ఆ యేనుఁగు లన్నియు దారి యందున్న వృక్షముల కొమ్మలను దమ తొండములచే విఱుచుచు, వృక్షములను బట్టి పెల్లగించుచు, నొకదాని నొకటి నుండి యొకదాని కందిచ్చుచు, జిత్రవిచిత్రగతులఁ బోవు

చుండెను. ఇట్లు వచ్చునప్పు డొక కరేంద్రము తనతో వచ్చుచున్న గజములను విడిచి దారిదప్పి కొన్ని యేనుఁగులతో మఱియొక మార్గమును బట్టిచనెను. ఇట్లు చనిచని యాగజం బరణ్యంబంతయు గ్రుమ్మరి, దప్పినొంది యా ప్రాంతమున నున్న యొక యగాధమైన మడుంగును జేరి యందుఁ బ్రవేశించి సలిలంబుల గడుపారఁ గ్రోలి మీన మకరసంతతి భయమందునట్లు తొండమున నీరంబులు బూర్తిగ బూరించి విడుచుచు, నా సరోవరమెల్లఁ గలఁచివేయుచుం డెను. అపుడు గ్రాహంబొకటి వచ్చి కరీంద్రుని పాదమును బట్టి బంధించెను.

గజమెంత బలముగలది యయినను జలంబులలోనున్న మకరియెదుట నది యంతయు వ్యర్థమయ్యెను. కాని యయ్యది ధైర్యమును విడువక మొసలినిఁ దనదంతములచేఁ బొడిచెను. దొండముచేఁ గొట్టెను. తనశక్తి మకరియెడలఁ బూర్తిగ నుపయోగించెను. ప్రయోజనము లేకపోయెను. నీరాట వనాటముల పోరాట మధికమయ్యెను. రెండును బౌరుషంబున విజృంభించి రాత్రింబవళ్ళు దెలియక పట్టువిడువక పోరాడుచుండెను. గంధేభేంద్రుని బల మంతకంతకుఁ దగ్గదొడఁగెను. మిగుల డస్సెను. తుదకుఁ దనకు మకరివలన మృతి గూడ సంభవించు నని యధైర్యమునంది " అక్కటా! అనేక గజంబులు గొలువ నరణ్యంబునఁ జరించు నేను నేఁడీ జలజాకరం

బున కేలవచ్చితిని? ఈమకరిచే నేల పట్టుఁ బడితిని? ఇప్పుడు నన్నెవరు రక్షింపఁగలరు? ఎవ్వరిని వేఁడుకొందును? ఎవ్వరు నా భయంబు నుడిపెదరు? తుదకు నాస్థితి యిట్లయ్యెఁగదా!" యని మిగులఁ జింతించి, యట్టి విపత్సమయమునఁ దన్ను రక్షించుట కొఱకు శ్రీమన్నారాయణుఁడు తప్ప నితరులు లేరని నిశ్చయించుకొని,

"ఉ. ఎవ్వనిచే జనించు జగ ♦ మెవ్వనిలోపల నుండు లీనమై
యెవ్వనియందుడిందుఁ♦బర మేశ్వరుఁడెవ్వఁడుమూలకారణం
బెవ్వఁడనాదిమధ్యలయుఁ ♦ డెవ్వఁడు సర్వము దానయైనవాఁ
డెవ్వఁడు వాని నాత్మభవు ♦ నీశ్వరు నే శరణంబు వేడెదన్."

సకలార్థసాక్షియు, సకలంకుఁడును నగు నమ్మహాత్ముని దలంతును. సర్వలోకంబులు నశించినను, నేకాకృతి నెవ్వఁడు వెలుంగునో వానిని సేవింతును. మునులును దివిజులును నెవ్వనివర్తనంబు నెఱుంగఁ జాలరో, యట్టిజగన్నాటకసూత్రధారిని భజింతును. ముక్తసంగులయిన మును లెవ్వనిఁ గొల్చుచు దివ్యపదంబుల నందుచుందురో యట్టి దేవదేవుఁడు నాకు దిక్కగును. నేనామహాత్ముని సేవించినచో నన్నేల రక్షింపకయుండును? భక్తరక్షణదీక్షాబద్ధకంకణుఁడగు నాతఁడు నన్నేల యుపేక్షించును?" అనితలంచి, తనచిత్తంబు శ్రీహరిపై నిలిపి యిట్లు వేడుకొనెను.

"శా. లావొక్కింతయులేదు ధైర్యము విలో
లంబయ్యెఁ బ్రాణంబులున్
ఠావుల్ దప్పెను మూర్ఛవచ్చెఁ దనువున్
డస్సెన్ శ్రమం బయ్యెడిన్
నీవే తప్ప నితఃపరం బెఱుఁగ మ
న్నింపందగున్ దీనునిన్
రావే యీశ్వర! కావవే వరద! సం
రక్షింపు భద్రాత్మకా!"

కరి తన్ను మొఱవెట్టుకొనుచున్న సమయంబున శ్రీమన్నారాయణుఁడు రమాదేవితో వైకుంఠపురంబున నిజసౌధంబునఁ బర్యంకమధ్యంబున వినోద సంభాషణంబున మునింగియుండెను. గజేంద్రుని మొఱ తన శ్రవణరంధ్రముల యందుఁ బ్రవేశించినయంతనే యాలక్ష్మీదేవితో సంభాషణము నాపివేసి కడురయంబునఁ దల్పము దిగెను.

లక్ష్మీదేవికిఁ జెప్పలేదు. శంఖచక్రములఁ బట్టలేదు. పరివారమును బిలువలేదు. గరుడునిఁ దలంపలేదు. వెంటనే వైకుంఠము విడిచి బయలుదేరెను. అమ్మహాత్ముఁ డెక్కడి కే కార్యముపై నరుగుచుండెనో యెవ్వరికిని దెలియదు. శ్రీహరి వెనుక నిందిరయు, గరుడుఁడు మొదలగువారందఱును నరిగిరి. మార్గమధ్యమున లక్ష్మీదేవి తనమనంబున "ఈతఁ డెచ్చటికిఁ బోవుచుండెను? దేవతానగరిపై కెవ్వరైన దానవులు

గజేంద్రుఁడు.

దండెత్తివచ్చిరా? నిగమంబుల నెవ్వరైనఁ దస్కరించిరా? భగవంతుండగు హరినిఁ జూపింపుఁడని భక్తులను బట్టుకొని యేఖలులయిన బాధించుచుండిరా? ఏభక్తుఁడయిన విపత్సాగరంబున మునిఁగి తన్నుద్ధరింపుమని యీ కరుణాసాగరుని వేఁడుకొనెనా?" యని పరిపరి విధముల నాలోచించుచుండెను. వియత్పథంబున శ్రీహరి పోవునప్పు డెదురైన దేవత లాతనికి నమస్కరించిరి. గజప్రాణావనోత్సాహమునఁ దొందరగాఁ బోవుచున్నయాతఁడు వారి నమస్కారము లయినను గైకొనలేదు. ఆతఁడు కడు శీఘ్రగతిని దిన్నగా వేదండగ్రాహంబులు పోరాడు ప్రదేశమునకుఁ బోయి చక్రమును దలంచెను. వెంటనే చక్రమువచ్చి యాతని హస్తమునఁ జేరెను. అంతట నాతఁ డాచక్రమును గ్రాహము పైఁ బ్రయోగింప నయ్యది నీటం బ్రవేశించి మకరిశిరంబును ద్రుంచెను. అనంతరము కరుణామయుండగు భగవంతుఁడు గజేంద్రుని మడుంగునుండి వెడలఁదిగిచి తన హస్తముచే నాతనిశరీరమును స్పృశించెను. గజం బాయాసమును, సంతాపమును వాసి, విష్ణుకరస్పర్శంబున సంతోషమంది ఘీంకారరవముఁ జేసెను. ఆహా! శ్రీహరి ఆర్తపరాయణుఁ డను బిరుదము ఇందుచేఁగదా రూఢమైనది.

---

12. కుచేలుఁడు.

"మ. కలలోనం దను మున్నెఱుంగని మహా
కష్టాత్ముఁడైనట్టి దు
ర్బలుఁ డాపత్సమయంబునన్ నిజపదా
బ్జాతంబు లుల్లంబులోఁ
దలఁపన్ దోడనె మెచ్చి యార్తిహరుఁడై
తన్నైన నిచ్చున్ సుని
శ్చలభక్తిన్ భజియించువారి కిడఁడే
సంపద్విశేషోన్నతుల్."

దారిద్ర్య మనునది యష్టకష్టములలో నొక్కటిగాఁ జెప్పఁబడినది. ఎట్టిబాధనయినఁ బొందవచ్చునుగాని దారిద్ర్య బాధఁబొందుటమాత్రము మిగులకష్టము. పూర్వము విజితేంద్రియుఁడును, రాగరహితుఁడును, శాంతుఁడును, ధర్మవత్సలుఁడును, బ్రహ్మవేత్తయు నగు కుచేలుఁడను బ్రాహ్మణుఁడొకఁడుకలఁడు. ఆతఁడు మహాదరిద్రుఁడు. అట్లుండియుఁ గార్పణ్యవృత్తి నొరుల నడుగఁబోవక తనకు లభించినదానితోఁ దృప్తిఁబొందుచుఁ బుత్రదారాభిరతుఁ డొకవిధమున నడపుచుఁ గాలముఁ గడుపుచుండెను. ఆతనిభార్యయు నతని కనుగుణముగా వర్తించు పరమసాధ్వి. దరిద్రుఁడయిన కుచేలునకు సంతాన మెక్కువగ నుండెను. తల్లిదండ్రుల దారిద్ర్యస్థితి పసిబిడ్డల కేమి తెలియును?

కుచేలుని కుటుంబము,

శిశువులు తల్లి జేరి మా కిది కావలె, నది కావలె నని నిరంతరము పోరుబెట్టి యేడ్చుచుండిరి. పాప మామె యేమిచేయఁ గలదు? దుస్సహ దారిద్ర్యపీడచేఁ గడునొచ్చి, మిగుల నొచ్చి యామె యొకనాఁడు నాథుం డగు కుచేలునిఁ జేరి "ప్రాణనాథా! మన పేదఱికము వాయుట కుపాయ మెద్దియు నూహింపవైతివి కదా! ద్వారకాపురాధీశ్వరుండగు కృష్ణుఁడు నీకు బాల్యసఖుండని నీవు మున్నెన్ని మారులో నాకుఁ జెప్పియుంటివి. నీ వాతని సన్నిధికిఁ బోతివేని దారిద్ర్యాంధకారమగ్నులమై యున్న మన కావాసుదేవుని కృపాకటాక్షము రవిదీప్తి గాక యుండునా? ఆనందనందనుఁడు, సాధుభక్తజనవత్సలుఁడు, ఆర్తశరణ్యుఁడు, పాపయోధి; నీ వాతనిం జూచితివేని సంపదల ననుగ్రహించు" నని పలికెను. భార్య చెప్పిన పలుకులు విని, యెట్లయినను గృష్ణుని సందర్శనం బిహపరసాధనంబని తలంచి యందులకు సమ్మతించెను. సాధారణముగా గొప్పవారిని జూచుటకు రిక్తహస్తములతోఁ బోవరాదు. కాన నైన గానుకఁ గొనిపోవుట యాచారమై యున్నది. ఇప్పుడు దుర్భర దారిద్ర్యముచేఁ బీడింపఁబడుచున్న కుచేలుఁడు కృష్ణున కేమి గొనిపోవును? తన యభిప్రాయము భార్య కెఱింగించెను. అందుల కామె యింటనున్న కొన్ని యటుకులు జీర్ణమైన నాథుని యుత్తరీయము కొంగునఁ గట్టెను. అంతటఁ గుచేలుఁడు గోవింద దర్శనోత్సాహమున బయలుదేరిపోవుచు మార్గమధ్యమునఁ దన మనంబున "నేను ద్వారకానగర మెట్లు

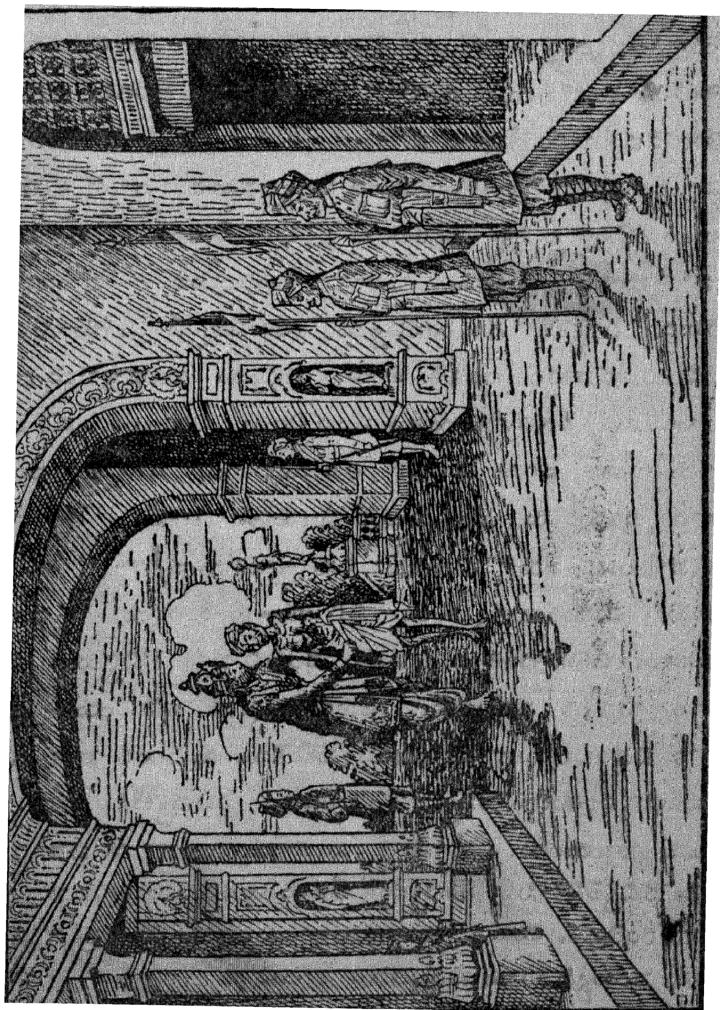
ప్రవేశింతును? ఆ పుండరీకాక్షుని దర్శనం బెట్లు నాకు లభించును? మందిరపాలకులు నన్నుఁజూచి పేద విప్రుఁడని యడ్డపెట్టక యుందురా? అర్థశూన్యుండ నగు నేను వారికేమి

కుచేలుని ప్రయాణము.

యిచ్చి మందిర ప్రవేశము సేయఁగలను?" అని తలంచుచు దినదినప్రయాణంబులు చేసి నెమ్మదిగా ద్వారకానగరంబును బ్రవేశించి, యచ్చట వారిచే మార్గము గనుగొని కృష్ణుని మందిరమును జేరెను. రుక్మిణి మొదలగు కాంతలతో కృష్ణు

డంతఃపురమున వినోదగోష్ఠిం దగిలియుండెను. కుచేలుఁడు మందిరముముందు నిల్చి ద్వారపాలకులఁజూచి, "అయ్యలారా, నే నొక పేదబాఁపఁడను. శ్రీకృష్ణునకు బాల్యసఖుఁడను. నన్నుఁ గుచేలుఁడందురు. నాయందుఁ గరుణవహించి నారాక నమ్మహానుభావునకుఁ దెలియఁజేయుఁ"డని దైన్యముదోప నడిగెను. ద్వారపాలకులు మాఱుపలుకకుండ భగవానుఁడగుకృష్ణునిసన్నిధికిఁబోయి కుచేలునిరాక నెఱింగించిరి. వెంటనే యాతనిని లోపలఁ బ్రవేశపెట్టుఁడని కృష్ణుఁడు ద్వారపాలకుల కాజ్ఞనిచ్చెను. కుచేలుఁడు భటులవలన నామాట నెఱింగి సంతోషించి మందిరంబున బ్రవేశించెను. తనకడకు వచ్చుచున్న యశ్రాంత దారిద్ర్య పీడితుఁడును, కృశీభూతాంగుఁడును, జీర్ణాంబరుఁడును, నగు కుచేలునిఁజూచి, శ్రీకృష్ణుఁడు తల్పము దిగి యెదురుగాఁబోయి నమస్కరించి కౌఁగిలించుకొని తోడితెచ్చి తల్పంబునఁ గూర్చుండఁబెట్టి, యాతనిపాదములు విమల సలిలంబులఁగడిగి తజ్జలము శిరముపైఁ జల్లుకొనెను. ఇంతియేగాక యామధుసూదనుఁడు మార్గశ్రమము వాయఁ గుచేలునిశరీరమున గంధములఁది తాళవృంతముచే విసరెను. భగవంతుండట్లు సేయుటఁజూచి రుక్మిణీదేవికూడ నా ధరామరపుంగవునకుఁ జామరలు వీచెను. అచ్చటనున్న శుద్ధాంత కాంతాజనంబులిదియంతయుఁ జూచి తమతమ మనంబులలో ''ఈభూసురోత్తముఁడు తొలిజన్మమున నెట్టి సుకృతంబుల జేసియుండెనో?

కుచేలుఁడు, కృష్ణుఁడు.

యోగిజన దుర్లభుండయిన శ్రీహరితల్పమునఁ గూర్చుండెను. ఈతనికి మునులయిన నెనరా" రని తలంచిరి. అంతట భగవంతుండైన వాసుదేవుఁడు కుచేలునిఁ గుశల ప్రశ్నం బొనరించి, వారిరువురును సాందీపునియొద్ద విద్యలగఱచు నాఁటి కృత్యంబులు గొన్ని జ్ఞప్తికిఁ దేఁదలంచి యిట్లు పలికెను. "బ్రాహ్మణోత్తమా! మనము వారణాశీపురంబున సాందీపుని యొద్ద విద్యలు గఱచునప్పుడు గురుపత్నిచే నియోగింపఁబడి యింధనార్థం బడవికిఁ బోవ, నప్పుడు సంధ్యాసమయం బగుటయు, జగత్ప్రళయము సంభవించు విధంబున వర్షము వచ్చుటయు, నందు మనము తడియుటయు, జగంబెల్ల నంధకార బంధురమై యుండుటచే నందుండి రాలేక తెల్లవారి గృహంబుఁ జేరుకొనుటయు నీకు జ్ఞాపకమున్నదా!" మురహరుని మధురవాక్యములు విని యా కుచేలుఁడు 'కృష్ణా! మనము గురునిచెంత నున్నప్పుడు చేయని పను లెవ్వియున్నవి? త్రిజగద్గురుఁడ వగు నీకుఁ గురుఁ డెవ్వఁడు. ఇది యంతయు లోక విడంబనముగాదె?' యని పలికెను. కుచేలుని వాక్యములకు భగవంతుఁడు నవ్వి "మిత్రమా! నీవిచ్చటికి వచ్చునప్పుడు నాయందుఁ బ్రేమచే నుపాయనంబుగా నే పదార్థంబుఁ దెచ్చితివి? నీవు తెచ్చినది లేశమయినను మహామేరువుగ సంగీకరింతును. దుష్టవర్తనుండగువాఁడు నాకు మేరువు నొసంగినను నయ్యది నాకు సమ్మతము కాదు.

సుచేలున కుపచారములు చేయుట.

"క. దళమైనఁ బుష్పమైనన్
ఫలమైనను సలిలమైనఁ ◆ బాయని భక్తిం
గొలిచిన జను లర్పించిన
నెలమిన్ రుచిరాన్నముగనె ◆ యేను భుజింతున్."

అని పలికెను. కుచేలుఁడు తాను దెచ్చిన యటుకుల సమర్పింపనేరక మోము వంచి పలుకక యుండెను. అప్పుడు ముకుందుండు తనమనంబున "ఈకుచేలుఁడు పూర్వ జన్మమున నైశ్వర్య గర్వంబున నన్ను సేవింపలేదు. ఇప్పుడు నిజ కాంతా ప్రేరేపణమున నాకడ కరుదెంచెను మహేంద్రవైభవం బీతనికిఁ గూర్పవలయు"నని తలంచి, యాబ్రాహ్మణుని ఖండోత్తరీయముచెంగునఁ గట్టఁబడిన మూటంగని యిది యేమియని యడుగుచు నమ్మూడి విప్పి, పిడికెఁడటుకులు పుచ్చుకొని నోట వేసికొని, తక్కినవిగూడ నారగింపఁ జేతఁ బట్టెను. అప్పుడు రుక్మిణీదేవి శ్రీహరి కరకమలంబులఁ బట్టుకొని "నాథా! ఈకుచేలుని బహుభాగ్యాన్వితునిగాఁ జేయుట కివియు చాలు"నని వారించెను.

కుచేలుఁ డారాత్రి గోవిందునిమందిరమున సుఖముగా భుజించి, మఱునాఁ డరుణోదయంబున భగవంతుని యనుజ్ఞ వడసి, నిజగృహాభిముఖుఁడై బయలు దేరెను. మార్గమధ్యమునఁ దనమనంబునఁ గృష్ణుఁడొనర్చిన సత్కారములఁదలఁచి యిట్లనుకొనెను. "నాపుణ్యవశమున నఖిలజగత్కర్త యగు

హరినిఁ జూచితి. కృపణస్వభావుఁడ నైన నే నేడ? రమాకాంతుఁ డగు కృష్ణుఁడేడ? తోడఁబుట్టినవాని చందమున నన్నుఁ గౌఁగిలించికొని, నిజతల్పమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని, చామరానిలమున గతశ్రమునిఁ జేసెను. శ్రీమన్నారాయణుఁడగు నాతఁడు నాకిట్టి సత్క్రియలు నెఱపెను. కాని సంపదం ధుఁడైనచోఁ దన్ను భజింపఁడని తలంచి కాబోలు నాకు విత్తమేమియుఁ గూర్పలేదు. కాకున్నచో నన్ను సర్వవస్తు పరిపూర్ణునిఁగాఁ జేయక యుండునా?" అని తలంచుచు నిజపురంబునకుఁ జనెను. అందు అంతకు మున్ను లేని చంద్రకాంతోపలసౌధములును, మహోద్యానములును, విమలజల పూరిత కాసారములును, అనేక దాస దాసీ జనంబులును గల యొక్క దివ్య సదనంబుఁగాంచి యాశ్చర్య మందుచుండ లోపలనుండి దివిజవనితలఁబోలు దాసీజనంబులు వచ్చి యా కుచేలుని దోడ్కొని పోయిరి. కుచేలుని భార్య యాతని కెదురుగా వచ్చి నమస్కరించి పూజించెను. కుచేలుఁడు తనకిట్టి సంపదలు హరికరుణవలనఁ గలిగె నని తలంచి, సంతోషించి యమ్మాధవుని యడుగులు నిరంతరము మనంబున నిలిపి సేవించుచుఁ గొంతకాలము గడిపి యైశ్వర్య విముఖుఁడై కానలకేగి తపము గావించి భగవంతుని సన్నిధిఁ జేరెను. మహాత్ముల హృదయములను సంపద లరికట్టలేవుకదా!

13. భరతుఁడు.

పూర్వము ఋషభుండను నృపాలుఁడు గలఁడు. ఆతనికి నూర్వురు పుత్రులు పుట్టిరి. అందులో భరతుఁడగ్రజుఁడు. ఈ భరతునిచే మున్ను పరిపాలింపఁ బడుటచేతనే యీ వర్షమునకు భారతవర్షమను పేరు గలిగెను. అతని తమ్ము లేలిన ప్రదేశముల కాయాపేరులు వచ్చెను. ఋషభుఁడు తపమునకుఁ బోవుచు భరతుని రాజుగాఁ జేసినప్పు డాతఁడు కుమారులకు "శ్రీహరిని నిరంతరము సేవించుచుండ వలయును. దీనజనరక్షణము వహించి యుండవలయును. దుర్జనులను జేరనీయరాదు. ఇహలోకసౌఖ్యములకై మానవులకు సాధారణముగా దురాశ యుండును. దురాశ యనేక పాప కార్యములఁ జేయించును. కావున నట్టిది విడువవలయును. బుద్ధిని నిరంతరము ధర్మపథంబునం దుంచవలయును. బ్రాహ్మణులు దైవముతో సమానులని తలంచి పూజింపవలయును." అను మొదలగు నీతుల నుపదేశించెను.

భరతుఁడు నృపాలుఁడై ధర్మసంధుఁడని ప్రజలుపొగడ రాజ్యపరిపాలనము సేయుచుండెను. ఆతని కైదుగురు కొడుకులు పుట్టిరి. ఆతఁడు చిరకాలము రాజ్యముఁ బరిపాలించి, తన సంపదలన్నియుఁ గుమారులకు సమముగాఁ బంచి యిచ్చి, రాజ్యమును నైహికసౌఖ్యములను బరిత్యజించి,

తపమునకుఁ బోయి గండకీతీరమున నాశ్రమమును గల్పించు కొని యుండెను.

ఇట్లుండి యొకదినమున భరతుఁడు స్నానమునకై నది కరిగెను. అప్పుడు నిండుగర్భము ధరించియున్న యొక హరిణి నీటికొఱకు నదికివచ్చి త్రాఁగుచు సింహగర్జనము విని ముందు నకు దుమికెను. అంతట గర్భములోని పిండము నీటిపైఁ బడెను. లేడి ప్రాణములు విడిచెను. కరుణారస హృదయము గల భరతుఁడు నీటిపైఁ దేలియున్న హరిణపోతమును నిజాశ్రమంబునకుఁ గొనివచ్చి మిగుల ముద్దుగాఁ బెంచుచుండెను. అది యెప్పుడును నాతనితోడనుండి సంతోషము కలిగించు చుండెను. ఇట్లు కొన్నాళ్ళు గడిచెను. అతనికి మరణకాలము సమీపించెను. ఆలేడిపిల్ల నెట్లు విడిచిపోదునా? యని యాతఁడు చింతనందుచు దానిమీఁదనే ప్రాణములనుబెట్టుకొని శరీరము విడిచెను. అందుచే నతఁడు మరల హరిణజన్మ మెత్తెను. ఇట్లు హరిణమైనను భగవద్భక్తుఁ డగుటచేఁ బూర్వ జ్ఞానమునుఁ గలిగియుండెను. హరిణంబైన యాతఁ డాఁయా యటవీప్రదేశంబుల సంచరించుచు, గొన్నాళ్ళకు శరీరమువిడిచి యంగిరసుం డను బ్రాహ్మణునకుఁ బుత్రుఁడై జనించెను.

అంగిరసున కిరువురుభార్యలు గలరు. ఈ భరతుఁడు రెండవభార్యకుఁ బుత్రుఁడు పెద్దభార్యకుఁ గూడ కొడుకులు గలరు. భరతుఁడు విజ్ఞానియైనను వెఱ్ఱివానివలె సంచరించు

చుండెను. కొన్నాళ్ళకు భరతుని తల్లి దండ్రులు గతించిరి. వెఱ్ఱివానివలె నెప్పుడును దిరుగుచుండు భరతునిపైఁ దక్కిన సోదరుల కసూయగలిగి, యాతని నింటిపనులు చక్క బెట్టుట యందు నియమించిరి. వా రేతని నేమన్నను గోపించుకొనక, చెప్పిన పనులెల్ల శ్రద్ధతోఁ జేయుచుండెను. ఈతఁ డతిశాంత పురుషుఁడు; గర్వరహితుఁడు. ఒకనాఁడు సోదరులచే నియమింపఁబడి యాతఁడు రాత్రిసమయమున బొలముగాచుటకుఁ బోవ, వృషలుఁడను రాజేంద్రుని భటులు బంధించిరి. కాళికా దేవి యాలయమునకు బలినిమిత్తము గొనిపోయిరి. వా రేతనిని గొనిపోవుచప్పుడు విచారింపలేదు; భయమందలేదు. హరిని ధ్యానించుచు సంతోషమునఁ బోయెను. భటులుగొనివచ్చిన భరతుని వృషలరాజు స్నానముఁ జేయించి నూతన వస్త్రములు ధరింపఁ జేసి, భోజనమునఁ దృప్తునిఁజేసి దేవి సముఖమున నిలువఁబెట్టెను. అప్పుడైనను నాతఁ డధైర్యమును బొందలేదు. శ్రీహరియందే చిత్తమును నిలిపియుంచెను. భరతుని బ్రహ్మ తేజము కాళికాదేవికే యద్భుతము గలిగించెను. అంతట నమ్మహాదేవి భయంకర స్వరూపముదాల్చి, భరతుని వధింపఁ దలఁచిన వృషలరాజును భటులతోఁ గూడఁ జంపివేసెను. పిదప భరతుఁడు హరినామస్మరణఁ జేయుచుఁ దమపొలమును జేరి యెప్పటియ ట్లుండెను.

భరతుఁడు తన సోదరులచే నెప్పుడును బొలముగాచు నుద్యోగమునందే నియోగింపఁబడి యుండెను. అందుచేత

నాతఁ డనుదినమును బొలమునకుఁ బోవుచుండెను. ఒకనాఁడు రహూగణుఁ డను రాజు కపిలమహాముని వలన సద్బోధ పడయుటకై శిబికమీఁద భరతుఁడున్న పొలము మీఁదుగఁ బోవుచుండెను. శిబికావాహకులు భరతునిఁజూచి యాతనిచేత శిబిక మోయింపఁదలఁచి పట్టుకొనివచ్చి శిబిక నాతని భుజమునఁ బెట్టిరి. భరతుఁ డతి శాంతము వహించి, యేమియు మాటలాడక శిబికను మోయుచుండెను. కాని శిబిక మోయుట యాతని కెప్పుడును నలవాటు లేక పోవుటచే నాతఁ డెత్తుపల్లములం జూడక నడచుచుండెను. శిబికలోపలనున్న రాజు శిబిక యట్లుపోవుచుండుటకుఁ గారణ మేమని యడుగ శిబిక మోయువారు భరతునిఁ జూపి యాతని నడక యట్లున్నదని చెప్పిరి.

ఆ మాటలకు రహూగణుఁ డాగ్రహించి భరతుని విలోకించి, "శిబికను వక్రమార్గమున నడపించుచున్న నిన్ను శిక్షించెద" నని పలుక, భరతుఁడు 'రాజేంద్రా! అహంకారము, రోషము, మోహము మొదలగునవి జయించినవాఁడే ధన్యాత్ముఁడు. నన్ను సేవకునిగ భావించి శిక్షించెదనని పలికితివి. యజమాని యనియు, సేవకుఁ డనియు భేదము జీవునకు లేదు. నీవు పూర్వజన్మ జ్ఞానము కలిగియుండనివాఁడ వగుటచే నట్లు పలికితివి. నన్ను శాసింపఁదలఁచితివి నీ దండన నావిషయమున నావంతయుఁ బనిసేయ' దని నిర్భయముగాఁ బలికెను.

భరతుని వాక్యములకు రాజేంద్రుఁ డాశ్చర్యమును బొంది, యీతఁడు వెఱ్ఱివానివలె నుండెను గాని మహాజ్ఞాన సంపన్నుఁడని తలంచి వెంటనే శిబికదిగి యాతని పాదములపైఁ బడి జ్ఞానోపదేశంబుఁ జేసి రక్షింపుమని ప్రార్థించెను. భరతుఁడు రహూగణుని విజ్ఞానిఁగాఁ జేసి నిజపురమునకుఁబోయి హరిని సేవించుచుఁ గాలము గడపెను. ఆత్మజ్ఞానమహిమ యీ చరితముచే నెట్లు ప్రకటితమాయెనో చూడుఁడు.

14. చిత్రకేతుఁడు.

"క. సతులెవ్వరు సుతులెవ్వరు
పతులెవ్వరు మిత్రశత్రు ♦ బంధు ప్రియ సం
గతులెవ్వరు సర్వాత్మక
గతుఁడై గుణసాక్షియైన ♦ ఘనుఁ డొక్కనికిన్."

పూర్వము చిత్రకేతుఁడను నరపాలుఁ డొకఁడు శూరసేన దేశమును బరిపాలించు చుండెను. "ధర్మము జయము నిచ్చు" నను వాక్యము నతఁడు బాగుగ గ్రహించి రాజ్య పరిపాలనము సేయుచుండుటచేత నాతనిని బ్రజ లెల్లరును ధర్మదేవతావతార మని చెప్పుకొనుచుండిరి. ఆతనికి సంపదలకుఁ గాని భోగములకుఁ గాని, సౌఖ్యములకుఁ గాని యావంతయుఁ

గొంతలేదు. సకల విధముల నాతఁడు రెండవమహేంద్రుఁడే యని చెప్పవచ్చును. ఆతనికి ననుపమాన సౌందర్యవతు లగు భార్యలు పెక్కండ్రు గలరు. ఎట్టి కుబేర సంపదలున్న నేమి? ఎట్టి వైభవమున్న నేమి? ఎందఱు సతులున్న నేమి? వంశాభివృద్ధికిఁ గారణుఁడగు నొక్క కుమారుఁ డయినను లేఁడు. ఈ విషయమైన చింత యాతని ననుదినంబును వేధించు చుండెను. ఇట్లుండ నా రాజేంద్రుని మందిరమునకు నంగిరసుండను మునిచంద్రుఁడు వచ్చెను. చిత్రకేతుఁ డామునీంద్రు ననేక విధంబులఁ బూజించి యానాఁడు తన మందిరమున నిలిపెను. అంగిరసుఁడు చిత్రకేతుని చింతకుఁ గారణంబెఱింగి, యాతని యెడల గరుణ వహించి "రాజా! నీవు నందనోదయ భాగ్యంబు నందనయితివి కదా యని చింతించు చున్నావు. ఇఁక నీవీ విషయమును గూర్చి చింతింపవలదు. నేనొక ఫలము నిచ్చెదను. దానిని నీయుగ్రమహిషి యగు కృతద్యుతి కొసంగుము, నీకు నందనుఁ డుదయించును" నని పలికి యొక ఫలము నిచ్చి చనెను. చిత్రకేతుఁడు మహానందమును బొంది యాఫలమును గృతద్యుతికిచ్చెను. అంతనామె భుజించి, గర్భము ధరించి కాలక్రమమున నొక శుభదినమున నొక కొడుకుం గనెను. అంతకు మున్ను సుపుత్రోదయమునకై యెంతయో చింతనందుచున్న యాచిత్రకేతుఁడు నాఁడు సుతుఁడు జనించెనన్న మాటవిని, పొందినసంతోషమునకు మేర లేదు. పౌరులు గూడ రాజేంద్రు

చిత్రకేతుండు.

నకుఁ గొమరుఁడు జనించెనని విని తమసంతోషము సూచించుటకుఁ, దమతమ గృహములన్నియుఁ దోరణములతో నలంకరించి యుత్సవములను జేసిరి. చిత్రకేతుఁడు తనకుఁ గులదీపకుఁడగు కుమారుఁడు జనించెనను సంతోషమున భూసురుల కనేకవిధములగు దానములఁ జేసెను. ఇట్లు జనించిన నందనుని తల్లిదండ్రులు ముద్దుగాఁ బెంచుచు నానందించుచుండిరి, అక్కుమారుఁడును దినదినప్రవర్ధమానచంద్రునిగతి నొప్పుచుండెను.

కృతద్యుతియందు గుమారుఁడు పుట్టిననాఁటనుండియుఁ జిత్రకేతుఁ డామె మందిరమందే యుండి, యామెనే యెక్కువ ప్రేమతోఁ దిలకించుచుఁ దక్కిన సతీమణుల మందిరములకుఁ బోవకయుండెను. ఈకారణమున సవతు లెల్లరును గృతద్యుతియం దసూయ వహించిరి. కృతద్యుతియందుఁ బుత్రుఁడు పుట్టుటచేతనే రాజేంద్రుఁ డామెపై నంతయనురాగము వహించియున్నాఁ డని వారు దలంచి, సమయముఁ జూచి యాకుమారునకు విషము బెట్టిరి. విషముం గ్రోలిన యాకుమారుఁడు పక్కమీఁదనే ప్రాణములు విడిచి పడియుండెను. కొంతసేపటికిఁ దల్లివచ్చి కుమారుని నిద్రమేల్కొలుపసాగెను. మృతుఁ డెట్లు లేచును? తుద కాబాలుఁడు మృతుండయ్యె నని గ్రహించి పెద్దపెట్టున రోదనము సేయఁ దొడంగెను. ఈమె రోదనము విని చిత్రకేతుఁడు వచ్చి, మృతుండైన పుత్రునిపైఁ

బడి స్త్రీకంఠె నెక్కువగ విలపించెను. పుత్రశోకము దుస్సహ మయినది కదా! ఆసమయమున నయ్యెడకు నంగిరసుఁడు నారదసహితుఁడై యరుదెంచెను. చిత్రకేతుఁ డా మునీంద్రుని పాదములపైఁ బడి "మహాత్మా! నీకటాక్షమునఁ బుత్త్రుఁ డుద యించె నని యెంతయో సంతోషములో నుంటిని. అట్టి నాసం తోషమంతయు నేఁ డడుగంటినది. ఇఁక నాకేది దిక్కు?" అని పరిపరివిధముల శోకించెను. దుర్భరశోకాబ్ధిని మునింగియున్న యారాజుం గాంచి యంగిరసుం డిట్లనెను. "నరపాలా! నీ వేలదుః ఖించెదవు? ఈమృతజీవుఁడు నీ కేమగును? జననమరణములు ప్రతిజీవికిని సహజములు. ఎవ్వరును నాచంద్రార్కతారావనీ శరధిస్థాయిగ భూమిపై నుండరు. నీవు విచారించినందువలనఁ బ్రయోజనము లేదు."

అని పలికి యాతనికిఁ దత్త్వోపదేశముఁ జేసి, బాలుని మృతకళేబరమును విలోకించి "జీవుఁడా! నీవు తనువు విడిచితి వని నీజననీ జనకులు మిగుల దుఃఖించుచున్నారు. కావున, వీరికి ముదముఁగూర్చుటకు మరల నీకళేబరమునఁ బ్రవేశించి యీసంపదల కధీశుఁడవై సౌఖ్యభోగంబుల నందు" మని పలి కెను. అందులకు బాలుని కళేబరమున నున్న జీవుఁడు "మునీం ద్రా! వీ రెవ్వరు? నే నెవ్వఁడను? నాకును వీరికిని నెట్టి సంబంధ మున్నది? వీ రేజన్మమున నాకుఁ దల్లి దండ్రులై యుండిరో నీవు వచింపఁగలవా? నాకు వీరితో సంబంధము లేదు. వీరికి

నాతో సంబంధము లేదు. నాకొఱకు వీరు వగవం బనిలే" దని పలికి కళేబరమును విడిచి వెడలెను. నారదాంగిరసుల యుప దేశమునఁ జిత్రకేతుఁడు విచార ముడిగి కుమారునకుఁ జేయ వలసిన ప్రేతకృత్యంబులఁ జేసి, సంసారమును బరిత్యజించి కాళిందీ నదీతీరమునకుఁ బోయి యచ్చట శ్రీహరింగూర్చి ఘోరమయిన తపస్సుఁ జేసి హరికరుణచే నొక దివ్యవిమాన మునుఁ బడసెను.

—♦ ఈశ్వర ధిక్కారము ♦—

శ్రీమన్నారాయణుని యనుగ్రహమున లభించిన విమా నము నెక్కి యాచిత్రకేతుఁడు హరినామసంకీర్తనము సేయు చు మూఁడులోకములయందు నిచ్చవచ్చినట్లు జరించుచుండెను. ఇట్లుండ నొకదినమున నాతఁడు కైలాసమునకుఁ బోయెను. ఆసమయమునఁ బరమేశ్వరుఁడు పార్వతితో రత్నఖచిత పీఠం బున నాసీనుఁడై యుండెను. అనేక మునీంద్రులు వారిని బరి వేష్టించి యుండిరి. లోకజనని యగు భవాని రుద్రుని యంక పీఠమున నాసీనయై యుండుట విలోకించి, చిత్రకేతుఁడు నవ్వుచు ఈ పరమేశ్వరుఁడు సమస్తధర్మసంవేది. జగ దాధారుఁ డని ఋషులచే వినుతింపఁబడుచుండును. మహాత్ము డగు నీతఁడే లజ్జఁ బరిత్యజించి భార్యను తొడపై నింతమంది మునుల సముఖమునఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొనెను. భగవంతుఁడే యిట్లు జేసినఁ దక్కినవారింగూర్చి పలుక నేల" యని పలికెను.

చిత్రకేతునివాక్యములు విని శంకరుఁ డేమియు మాటలాడ లేదు. భవానికిమాత్రము మలుక వొడమెను. ఆమహాదేవి చిత్రకేతునిఁ గాంచి, "రాజా! భగవంతుఁడైన నా నాథుని కృత్యములకు యోగీశ్వరు లయినను బరిహాసముగ మాటలాడరు. వారికన్న నీవు నిఖిలధర్మ సంవేదివి కాఁబోలు! పరమేశ్వరుని దూషించు నీవు హరి కెట్లు భక్తుఁడవయితివో తెలియఁజాలక యున్నాను." అని పలికి, "పరమేశ్వరుని దూషించిన నీవు రాక్షసుఁడవై జన్మింతువుగాక" యని శపించెను. చిత్రకేతుఁడు భయంబంది తన యపరాధమును మన్నింపు మని పార్వతి పాదములపైఁబడి వేఁడికొనెను. ఈ చిత్రకేతుఁడే పార్వతీదేవిశాపమున వృత్రాసురుఁడై పుట్టి, యింద్రునిచేఁ గూలి శాపమును బాసి హరిభక్తుఁడై విలసిల్లెను.

---

15. ప్రహ్లాదుఁడు.

"సీ. తనయందు నిఖిలభూ♦తములందు నొకభంగి
సమహితత్వంబునఁ ♦ జరుగువాఁడు
పెద్దలఁబొడగన్న ♦ భృత్యునికైవడిఁ
జేరి నమస్కృతుల్ ♦ సేయువాఁడు
కన్నుదోయికి నన్య♦కాంత లడ్డంబైన
మాతృభావముఁజేసి ♦ మరలువాఁడు

తల్లిదండ్రుల భంగి ♦ ధర్మవత్సలతను
దీనులఁగావఁ జిం♦తించువాఁడు

తే. సఖులయెడ సోదరస్థితి ♦ జరుపువాఁడు
దైవతములంచు గురువులఁ ♦ దలఁచువాఁడు
లీలలందును బొంకులు ♦ లేనివాఁడు
లలితమర్యాదుఁడైన ప్ర♦హ్లాదుఁ డధిప!"

ఒకనాఁడు తపశ్శాలురును, జితేంద్రియులును నగు సనక సనందనాదులు భగవంతుం డగు శ్రీహరిని దర్శింపఁగోరి వైకుంఠమునకుఁ బోయిరి. శ్రీహరిమందిరము జయ విజయులను వారిచే రక్షింపఁబడుచుండెను. మునీంద్రులు మందిర ప్రవేశము సేయఁబోవఁగా, ద్వారపాలకులు వారిం గాంచి "శ్రీహరి యిందిరాదేవితోఁ గేళీమందిరమున నున్నాఁడు. కావునఁ బోఁగూడ"దని వారించిరి. మునులు జయవిజయులఁ జూచి "ఎట్టి సమయములయందయినను మేము నిరాటంకముగఁ బోవచ్చును. మారాకకు శ్రీహరి సంతోషించునుగాని మిమ్ము శిక్షింపఁడు" అని శాంతముతోఁ బలికిరి. ద్వారపాలకులు వారి వాక్యములు వినక యావలకు గెంటిరి. మునిపుంగవు లందుల కలిగి "దైత్యులై పుట్టుఁ"డని వారికి శాపమిచ్చిరి. జయవిజయులు పశ్చాత్తాపము నంది తాపసులపాదములపైఁ బడి రక్షింపు మని ప్రార్థించిరి. మునీంద్రులు కరుణవహించి వారిని విలోకించి "జయవిజయులారా! మీరు మూఁడు జన్మ

ములు శ్రీహరితో వైరంబున నుందురు. అటుపై శ్రీహరి సాన్నిధ్యమును జేరుదురు" అని పలికి వారు శ్రీహరిం దర్శించి చనిరి.

కొంతకాలమునకుఁ గశ్యపునకు దితి యను భార్య యందు హిరణ్యకశిప, హిరణ్యాక్షు లను దైత్యులు జన్మించి లోకములకు బాధలుగలుగజేయసాగిరి. ఇందు హిరణ్యాక్షుఁడు తన్నెవ్వరును గెలువఁజాల రని గర్వంబేర్చి సకల లోకముల యందుఁ జరించుచుఁ దుదకు వరాహరూపుండగు శ్రీహరిచే నేలఁగూలెను. హిరణ్యకశిపుఁడు తమ్మునిమృతి విని, దుఃఖించి క్రిమ్మర ధైర్యము దెచ్చుకొని, "యాతనిని వధించిన వానినిఁ గూల్చి తద్రక్తముచే నాతనికిఁ దర్పణము గావింతుఁ గాక" యని శపథము వహించి మంత్రుల రావించి యిట్లు పలికెను. "అమాత్యపుంగవులారా! వింటిరికదా! నా తమ్ముఁడగు హిరణ్యాక్షుని శ్రీహరి వరాహరూపమున వధించినాఁడఁట. ఆతనిని వధించువఱకు నాకు నిద్రపట్టదు. మీ రెట్లయిన నాతని జాడలు దీయవలెను. ఆతఁడు బహు మాయావేషియై యున్నాఁడు. సర్వవ్యాపి యని చెప్పుదురు. ఎచ్చట యజ్ఞాదులు జరుగుచుండునో, యెచ్చట విప్రులు వేదాధ్యయనము సేయుచుందురో, ఎచ్చట దానము, తపము, ఆచారము, ధర్మము మొదలగునవి యుండునో, ఎచ్చట గోబ్రాహ్మణాభివృద్ధి యుండునో, యా ప్రదేశములయం దా

శ్రీహరి యుండును. అట్టిప్రదేశములు మీరు నశింపఁజేయుదు రేని యాతఁడు బయల్పడును. శ్రీహరి నేలఁ గూలెనేని దేవత లందఱు నిరాధారులై నశింతురు. అప్పుడు మన దైత్యసామ్రాజ్య మభివృద్ధిఁ బొందును."

హిరణ్యకశిపునియాజ్ఞ ననుసరించి రాక్షసవీరు లందఱును బయలుదేరి సర్వలోకములను హింసింపఁ దొడఁగిరి. హిరణ్యకశిపుఁడు పుత్రశోకమునఁ గూలియున్న తల్లి నోదార్చి, తపము సేయుటకై మందరాచలమునకుఁ బోయెను. అచ్చట నీతఁడు బ్రహ్మనుఁ గూర్చి ఘోరమైన తపస్సుఁ జేసెను. చతుర్ముఖుఁడు సాక్షాత్కరించి యాతనిం గాంచి "కశ్యపపుత్రా! నీవలె నెవ్వరును నిట్టి యుగ్రమయిన తపము సేయలేదు. పిపీలికలు నీరక్తమాంసములు దిని శల్యావశిష్టునిఁగాఁ జేసినను నీవు నిష్ఠతో నుంటివి. కోరినవరంబు లొసంగెద లెమ్ము" అని పలికి తన కమండలోదక మాతనిపైఁ జల్లెను. అంతట హిరణ్యకశిపుఁడు సంతోషించుచు లేచి బ్రహ్మకు నమస్కరించి, యాతని ననేక విధముల సన్నుతించి, "దేవా! నీకు నాయందు దయ యుండిన వరంబు లీయఁదలఁచితివేని, గాలియందుఁగాని, భూమియందుఁ గాని, అగ్నియందుఁగాని, జలములందుఁగాని, దిక్కులందుఁ గాని, రాత్రిం బవళ్ళయందుఁగాని, దేవ మానవ జంతుసంతతి చేతఁగాని, యస్త్ర శస్త్రముల చేతఁగాని మరణము సంభవింపకుండునట్లు వరంబు లిమ్ము" అని వేఁడెను. బ్రహ్మ యుం

దులకు సమ్మతించి "ఇట్టి వరములు ము న్నెవ్వరును గోరి యుండలేదు. నే నిచ్చి యుండలేదు. నీయందున్న దయచే నీతపమునకు మెచ్చి యిచ్చితిని. బుద్ధిమంతుడవై యుండు" మని చెప్పి యంతర్ధానము నందెను.

దానవేంద్రుడు తపము సేయుటకు వచ్చినప్పు డింద్రుడు వానినగరముపై దండెత్తిపోయి, గర్భవతియైన దానవాధీశుని భార్యయగు లీలావతిని జెఱఁగొని పోవుచుండెను. ఆమె యనేకవిధముల నింద్రుని బ్రతిమాలెను ఆతఁ డామెనుఁ జూచి "నీకు జనించు కుమారునివలన లోకముల కపాయము కలుగును. నీవు ప్రసూత వగువఱకును బంధించి యటుపైని నీకు జనించు బాలుని మదీయ వజ్రాయుధముచే వధించి నిన్ను విడుతును. నేనా నిన్ను దురుద్దేశముతోఁ గొనిపోవుట లేదు." యని పలికెను. ఆపలుకుల కామె రోదనముఁ జేసెను. ఆయార్తనాదము విని యయ్యెడకు నారదుఁ డరుదెంచి, కారణం బరసి, యింద్రుని విలోకించి "మహేంద్రా! శాంతింపుము. కాంతనిట్లు సేయుట న్యాయము కాదు. ఈమె మహాసాధ్వి. ఉత్తమురాలు. ఈమెకు జన్మించు కుమారుఁడు పరమభాగవతోత్తముఁ డగును. వానివలన లోకముల కుపకారము గలుగును" అని వచించి యింద్రునిఁ బంపివేసి లీలావతిం గాంచి యిట్లు పలికెను. 'సాధ్వీమణీ! నీవు భయమందవలదు. నీకు సకల సద్గుణసముద్రుండగు కుమారుఁ డుదయించును. నీభర్త తప

మునుఁడి వచ్చువఱకును నీవు మదీయాశ్రమంబున నుండుము. నీకుఁ బరిచర్యకై పెక్కుండ్రు మునికన్యక లుండిరి." లీలావతి నారదుని మాటలకు విధిలేక సమ్మతించి యాతనియాశ్రమ మునకుఁ బోయెను.

నారదాశ్రమమున లీలావతి సుఖప్రసూతయై యొక కుమారునిఁగనెను. అతనికి నారదుఁడు ప్రహ్లాదుఁ డను నామము బెట్టెను. హిరణ్యకశిపుఁడు తపమునుండి వచ్చుట యెఱింగి నారదుఁడు పుత్రసహితయగు లీలావతి నాతనికడకుఁ దోడ్కొ నిపోయి యొప్పగించెను. హిరణ్యకశిపుఁడు నారదుని మిగులఁ బ్రశంసించి, కుమారునిఁ జూచి సంతోషించి, యింద్రుని కృత్య మునకుఁ గ్రోధము వహించియుండెను. హిరణ్యకశిపుఁడు హరిని సాధింతు నని దేవతలను మునులను హింసింప నుద్యోగించెను. ఆతఁ డేదిక్కునకు వెడలునో, యెవ్వని బాధించునో యని యందఱును భీతిల్లుచుండిరి. ఆతఁడు పెట్టు కడగండ్ల కోర్వజాలక బృందారకు లెల్లరును శ్రీమన్నారాయణుని సన్నిధికిఁ బోయి, దానవుని క్రూరకృత్యము లన్నియుఁ దెలిపి మమ్ము రక్షింపు మని వేఁడుకొనిరి. శ్రీహరి వారిం గాంచి "అమరులారా! మీరు భయమందవలదు. ఆ దైత్యుని సంహరించుట కిది సమ యము గాకపోవుటచే శాంతము వహించియుంటిని. సాధువు లను, గోవులను, బ్రాహ్మణులను బాధపెట్టువాఁ డెప్పుడును వృద్ధిఁ బొందఁడు. వాఁ డెప్పుడు తన తనయుని బాధించునో

యప్పుడు వానిని సంహరింతు" నని పలికెను. దేవతలు సంత సించుచుఁ దమతమ నెలవులకుఁ బోయిరి.

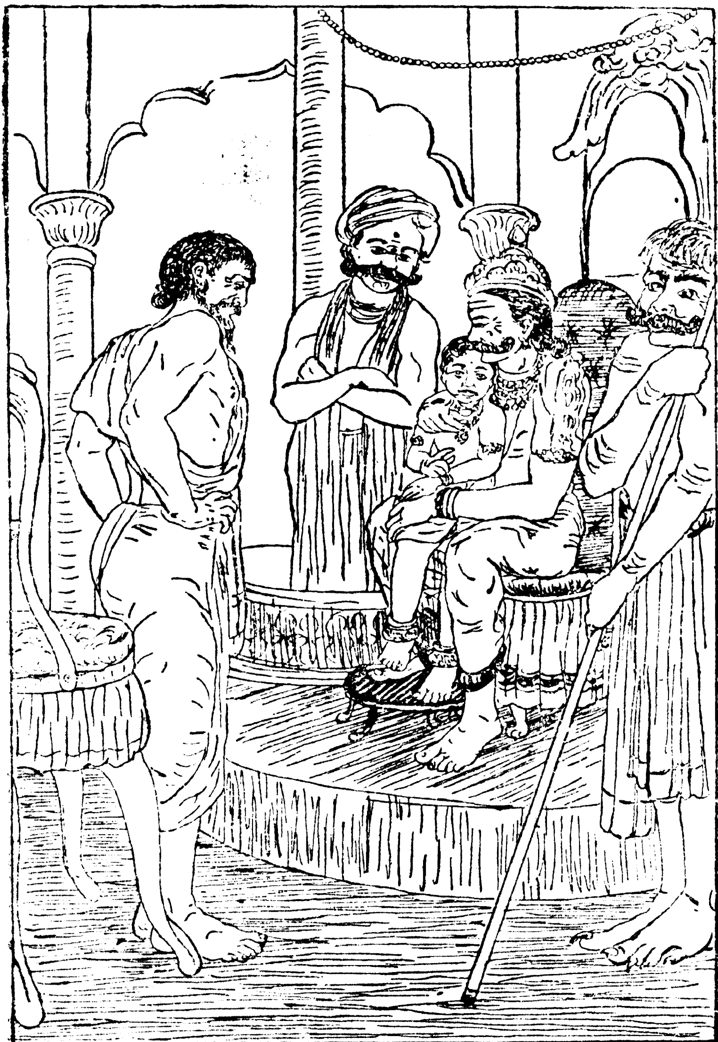
ప్రహ్లాదుఁడు దినదిన ప్రవర్ధమానుఁడై యొప్పుచుఁ దల్లి దండ్రులచే గారాబముగఁ జూడఁబడుచుండెను. అతనిచర్య లన్నియు నత్యద్భుతము గలిగించునట్టివై యుండెను. బాలుఁ డయ్యునుఁ బెద్దలను జూచినయంతనే వినయముతో నమస్క రించు చుండును. పరస్త్రీలయెడల మాతృభావము వహిం చును. తన మిత్రులను సోదరులుగఁ జూచును. గురువులను దైవ స్వరూపు లని భావించును. ఆటలయందైనను నసత్యమా డక యుండును, ప్రపంచమంతయు మాయయనియు, నేదియు స్థిరము గాదనియుఁ జెప్పుచుండును. శ్రీహరి సేవయే జీవులకు ముఖ్యమని నమ్మెను. ఒకసమయమునం దీలోక మంతయు హరి మాయ యని తలంచును. ఒకప్పుడు లోకమును మఱచి నిర్వి కల్పసమాధి నుండును. ఒకసమయమున హరిం జూచినట్లు నటించి యేమేమో మాటలాడును. ఒకప్పుడు పిచ్చివానివలె దిరుగును. అతనికి హరిభ క్తి జన్మతోడనే కలిగినది. కావున నశాశ్వతము లగు సౌఖ్యసంపదలయందుఁ దనబుద్ధిని బ్రవేశ పెట్టక యుండును.

ప్రహ్లాదుని విద్యాభ్యాసము.

ప్రహ్లాదుఁ డీతెఱంగునఁ జరించుచున్నాఁడని హిరణ్యకశి పుఁడు విని "వీనికి విద్య గఱపినఁగాని బుద్ధిరా" దని తలంచి

కుమారుని జూచి "కుమారా ! పురుషజన్మమెత్తినందులకు విద్య నభ్యసింపవలయును. విద్యవలన విజ్ఞానము గలుగును. విద్య లేకున్న నజ్ఞుఁడగు" నని చెప్పి శుక్రాచార్యతనూజులగు చండామార్కుల రావించి 'ఈకుమారుని విద్యాపారంగతునిఁ జేయుఁ' డని చెప్పి వారి కొప్పగించెను. చండామార్కులు కుమారునిఁ దోడ్కొనిపోయి సమస్తశాస్త్రములు వానిచేఁ బఠింపఁ జేసిరి. ఆతఁడు వాని నాక్షేపించుటగాని చదువ నని చెప్పుటగాని చేయలేదు. హరిపైనున్న తనభక్తి విడువలేదు. ఆతఁ డెట్లయిన విష్ణుభక్తి విడుచునని గురువులు వివిధప్రయత్నములఁ జేసిరి. కాని లాభము లేకపోయెను. తోడిబాలురు గూడ ప్రహ్లాదుని మార్గమే యనుసరించుచుండిరి. ఇట్లుండ నొకనాఁడు హిరణ్యకశిపుఁడు, తనపుత్రుఁ డేమిచదివెనో, జ్ఞానమేవిధమున నభివృద్ధిఁబొందెనో, కనుఁగొనఁ దలంచి, ప్రహ్లాదుని గురుసహితముగ రావించి, కుమారుం దనయంకమునఁ గూర్చుండ బెట్టుకొని ప్రేమరస మొలుక ముద్దాడి, నెమ్మదిగా నిట్లనెను. "నాయనా ! గురువులయొద్ద నీ వేమి పఠించితివి ? వేదశాస్త్రములు బాగుగాఁ జదివితివా ? అజ్ఞానము నశించి జ్ఞానపరిపూర్తిఁ బొందితివా ? నీవు నేర్చిన విద్యలలో నీచిత్తమున కేది ప్రీతిగ నున్నదో చెప్పుము."

ఆపలుకులు విని ప్రహ్లాదుఁడు తండ్రికి నమస్కరించి, యిట్లు చెప్పెను. తండ్రీ ! ఏమని చెప్పుదును ? చదువులలో

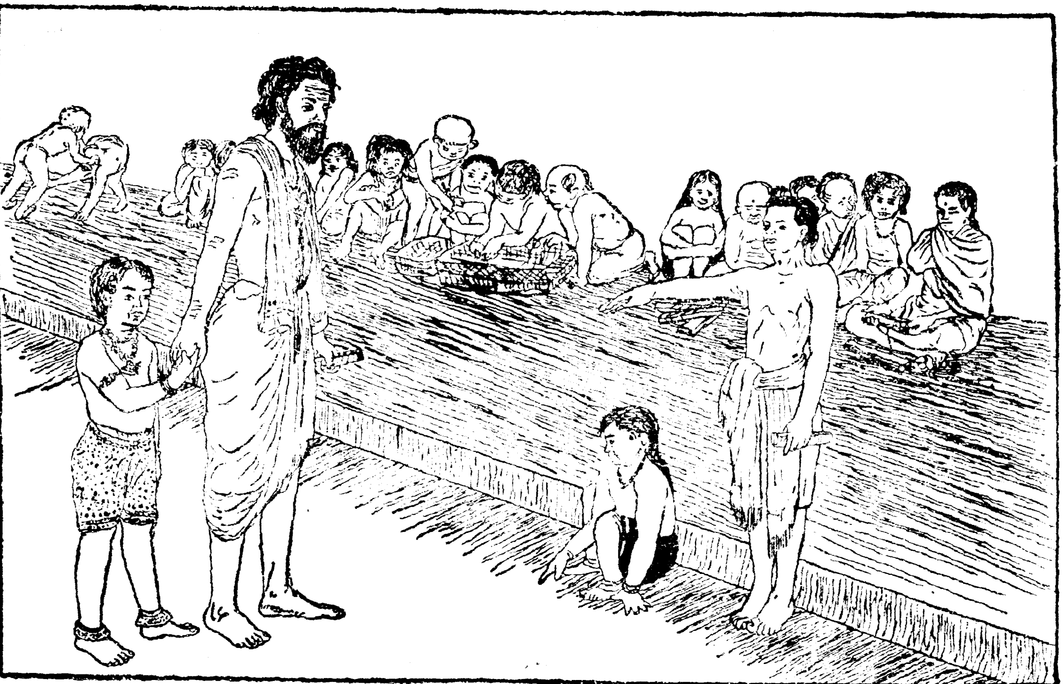

ప్రహ్లాదుని విద్యా పరీక్ష.

నున్న సార మెల్ల గ్రహించితిని. సంసార మను చీకటినూతిలో మునుంగక, నాది, నీది యను భేదము వాటింపక లోకమం దున్న ప్రతివస్తువు విష్ణుమయ మని తలంచుటయే మంచిది. నాచిత్త మంతయు శ్రీమన్నారాయణునియందు నిలిచియున్నది.

"సీ. మందార మకరంద ♦ మాధుర్యమున దేలు
మధుపంబు వోవునే ♦ మదనములకు
నిర్మల మందాకి♦నీ వీచికలఁ దూగు
రాయంచ చనునె త♦రంగిణులకు
లలిత రసాల ప♦ల్లవ ఖాదియై చొక్కు
కోయిల సేరునే ♦ కుటజములకుఁ
బూర్ణేందు చంద్రికా♦స్ఫురిత చకోరక
మరుగునే సాంద్ర నీ♦హారములకు
తే. అంబుజోదర దివ్య పా♦దారవింద
చింత నామృత పాన వి♦శేషమత్త
చిత్త మేరీతి నితరంబుఁ ♦ జేర నేర్చు
వినుత గుణశీల మాటలు ♦ వేయునేల!"

ప్రహ్లాదుని మాటలు దైత్యవల్లభున కాగ్రహము గలిగించెను. ఆతఁడు కుమారునిఁ జూచి యిట్లనెను. "ప్రహ్లాదా! ఈ దుర్బుద్ధి నీ కెవ్వరు గలిగించిరి? ఇద నీకు గురువులు చెప్పిరా? లేక నీకే తోఁచెనా? నీవాక్యములు నాకు మిగుల నద్భుతమును గలిగించుచున్నవి. విష్ణుఁడనగా నెవ్వఁడని తలంచితివి?

పాఠశాలకు ప్రహ్లాదుని గొంపోవుట.

ఆతఁడు మన రాజన్మవిద్వేషి. నీ పినతండ్రినిఁ జంపినవాఁడు. అట్టివానిని గీర్తించుచు మనదైత్యవంశాచారము మంటఁ గల్పుచుంటివే! నీవు బాలుఁడవు. నీ కీబుద్ధి వలదు. తెలియక యిట్లు పలికితి వని తలంచెదను. ఇకనైన నీదుర్బుద్ధి విడిచి గురువులు చెప్పిన శాస్త్రములను జదువుము."

ప్రహ్లాదుఁడు తండ్రిం జూచి "తండ్రీ! నా కీబుద్ధి జన్మముతోడనే కలిగినది. శ్రీహరి సర్వవ్యాపి. నేను నీవు అను భేద దృష్టిగలవా రాతని జూడఁజాలరు. అట్టివారికి మోక్షము కలుగదు. నాచిత్త మెప్పుడును హరిసేవనే కోరుచుండు" నని నిర్భయముగాఁ బలికెను. ఆమాటలకు చండామార్కు లాగ్రహామంది "బాలకా! మేము చెప్పిన శాస్త్రము లన్నియు విడిచి, హరిం గీర్తించుచు మాకుఁ దలవంపులు కలుగఁజేయుచుంటివి." ఇటు లనేకవిధంబుల నిందించి, హిరణ్యకశిపునిఁ గాంచి యిట్లు పలికిరి. "దానవేంద్రా! నీకీతఁడు శత్రుఁడుగాని పుత్త్రుఁడుగాఁడు. శిక్షాపాత్రుఁడుగాని రక్షాపాత్రుఁడుగాఁడు. ఈబుద్ధి యీతనికి జనించినదేగాని యొరులు చెప్పినది కాదు. మే మెప్పుడును నిట్టికుకృతుల బోధించువారము కాము. నిరంతరము నీ శ్రేయస్సునే కోరుచుందుము. మే మీతనిని మరలఁ గొనిపోయి మాకుశలత్వ మేర్పడ మేధాసంపన్నునిఁ జేసి తెచ్చెదము. నీవు మాపైఁ గోపింపవలదు" అని పలికి

ప్రహ్లాదుని దోడ్కొనిపోయి వా రాతని కనేక శాస్త్రముల బోధించిరి.

ఇట్లు కొంతకాలము గడిచిన పిదప నొకనాఁడు చండామార్కులు ప్రహ్లాదుని లీలావతికడకుఁ దోడ్కొనిపోయి యామెకు మ్రొక్కించిరి. లీలావతి కుమారుని దీవించి "వత్సా! నీవు బాలుఁడవు. శ్రీహరి నీ తండ్రికి విరోధి. నివాతనిని గీర్తించుచుండుట నీతండ్రి కాగ్రహము గలిగించుచున్నది. కావున విష్ణుని తలఁపవలదు" అని నీతులు గఱపి దైత్యేశ్వరుని సన్నిధికిఁ బంపెను. గురుపుత్రులు ప్రహ్లాదుని హిరణ్యకశిపునకుఁ జూపి "దానవేశ్వరా! నీసుతుని శిక్షించి నీతికుశలుని గావించితిమి. పరీక్షింపుము" అని పలికిరి.

తండ్రి కుమారుని కౌఁగిలించుకొని, యంకమునఁ గూర్చుండపెట్టుకొని "నాయనా! నీ వెప్పుడు విద్యాప్రవీణుఁడ వగుదువో యని నిరీక్షించుచుంటిని. నేఁటికి నాభాగ్యము ఫలించినది. తండ్రీ! నీకు గురువు లేమి చెప్పిరి? నీవు చదివిన శాస్త్రములో నొక పద్యమును జదివి యందలి తాత్పర్యము నెఱింగింపు" మనెను.

ప్రహ్లాదుఁడు తండ్రికి నమస్కరించి "నాయనా! నన్ను గురువులు మిగుల శ్రద్ధతో జదివించిరి. నేను సమస్తశాస్త్ర రహస్యములను గ్రహించితిని. జన్మమెత్తిన యందులకు హరిని సేవించుట యే ఫల మని నేను బాగుగా గ్రహించితిని.

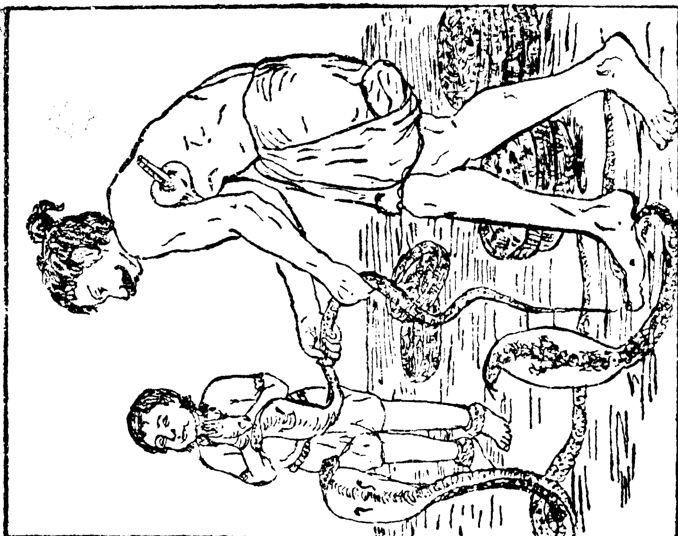
ప్రహ్లాదునికి తల్లి నీతులు గఱపుట.

"మ. తనుహృద్భాషల సఖ్యమున్ శ్రవణమున్
దాసత్వమున్ వందనా
ర్చనమున్ సేవయు నాత్మలో నెఱుకయున్
సంకీర్తనల్ చింతనం
బను నీతొమ్మిది భక్తిమార్గముల స
ర్వాత్ముండు హరి న్నమ్మి స
జ్జనుఁడై యుండుట భద్రమంచుఁ దలఁతున్
సత్యంబు దైత్యోత్తమా!"

"సీ. కమలాక్షు నర్చించు ♦ కరములు కరములు
శ్రీనాథు వర్ణించు ♦ జిహ్వ జిహ్వ
సురరక్షకునిఁజూచు ♦ చూడ్కులు చూడ్కులు
శేషశాయికి మ్రొక్కు ♦ శిరము శిరము
విష్ణు నాకర్ణించు ♦ వీనులు వీనులు
మధువైరి దవిలిన ♦ మనము మనము
భగవంతువలఁ గొను ♦ పదములు పదములు
పురుషోత్తముని మీఁది ♦ బుద్ధి బుద్ధి
తే. దేవదేవునిఁ జింతించు ♦ దినము దినము
చక్రహస్తునిఁ బ్రకటించు ♦ చదువు చదువు
కుంభినీధవుఁ జెప్పెడి ♦ గురుఁడు గురుఁడు
తండ్రి! హరిఁ జేరు మనియెడి ♦ తండ్రి తండ్రి!"

సంసారవార్ధిఁ దరింపఁ జేయుటకు హరిభక్తియే నావ. అదియే మోక్షమునకు రాజమార్గము. హరిసేవ సేయని వాఁడు ద్విపాదపశు వనంబడును." అని నిర్భయముగాఁ బలికిన విని, హిరణ్యకశిపుఁడు మండిపడి గురుపుత్రులం జూచి "మీరు నా కుమారుని నీతిపారగునిఁగాఁ జేయుదు మని చెప్పి యిట్లు సేయుట ధర్మమా? మీరు కపటబ్రాహ్మణులు" అని నిష్ఠుర వాక్యములాడెను. చండామార్కులు గడగడ వడఁకుచు గద్గద కంఠులై "దానవేంద్రా! మాయెడల నీవు కినుకఁబూన వలదు. ఈతనికి మే మిట్టి దుర్బుద్ధి గఱపలేదు. మేము మీకు హితులము; పురోహితులము. వైరులము కాము." అని వినయ పూర్వకముగఁ దెలిపిరి. అంతట దానవేంద్రుఁడు నిజనందనుని విలోకించి "కుమారా! గురువులు చెప్పిన శాస్త్రము లేల పఠింప వైతివి?" అని యడిగెను. "తండ్రీ! మూఢులగు జనులు సంసారములోఁ జిక్కి జననమరణములఁ బొందుచుందురు. అట్టివారికి హరిభక్తి లభ్యముకాదు. నేను సర్వశాస్త్రములును జక్కఁగాఁ బరిశీలించితిని. శ్రీమన్నారాయణ చింతనముచే నెట్టి యాపదల నయినను సులభముగా దాఁట వచ్చు" నని చెప్పెను. ఆమాటలకు హిరణ్యకశిపుఁడు మండిపడి, తనతొడపై నున్న ప్రహ్లాదునిఁ గ్రిందికిఁ ద్రోసి, యచ్చటనున్న రాక్షస వీరులం జూచి యిట్లు పలికెను. "వీరులారా! వీని బుద్ధిఁ గంటిరా! వీఁడు నాకే నీతులు గఱపు

చున్నాఁడు. శ్రీహరి వీని పినతండ్రిని జంపినాఁడని యెనఁదలంపక వానియందుఁ జిత్తముఁ జేర్చి వందివిధమున స్తోత్రము సేయుచున్నాఁడు. తానేఁడు విష్ణుభక్తుఁ డగుటయేగాక, తోడి బాలురను గూడ విష్ణుభక్తులుగాఁ జేయుచున్నాఁడు. ఎవ్వరెంత బోధించినను వినకయున్నాఁడు. వంశదూషకుఁడగువీనిఁ జంప వలయును. వీనిని గొనిపోయి మీ యిచ్చవచ్చినయట్లు శిక్షింపుఁడు" అని చెప్పినయంతనే భయంకరాకారులగు రక్షోవీరులు ప్రహ్లాదుని దోడ్కొనిపోయి "హరిభక్తి విడిచెదవా? లేదా?" యని పలుకుచు రాజకుమారుఁడని యెనను భావింపక కొట్టిరి. శూలములచేఁ బొడిచిరి. క్రిందఁ బడవేసి లాగిరి. ఎంత బాధఁబెట్టిన నాతఁడు హరిభక్తివిడుతు నని పలుకలేదు. ఆతని ధైర్య మెట్టిదోగాని కొట్టవల దని బ్రతిమాలలేదు. 'శ్రీహరి' యను మాటతప్ప యాతని నోటి నుండి నుఱియొకమాట రాదయ్యెను. రాక్షసు లెంత హింసించినను నాతని శరీరము కందలేదు. ముఖవికాసము తగ్గలేదు. ఆసమయమున హరినిఁ దప్ప నితరులను రక్షింపుఁడని కోరలేదు. తుదకుఁ దల్లినయినఁ దలంపలేదు. ఆహా! భక్తుఁ డనగాఁ బ్రహ్లాదుఁడే పరమభక్తుఁడుకదా! తమ శిక్షలు వానియెడలఁ బనిసేయలే దని రాక్షసు లెల్లరు నద్భుతమంది దానవేంద్రునితోఁ జెప్పిరి. మరల భటులు వానిని గజములచేఁ ద్రొక్కిం

ప్రహ్లాదుని హింసించుట.

చిరి. సముద్రములో ముంచిరి. కొండపైనుండి క్రిందకుఁ ద్రోసిరి. అగ్నిలోఁ బడవేసిరి. సర్పములచేఁ గఱపించిరి. కళాగ్రింబులచేఁ జావమోదిరి. ఎన్ని చేసిన నన్నియుఁ బ్రహ్లాదుని యెడల నిష్ఫలము లయ్యెను. అప్పుడు హిరణ్యకశిపుఁడు తన మనంబున "ఆహా! ఈకుమారుని మహిమ యత్యద్భుతముగ నున్నది. ఈతఁ డెన్నివిధముల బాధించినను జావకయున్నాఁడు. ఈతని కేయాపధములును దెలియవు. జీవనోపాయము నెఱుఁగఁడు. వీనియందున్న యద్వితీయమైన తేజమే వీనిని రక్షించుచున్న దని తలంచెను. ఆలోచింపగా నా కీతనివలన మృత్యువున్నదని తలంచెదను." అని చింతించుచుండఁగాఁ జండామార్కులు వచ్చిరి.

వారు దానవేంద్రుని చింత నెఱింగి, "ఓరాక్షసచక్రవర్తీ! నీ వేల విచార మందెదవు? నీపరాక్రమమునకు సర్వలోకములును భయ మందుచుండును. అట్టి యెడల నీవు వీనిం గూర్చి యింతగా నాలోచింప నేల? ఈతనికిఁ గొప్ప గృహస్థాశ్రమ ధర్మము లుపదేశించెదము. ఇంతలో మాతండ్రి గూడ వచ్చు"నని చెప్పి, ప్రహ్లాదునిఁ గొనిపోయిరి.

ఇట్లు దోడ్కొనిపోయి యా గురుపుత్రు లాతని గృహస్థాశ్రమధర్మముల నుపదేశింపఁ దొడఁగిరి. ఆతఁడు వానిం జెడచెవిం బెట్టి గురువులు పాఠశాలయందు లేని సమయమున తోడిబాలురం గాంచి "మన గురువులు మనకు నుత్తమజ్ఞాన

ప్రహ్లాదుఁడు తోడి బాలురకు హరినామమహిమఁ జెప్పుట.

ముపదేశించుట లేను. అనర్థకము లగు ప్రకృతిధర్మముల యందర్థకల్పనము జేసి చెప్పుచున్నారు. దీనివలన మనకుఁ బ్రయోజనము లేదు. నామాట విందురేని మీరెల్లరు సుఖములఁ బడయుదు" రని పలికి వారికెల్లరకును హరిభక్తినుపదేశించెను. వారెల్లరు బ్రహ్లాదుని మాటల్లు విని పుస్తకముల నెల్లఁ గట్టఁ గట్టి హరిభక్తులయిరి. చండామార్కు లీ విధమంతయుఁ బరికించి తా మింక నేమి సేయుటకును దోఁచక యుక్కుమారుని దోడ్కొనిపోయి హిరణ్యకశిపుని సన్నిధిని నిలిపి "దైత్యేంద్రా! మేము పడవలసిన శ్రమయంతయుఁ బడియుంటిమి. ఈతఁడొక్కఁడు చెడుటయేగాక తోడిబాలుర నెల్లర హరిభక్తులుగాఁ జేసెను. ఇఁక మే మీతనికి జదువుఁ జెప్పజాలము. చందనవనమున దుమ్మచెట్టువలె మీకులమున నీతఁడు జన్మించినాఁడు. ఇఁక వీనిని నీచిత్తము వచ్చినట్లు చేసికొను"మని చెప్పి వెడలిరి.

అంతట హిరణ్యకశిపుఁడు తనయునిఁ జూచి "ఓరీ తులువా! నాయాజ్ఞ లేక నినుఁ డెండఁగాయఁడు, వాయువు వీవఁడు, అగ్ని వెలుఁగఁడు, యముండు ప్రాణులఁ జంపఁడు. అట్టియెడ నీవు బాలుఁడవయ్యును నాయాజ్ఞను దప్పుచుంటివి. ఓరీ! జనకద్రోహీ! శ్రీహరిని మించినవాఁ డీజగంబున లేఁడని గట్టిగ వక్కాణించుచుంటివి! ఆ విష్ణు వెచ్చటనుండునో నాకుఁ జూపుము. సమస్తదేవతలును నాకు భృత్యులై చరించు

చుండ నీవు నన్ను ధిక్కరించుచుంటివి. నిన్నిప్పుడే చంపి కులము నిష్కళంకముఁ జేసెదను. నేను సమస్తలోకములను జయించితిని. అమరులెల్లరును నేనే దిక్కని నమ్మియున్నారు. నాతమ్ముసిఁ జంపిన శ్రీహరికొఱకు నేను లోకములన్నియు వెదకితిని. వాఁడు నా కెచ్చటను గనుపింపలేదు. నాకు సమానుఁడైన బలపరాక్రమవంతుఁ డీజగంబున లేఁడు. నీ కెవ్వఁడు దిక్కని నన్నెదిరించుచున్నావు?" అని గద్దించి యడిగిన తండ్రికి ప్రహ్లాదుఁ డిట్లనెను. "తండ్రీ! బలముగలవారికిని, బలహీనులకును, పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతము గల సమస్తజీవులకును, నీకును నాకును గూడ నాధార మెవ్వఁడో యట్టివానిబలమునే నేను నమ్మితిని. నాయనా! నిన్నుఁ గూడి వర్తించువారు నిజము నెఱింగింపరు. నిన్నుఁ బొగడుచుందురు. వారి సన్నుతికి నీవు సంతోషించుచుందువు. మఱియొక మాట వినుము. దైత్యేంద్రా! నేను సమస్తలోకములను జయించితి నని పలికితివి. దీనివలన నేమి ప్రయోజనమున్నది? ఇంద్రియానీకమును, మనస్సును మాత్రము గెలువలేక పోయితివి. అట్టి విజయము గైకొంటివేని లోకములో నీకు శత్రువే యుండఁడు. కావున బాలుఁడనైన నా పలుకు లాలించి, యహంకారము విడిచి విష్ణునిపైఁ జిత్తము జేర్పుము."

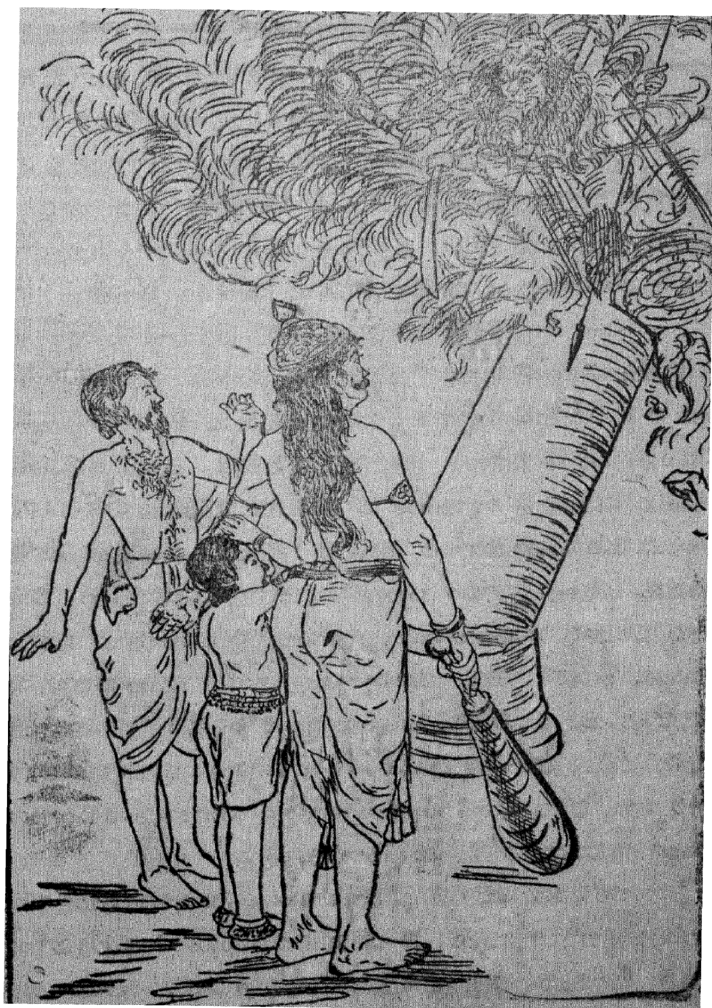
కుమారుని పలుకులు విని హిరణ్యకశిపుఁడు కోపారుణితనేత్రుఁడై "నీవు చావునకుఁ దెగించి యిట్లు పలుకుచుంటివి. నాకంటె లోకములో నెవ్వఁడును రాజు లేఁడు. నీవు శ్రీహరిని బహువిధముల స్తుతించు చుంటివి. వాఁడే

క్కడ నుండునో నాకుఁ జూపుము. నిన్నును వానిని గూడ వధించెదను." అని పలికెను. అప్పుడు ప్రహ్లాదుఁడు శ్రీహరికి నమస్కరించి తండ్రిని విలోకించి యిట్లు చెప్పెను.

"క. ఇందుఁ గలఁ డందు లేఁడని
సందేహము వలదు చక్రి ♦ సర్వోపగతుం
డెందెందు వెదకి చూచిన
నందందే కలఁడు దాన ♦ వాగ్రణి! వింటే."

"మ. కలఁ డంభోధిఁ గలండు గాలిఁ గలఁ డా ♦ కాశంబునన్ కుంభిఁ గలఁ డగ్నిన్ దిశలన్ బగళ్ల నిశలన్ ♦ ఖద్యోతచంద్రాదులం గలఁ డోంకారమునన్ ద్రిమూర్తుల ద్రిలిం ♦ గవ్యక్తులం దంతటన్
గలఁ డీశుండు గలండు తండ్రి! వెదకం ♦ గా నేల నీ యా యెడన్."

నిజభక్తుండగు ప్రహ్లాదుఁ డీవిధమునఁ జెప్పుచుండ, శ్రీహరి యక్కుమారుని రక్షింపఁ దలఁచి నరసింహరూపమున సమస్త ప్రదేశముల నిండియుండెను ప్రహ్లాదుని మాటలు విని "ఓ! వంశనాశకా! నీకు వినాశకాలము సమీపించినది. విష్ణువు సమస్త ప్రదేశములయందు నుండునని వచించితివి. ఆ చక్రి నీ సభాస్తంభంబునఁ జూపఁగలవా? అట్లు చూపవేని నీశిరము వ్రక్కలు చేసెదను" అని పలికెను. ప్రహ్లాదుఁడు "తండ్రీ! సమస్తప్రదేశములయందు నుండు భగవంతుఁ డీసభాస్తంభంబున మాత్ర మేల యుండఁడు? ఆతని నిందుఁ దప్పక చూపెద" నని పలుక, దానవేంద్రుఁడు క్రుద్ధుఁడై విలయకాల రుద్రాకృతి ధరించి, 'శ్రీహరి నిందుఁ జూపు'

నరసింహామూర్తి స్తంభమునం దావిర్భవించుట.

మని గదచేత సభాస్తంభమును మోదెను. వెంటనే యందుండి భూమ్యాకాశములు బద్దలగునట్లు గొప్పధ్వని యొకటి వినవచ్చెను. పిదప నందుండి పకపక నవ్వుచు ఘుంటుఘాణిత పద్మయుగమును, శంఖ చక్ర గదా ఖడ్గాద్యాయుధ ధరుండును, విశాలవక్షుండును, భయంకరవదనుండును, దీర్ఘకేసరుండును, వీర కరుణారస సంయుతుండును, కేవల నరాకృతియు మృగాకృతియుం గాని నరసింహరూపముం దాల్చి శ్రీహరి యావిర్భవించెను.

హిరణ్యకశిపుం డాభయంకర స్వరూపమునుం జూచి తన యంతరంగమునం "బ్రహ్లాదుని మాట ధ్రువపఱచి వాని రక్షించుటకును, నన్ను వధించుటకును శ్రీహరి యీరూపమున నవతరించెను. ఈతనిచే నాకుం జావు నిశ్చయము. అయిన నాబలశౌర్యములు ప్రకటించి పోరాడెదంగాక!" యని తలంచి నరసింహమూర్తి కెదురై కొంత వఱకుం బోరెను. తుదకు శ్రీహరి వానిం బట్టుకొని, దివారాత్రములు రెండును గాని సంధ్యా సమయమున, లోపల వెలుపలంగాని సభాద్వారమున, ఆకాశమును భూమియుం గాని యూరుభాగమున, ప్రాణములు కలవియు లేనివిగాని గోళ్ళచేత నతనిహృదయమును జీల్చి, యారక్తమును బీల్చి, ప్రేవులు పుష్పమాలికలుగ గంఠమున ధరించెను హిరణ్యకశిపుని మరణమునకు బృందారకులు కుసుమవర్షము గురిపించిరి.

నరసింహమూర్తి రూపము మహాభయంకరముగ నుండెను. బ్రహ్మాదులు గూడ నాతనిని సమీపింపలేకపోయిరి. దేవతలెల్లరును లక్ష్మిని దోడ్కొని వచ్చిరి. ఆమె కూడ

నరసింహామూర్తి హిరణ్యకశిపుని జీల్చుట.

నాథుని సమీపించుటకు వెఱచెను. అప్పుడు బ్రహ్మాదులు దేవదేవుని శాంతింపఁ జేయుటకుఁ బ్రహ్లాదునే నియోగించిరి. అంతఁ బ్రహ్లాదుఁడు నరసింహదేవునిఁ జేరి తత్పాదకమలములకు నమస్కరించి చేతులు మోడ్చి యిట్లు సన్నుతించెను. "దేవా! యోగులు సైతము నీమహామహిమను వర్ణింపఁ జాలరు. నీలీల లనంతములు. బాలుఁడనగు నేను నిన్నెట్లుస్తుతింపఁగలను? నే నవివేకుఁడను. నీ భయంకరరూపంబు వీక్షించి నేను భయమందనుగాని సంసారదవానలమునకు మాత్రము భయమందుచున్నాఁడను. కావున నాయెడల గరుణవహించి నన్ను నీపాదసేవకునిగ నేలుము. దేవా! నీవు భక్తప్రియుఁడవు. ద్రోహియగు నాతండ్రిని శిక్షించితివి. దానిం గూర్చి నేను విచార మందను. దుష్టశిక్షణమును శిష్టరక్షణమును నీకు నైజగుణములు. స్వామీ! నీభయంకరాకృతిఁ జూచి యందఱును భయ మందుచున్నారు. శాంతించి లోకములఁగాపాడుము. నిన్ను సేవించి,నీకరుణకుఁ బాత్రులగుటకు భక్తియేప్రధానము." ప్రహ్లాదుని ప్రార్థనమునకు శ్రీహరి సంతసించి శాంతము వహించి యాతని శిరమున దనహస్తము నుంచి "ప్రహ్లాదా! భయమందవలదు. నీభక్తికి నే నెంతయు సంతసించితిని. నీకు సర్వశుభములు గలుగుగాక! నీతండ్రి నిన్నెంత బాధించినను నన్ను నమ్మియుంటివి. నీ కేమివరము కావలయునో కోరుకొను"మనిపలికెను. ప్రహ్లాదుఁడు శ్రీహరిని విలోకించి "దేవా! నీవు నాపినతండ్రిని వధించినందులకు నాతండ్రి నీపైఁ బగఁగొని నీచేఁ గూలి కృతార్థుఁడయ్యెను. మహేంద్రునిఁ దృణీకరించిన

యతని వైభవమే యశాశ్వతమైనప్పుడు నాకుమాత్ర మట్టివానివలన లాభ మేమియున్నది? కామాదులను జయించినవాఁడే ధన్యుఁడు. జగన్నాథా! అల్పుఁడ నగు నాపైఁ గరుణ వహించి వరంబిచ్చెద నంటివి. నీ కట్టి కోరిక కలదేని కామాదుల యందు నాబుద్ధి ప్రవేశింపకుండ వరం బిమ్ము. నా తండ్రికి ఉత్తమలోకముఁ బ్రసాదింపుము." అని పలికిన సంతసించి యక్కుమారుని విలోకించి "భాగవతోత్తమా! నీతండ్రింగూర్చి నీవు చింతింప నవసరములేదు. నీజన్మముకతన నీతండ్రి కృతార్థుఁడయ్యెను. నీవు నాభక్తులలో నగ్రగణ్యుఁడవు. రాజ్యమును బాలింపుము. సమస్తభోగములననుభవింపుము. ధర్మము నరయుము. అంత్యమున నన్ను సమీపింతువ"ని పలికి లక్ష్మింగూడి నిజనివాసమున కరిగెను. బ్రహ్మాదులు ప్రహ్లాదునిఁ బట్టభద్రునిఁ జేసి దీవించి చనిరి. నిష్కపట భగవద్భక్తిచేఁ గదా మన ప్రహ్లాదుఁ డిట్టిసిద్ధికిఁ బాత్రుఁడైనది.

---

16. విదురుఁడు

హస్తినాపురాధీశ్వరుఁ డగు శంతనునకు సత్యవతి యను భార్యయందుఁ చిత్రాంగద విచిత్రవీర్యు లను నిరువురుసుతులుదయించిరి. శంతనుని యనంతరమున, గంగాసుతుఁ డగు భీష్ముఁడు చిత్రాంగదునకుఁ బట్టముఁ గట్టెను. కాని యాతఁడు కాలవశమున గంధర్వులచే నిహతుం డయ్యెను. అప్పుడు విచిత్రవీర్యుఁడు భారతసామ్రాజ్యమున కధిపతి యయ్యెను. భీష్ముఁ

డు కాశీరాజ పుత్రికలగు నంబి కాంబాలిక లను విచిత్రవీర్యు నకుఁ వివాహముఁ జేసెను. సంతతిఁ గాంచకపూర్వమే విచిత్ర వీర్యుఁడు మరణించెను. సత్యవతీదేవి యంబికలకుఁ గడువగచి, వివాహమాడి వంశము నిలుపు మని భీష్మునకుఁ జెప్పెను. దృఢ ప్రతిజ్ఞుఁడగు నాతఁ డందుల కు సమ్మతింపలేదు. అప్పుడు సత్య వతి తనపుత్రుఁడగు వ్యాసునిఁ దలఁచుకొనెను. ఆతని యను గ్రహమున విచిత్రవీర్యుని సతులగు నంబికాంబాలికలయందు ధృతరాష్ట్ర పాండురాజులు జనించిరి. అదృష్టవశమున నంబిక పరిచారికకుఁ గూడఁ బుత్రుఁడు జనించెను. ఇతఁడే మన కథానాయకుఁడగు విదురుఁడు. ఈ మువ్వురును వేద వ్యాసుని ప్రతిబింబములే. విదురుఁడు శూద్రక్షేత్రమున జనించినను తన సుగుణసంపత్తిచే జగంబున యశంబు గాంచెను. అఖిలధర్మములకును, నీతులకు నాతఁ డాలవాలము. గుణమునకుఁ గులముతోఁ బనిలేదుకదా! మహాపురుషులకును, దివ్యవాహినులకును జననస్థానములు శోధించినఁ బ్రయోజనం బేమి యున్నది? నీచగుణులకు సద్గుణవంతులును, సద్గుణవంతు లకు నీచగుణులును బుట్టుచుండుట కలదు. కేవలము రాక్షస కృత్యములు సేయుచున్న వేనుని దేహమునుండి, శ్రీమన్నారా యణస్వరూపుడగు పృథుచక్రవర్తి జనించెను. చతుర్దశభువ నవంద్యుఁడగు విశ్రవసునకు త్రిలోకకంటకుఁడగు దశకంఠుఁ డుద్భవించెను. కౄరాత్ముఁడగు హిరణ్యకశిపునకు బరమభా గవతోత్తముఁడగు ప్రహ్లాదుఁడు జనించెను. క్షీరసముద్రమున హాలాహల ముద్భవించెను కదా!

అట్లు జనించిన విదురుఁడు ధృతరాష్ట్ర పాండురాజుల తోఁబాటు సమస్తవిద్యలను, నభ్యసించి, వారితో సమాన గౌరవమును బొందుచుండెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు రాజయ్యెను. పాండురాజు యువరాజయ్యెను విదురుఁడు మంత్రియయ్యెను. విదురుఁడు మంత్రిగా యున్నను రాజభోగాదులయం దాతని కాసక్తి లేదు. విజితేంద్రియుఁడగు నాతఁడు సాధుజనారాధన ములయందును, సజ్జన పూజనంబులయందును, నాసక్తితో గాలముఁ గడుపుచుండెను. పాండురాజు మునిశాపంబున మరణ మందిన పిమ్మట, విదురుఁడు రాజ్యచక్రము నడుపుటకు ధృత రాష్ట్రునకు విశేషముగఁ దోడుపడవలసి వచ్చెను. అప్పు డాతని బుద్ధిబలము లోకమునకుఁ బూర్తిగాఁ దెలిసినది. విదు రుఁడు పురుషోత్తముం డనియుఁ బరోపకారపరాయణుండ నియుఁ బరమభక్తాగ్రేసరుఁ డనియు, నాశ్రితజన శరణ్యుం డనియు, స్వార్థత్యాగశీలుఁ డనియు, రాజనీతివిశారదుం డనియు జగము ప్రశంసింపఁ దొడంగెను కురు పాండవులకు రాజ్యభాగమును గూర్చి కలహము కలుగనున్న సమయమునఁ నీతఁడు కౌరవులయొద్దనున్నను ధృతరాష్ట్రునకుఁ బెక్కు ధర్మబోధలు గావించెను. అట్టి సమయమున నాతఁడు స్వధ ర్మమునే చూచుకొనెను. తన యుద్యోగమును లక్ష్యము సేయలేదు ఇతరుల కప్రియమగు నేమో యని శంకింపలేదు. ఉభయపక్షముల శ్రేయమును గోరెను. ధృతరాష్ట్రుఁ డీతని బుద్ధిని బూర్తిగ గ్రహింపఁ జాలకపోయెను. దుర్వినీతుం డయిన కుమారుని యిచ్చవచ్చినట్లే ప్రవర్తించెను.

కాని దానివలన కులక్షయ మగు నని తలంపక పోలేదు. విదురు నకుఁ గౌరవులయందు ద్వేషమును, పాండవులయందు స్నేహ మును లేదు. కేవలము ధర్మ సంరక్షణమునకే యాత్మఁడు తన శక్తి ధారవోసెను. కురుపాండవయుద్ధము జరుగకుండఁ జేయ వలయు నని యాతఁ డెంతయో ప్రయత్నించెను. కాని దైవము ప్రతికూలుఁడై యున్నప్పు డెవ్వ రేమి సేయఁగలరు?

విదురునకుఁ గృష్ణునియందు మిగుల భక్తి కలదు. ఆతని నిష్కళంకహృదయము, ధర్మతత్త్వము కృష్ణునకు బాగుగఁ దెలియును. ఆకారణముచేతనే కృష్ణుఁడు పాండవ దూతయై సంధికార్యమునకై హస్తినాపురమునకు వచ్చిన ప్పుడు, దుర్యోధనుఁ డా భగవంతునిఁ దనయింట నన్నము గుడువుమని వేఁడికొనెను. అందులకు వాసుదేవుఁ డాతనిఁజూచి "నేను పాండవ కార్యార్థినై దూతగా వచ్చితిని. ఆపనిఁదీర్చి కొనకుండ ముందుగా భుజియించుట మంచిదికాదు. అది యుంగాక పగతుఁటయింటఁ గుడిచిన నది యమృతంబయినను విషం బని యనుమానము వొడమును. అందుచేత శత్రువుల యింట భుజింపరాదు. నేను నీకెట్లు శత్రువుఁడననియడుగుదువా? వినుము. నీవు పాండవుల ద్వేషించు చుందువు. వారు నాకు ప్రాణసములు. ఇచ్చట నాకొక విదురునియన్నము భోక్తవ్య మని తలంచితి" నని పలికి విదురుని గృహంబున కరిగెను. ఆహా! విదురుని జన్మమే జన్మము! సాక్షాద్భగవంతుం డగు వసుదేవసూతి పిలువకుండ విదురుని యింటికరిగెను. కృష్ణుఁడు తన గృహంబున కరుదెంచె నని విదురుఁ డానందసాగరమున

మునింగి యనేకవిధము లగు వంటకంబులఁ జేయించెను. అనంతరము సాత్యకీసహితుండగు నాభగవంతునకు విందుఁగుడువఁబెట్టి, చందన చర్చాద్యర్చనంబులు గావించి విదురుఁడు కృతార్థుఁడయ్యెను. కృష్ణుఁడు కౌరవసభలో సంధినిగూర్చి ప్రశంసించునప్పుడు దుర్యోధనాదులతనిని బంధింపఁ దలంచిరి. శ్రీహరి యప్పుడు విశ్వరూపమును ప్రదర్శించెను. విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రదుర్యోధనులకుఁ జెప్పవలసిన నీతు లిదివఱకే చెప్పెను. భగవంతుని విశ్వరూప ప్రదర్శనానంతరమున మరల నింకొకసారి చెప్పఁ దలంచి యాతఁడు ధృతరాష్ట్రునిఁ జూచి యిట్లు పలికెను. "ధృతరాష్ట్రమహీపాలా! సచరాచరంబగు జగంబున కంతకు నెవ్వఁ డాధారుఁడో యట్టి శ్రీమన్నారాయణుఁడే యీ కృష్ణుఁడు. ఇట్టి పరమాత్ముని నీ పుత్రులు బంధింపఁ దలంచిరి. వీర యవివేకము నేమందును? ఈ కృష్ణుఁడు పాండవులకు జుట్టము, సఖుఁడు, గురుఁడు, దైవము నై యున్నాఁడు; కృష్ణపరిరక్షితులగు పాండవులను చేరిచూచుట కెవ్వరును శక్తులుగారు. నీవు వంశమును రాజ్యమును రక్షించుకొనఁ దలంచితివేని దుర్యోధనుని మాట వినక పాండవులకు నర్థరాజ్యంబు నిమ్ము. అది వంశాభివృద్ధికి మార్గంబగును. కాదేని నీతనయులు నూర్వురును భీముని చేతిలోఁ బడితీరుదురు. దుర్యోధనుని మాటలును, భీష్మద్రోణాదుల భుజబల శౌర్యంబును, కర్ణుని దురాలాపంబులును నీవు నమ్మవలదు. ఒక్కదుర్యోధనుని కొఱకు నీవు కులమునకెల్ల నాశనము గూర్చుట ధర్మముకాదు. నామాటవిని యీ దుర్యోధనునిఁ బరిత్యజింపుము."

విదురుని పలుకులకు దుర్యోధనుఁ డాగ్రహించి "మాశత్రువుల నిరంతరముఁ బొగడుచు వారి క్షేమమునే కాంక్షించు నీవు మాయొండ నుండవలదు. నగరము విడచి పొమ్ము" అని తీవ్రముగాఁ బలికెను. విదురుఁ డాతని వాక్యములకుఁ గోపింప లేదు. విధికృత మిట్లుండ నెవ్వరేమిసేయుదు రని తలంచి యా క్షణముననే కృష్ణుని యనుజ్ఞ వడసి నగరము విడిచి పోయెను. కృష్ణుఁడు వచ్చినపని కాలేదు. యుద్ధమే నిశ్చయమైనది. అతఁడు పాండవులకడకు మరలిపోయెను.

హస్తినాపురము విడిచి యరిగిన విదురుఁడు మహారణ్యపథంబునఁ బట్టి చని హరింభజించుచు ననేక పుణ్యక్షేత్రములు దివ్యతీర్థములు సేవించుచు, మునీంద్రుల దర్శించుచుఁ గ్రుమ్మరుచుండెను. ఇదివఱ కాతని నెఱింగినవా రయినను విదురుఁ డని యానవాలు పట్టలేని రూపము ననుండెను. అతఁ డనేక ప్రదేశములఁగడచి, యమునాతీరంబునకుఁ బోయి యచ్చటఁ గృష్ణునకుఁ బరమసఖుఁడును భక్తుఁడును నగు ఉద్ధవునిఁ గలిసికొనెను. అచ్చట నాతఁడు హరిచరణకమల ధ్యానమునఁ బ్రపంచమే మఱచిపోయెను.

కురుక్షేత్రమున భయంకరమయిన యుద్ధము జరిగి పోయెను. అధర్మపరులగు కౌరవులు సైన్యసమేతముగా పేరైన లేకుండ నశించిరి. పాండవులు విజయలక్ష్మీ లాలితులయిరి. హస్తినాపురమున నెక్కడఁ జూచినను శోకారావములే. ఆ సంక్షుభిత సమయమునకు విదురుఁడు మరల నగరమునకు వచ్చెను. పుత్రశతంబునుఁ గోలుపోయి మహాదుఃఖసాగరమున

ముసింగియున్న ధృతరాష్ట్రునిఁజేరి యాతని నూరార్చుచు నిట్లు పలికెను. "మహీపాలా! పుట్టుటయుఁ జచ్చుటయుఁ బ్రపంచమునందున్న సమస్తజీవులకును సహజగుణములు. మృత్యువునకు వీరు వారను భేదము లేదు. ఎట్టి ధీరుఁడైనను నెట్టి పుణ్యాత్ముఁడయినను మరణము నందవలసినదే. దీనికై వగవనేల? ఇదియుంగాక నీ సుతులు రణనిహతులై వీరస్వర్గమున కేగిరి. రణనిహతులైనవారికి, యజ్ఞాదులం జేసినవారు పొందు దివ్యపదవికన్న మహోన్నతపదవి లభించు నని శాస్త్రములయందుఁ జెప్పఁబడియున్నది. జననమరణయుతం బగు నీసంసారమున నెవ్వరికొఱకు వగచెదవు? ఇందులో నిత్యు లెవ్వరు? ఇదియంతయు నొకనాటకరంగస్థలము. రంగస్థలము నలంకరించిన పాత్రములు తమపని పూర్తియైనవెంటనే నిష్క్రమించు చందమున భూతలంబున జనించిన మానవులు బ్రహ్మ నియమించిన యాయువు చెల్లినయంతనే పోవుచుందురు. ఈ శరీరములు మృణ్మయపాత్రముల వంటివి ఎప్పటికైనను నష్టము గావలసినవే. ఉత్తమజ్ఞానసంపన్నులీ పరమరహస్యము నెఱింగి, యిట్టివానికి దుఃఖం బందక యుందురు. ప్రపంచమునఁ బ్రతికార్యము నీశ్వరేచ్ఛ ననుసరించి యుండును. మరణించినవారికొఱకు బ్రతికియున్నవారు దుఃఖించుచు శరీరంబులఁ గృశింపఁ జేసికొనినందువలనఁ బ్రయోజనము లేదు. ఎంత యేడ్చినను జచ్చినవారు మరలరారు. కావున నీవు శోకము విడిచి, పరమేశ్వరునియందు నీచిత్తముఁ జేర్చి జీవయాత్ర వెడలదీయుము." నిశ్చలజ్ఞాన పరిపూర్ణుఁడగు విదురుని తత్త్వోపదేశ

మున ధృతరాష్ట్రుని చిత్తమునకుఁ గొంత శాంతి కలిగెను.

హస్తినాపుర సామ్రాజ్యమునకు ధర్మనందనుఁ డభిషిక్తుఁడైన కొన్నాళ్ళకు ధృతరాష్ట్రుఁడు తపోవృత్తి నుండుట కరణ్యమునకుఁ బోయెను. ధృతరాష్ట్రుని వెంట సంజయ విదురులును, కుంతీ గాంధారులును గూడ బోయిరి. అరణ్యమునకుఁ బోయిన విదురుఁ డచ్చటఁ బ్రకృతిసౌందర్యము నఁ కాననం దమందుచుఁ దనచిత్తమంతయు హరియందు మగ్నము సేసి యానంద మందు చుండెను. శ్రీమన్నారాయణ నామచింత నామృతమే యాతని కాహార మయ్యెను. కొన్నాళ్ళవరకు నాతఁడు ధృతరాష్ట్రుని సన్నిధియందే యుండెను. తరువాత నాతనిభక్తి క్రమక్రమముగా హెచ్చిపోవుటచేత నొకచోట నిలువక చరించుచుండెను. రెండుదినముల కొక్కసారి గాని, మూఁడుదినముల కొకసారిగాని వచ్చి ధృతరాష్ట్రాదులఁ జూచి పోవుచుండును. భక్తాగ్రేసరుఁడును, మహాజ్ఞానసంపన్నుఁడును, ధర్మచరిత్రుఁడును నగు విదురునకు జగమంతయు హరిమయ ముగ గాన్పించుచుండెను. క్రమక్రమముగా నాతఁడు కఠినతపము నందుఁ బ్రవేశించెను. ఇట్లుండ ధర్మరాజు తనతల్లియగు కుంతిని, గాంధారీ ధృతరాష్ట్ర విదుర సంజయులను జూడఁదలంచి యరణ్యమునకు వచ్చెను. అచ్చట నాతనికి విదురుఁడు తప్ప తక్కిన వారు కనిపించిరి. విదురునిఁగూర్చి ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రునడుగ నాతఁ డిట్లనెను. "వత్సా! ధర్మనందనా! విదురుం డిప్పుడు మిగుల కఠినమైన తపోవృత్తిం బూనియున్నాఁడు. అతఁ డాహారముఁగూడ మానివేసి కేవలము వాయుభక్షణుండై శరీరము